

บทที่ 5

การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งในต่างประเทศ

ประเทศต่างๆ ได้ทำการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งโดยอยู่ในแนวทางของมาตรฐานสากลของระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือระบบวิธีพิจารณาความแพ่ง ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบ Common Law หรือประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law โดยจะได้กล่าวถึงการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือระบบวิธีพิจารณาความแพ่งระดับประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ เยอรมนี ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น และการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือระบบวิธีพิจารณาความแพ่งระดับระหว่างประเทศ คือ สภาแห่งยุโรป (Council of Europe) และสหภาพยุโรป (The European Union/EU) รวมทั้งสถาบันกฎหมายอเมริกันและสถาบันระหว่างประเทศ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกฎหมายเอกชน (ALI-Unidroit) ดังต่อไปนี้

1. การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งระดับประเทศ

1.1 ประเทศอังกฤษ

1.1.1 ระบบศาลยุติธรรมอังกฤษ

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งของอังกฤษแบ่งออกเป็น 3 ลำดับชั้น กล่าวคือ ศาลชั้นสูงสุด ได้แก่ ศาลฎีกา (The Supreme Court) ศาลชั้นกลาง ได้แก่ ศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่ง (Court of Appeal (Civil Division)) ศาลสูง (High Court) ประกอบด้วย 3 แผนก คือ Queen's Bench Division Chancery Division และ Family Division และศาลชั้นล่าง ได้แก่ County Courts และ Magistrates' Courts

1. ศาลชั้นสูงสุด ได้แก่ ศาลฎีกา (The Supreme Court)¹ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2009 โดยพระราชบัญญัติการปฏิรูปรัฐธรรมนูญ (Constitutional Reform Act 2005) แทนที่ศาลสภา

¹ A Guide to Bringing a Case to the Supreme Court, <http://www.supremecourt.gov.uk/docs/bringing-case-to-UKSC.pdf>.

ขุนนาง (House of Lords) มีอำนาจพิจารณาคดีซึ่งมาจากศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่ง (Court of Appeal (Civil Division)) การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่งต่อศาลฎีกา จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่งหรือศาลฎีกา โดยคู่ความจะต้องขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่งก่อน หากศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่งไม่อนุญาตจึงจะขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาได้ นอกจากนี้ ศาลฎีกายังมีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์โดยตรง (Leapfrog Appeals) มาจากศาลสูงตามมาตรา 12-16 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรม (The Administration of Justice Act 1969) โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

-ต้องได้รับการรับรองให้อุทธรณ์จากศาลสูง

-ผู้พิพากษาในศาลสูงต้องรับรองทันทีเมื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือภายใน 14 วัน นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งว่ามีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง (The Relevant Conditions) ที่เพียงพอเพื่อสร้างความเป็นธรรมในการอนุญาตให้อุทธรณ์ และคู่ความทุกฝ่ายยินยอม

-ศาลฎีกาอนุญาตให้อุทธรณ์ได้

-เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องในการอนุญาตให้อุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 12 (3) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรมเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ ได้แก่

(ก) เกี่ยวข้องโดยรวมหรือโดยหลักซึ่งการจัดทำกฎหมายหรือเครื่องมือทางกฎหมายและมีการโต้แย้งในกระบวนการพิจารณา และได้รับการพิจารณาในคำพิพากษาของผู้พิพากษาที่ได้นั่งพิจารณาคดี หรือ

(ข) เป็นเรื่องและผู้พิพากษาจะต้องผูกพันโดยคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ในกระบวนการพิจารณาก่อนหน้านั้น และได้รับการพิจารณาในคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ในกระบวนการพิจารณาคดีนั้น

2. ศาลชั้นกลาง ได้แก่ ศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal) ซึ่งประกอบด้วย 2 แผนก คือ แผนกคดีอาญา และแผนกคดีแพ่ง โดยศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่ง² มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งที่อุทธรณ์มาจากศาลสูงทุกแผนก และจาก County Courts ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย พยานหลักฐานที่อ้างอิงในอุทธรณ์โดยปกติต้องเป็นไปตามบัญชีระบุพยานในชั้นต้น แต่อาจรับฟัง

² P W D Redmond and Peter Shears, General Principles of English Law, 7th ed., (London: Pitman Publishing, 1993), pp.39-40.

พยานหลักฐานใหม่ได้ในกรณีที่เหมาะสมและศาลสูงหรือ County Courts อาจจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้อุทธรณ์ทั้งหมดหรือบางส่วนได้

-ศาลสูง (High Court)³ ประกอบด้วย 3 แผนก คือ

1. Queen's Bench Division เป็นแผนกที่ใหญ่ที่สุดและมีปริมาณคดีมากที่สุดของศาลสูง โดยมีเขตอำนาจศาลกว้างขวางที่สุดและแบ่งเป็นหลายส่วน มีอำนาจพิจารณาคดี ดังต่อไปนี้

(ก) อำนาจพิจารณาคดีในชั้นต้น

-ศาลปกติ (Ordinary Court) มีอำนาจพิจารณาคดีทุกประเภทที่ไม่ได้มอบหมายโดยชัดแจ้งให้อยู่ในอำนาจของแผนกอื่น เช่น คดีละเมิด และคดีสัญญา

-ศาลพาณิชย์นาวี (Admiralty Court) มีอำนาจพิจารณาคดีการขนส่งทางทะเล เช่น การช่วยเหลือเรืออัปปาง และการยึดเรือ

-ศาลพาณิชย์ (Commercial Court) มีอำนาจพิจารณาคดีชำนาญพิเศษที่เป็นข้อพิพาททางพาณิชย์ ได้แก่ การประกันภัย การธนาคาร และการตีความเอกสารทางการค้า เช่น ใบตราส่ง

(ข) อำนาจพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งที่อุทธรณ์มาจาก Magistrates' Courts

(ค) อำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย (Judicial Review) มีอำนาจตรวจสอบควบคุมศาลชั้นล่าง องค์การฝ่ายบริหาร และหน่วยงานสาธารณะอื่นๆ ที่ใช้อำนาจตุลาการหรือกึ่งตุลาการ โดยการออกคำสั่งพิเศษ (Prerogative Orders)

2. Chancery Division⁴ มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งในชั้นต้นหลายประเภทโดยเฉพาะข้อพิพาทเกี่ยวกับธุรกิจและทรัพย์สิน และรวมถึงคดีชำนาญพิเศษบางประเภท เช่น บริษัท การแข่งขันทางการค้า ล้มละลาย สิทธิบัตร และทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ โดยมีศาลในสังกัด คือ ศาลล้มละลาย (Bankruptcy Court) ศาลบริษัท (Companies Court) และศาลสิทธิบัตร (The Patents Court)

³ *Ibid*, pp.41-42.

⁴ Chancery Division, <http://www.justice.gov.uk/courts/rcj-rolls-building/chancery-division>.

และมีอำนาจพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์⁵ โดย Divisional Court มีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจาก County Courts ในเรื่องล้มละลาย และเรื่องที่ดิน

3. Family Division⁶ มีอำนาจพิจารณาคดีในชั้นต้นเกี่ยวกับครอบครัว ได้แก่ พิษนัยกรรม การสมรส เช่น การหย่า ความไม่สมบูรณ์ของการสมรส และการแยกกันอยู่ การรับบุตรบุญธรรม การมีสิทธิตามกฎหมายของผู้เยาว์ และอำนาจปกครองผู้เยาว์ ตลอดจนคดีตามพระราชบัญญัติการเจริญพันธุ์และตัวอ่อนมนุษย์ (The Human Fertilisation And Embryology Act 1990) และมีอำนาจพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ โดยมีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจาก County Courts และ Magistrates' Courts ตามพระราชบัญญัติอำนาจปกครองผู้เยาว์ (The Guardianship of Minors Acts 1971 and 1973)

อนึ่ง มีข้อสังเกตเกี่ยวกับศาลสูง ดังนี้⁷

1. ผู้พิพากษาในแต่ละแผนกอาจโอนไปมาได้ หากผู้พิพากษานั้นเองและประธานของแต่ละแผนกยินยอม

2. เป็นหลักทั่วไปว่าแต่ละแผนกมีอำนาจพิจารณาคดีทุกประเภทที่อยู่ในอำนาจของศาลสูง การแบ่งแผนกก็เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยสะดวกและรวดเร็ว

3. ผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์อาจมานั่งพิจารณาในศาลสูงได้ โดยผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาในศาลสูง และอดีตผู้พิพากษาศาลสูงหรือศาลอุทธรณ์อาจมานั่งพิจารณาในฐานะเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลสูงเป็นการชั่วคราวได้

4. โจทก์ต้องฟ้องคดีให้ตรงตามอำนาจศาลที่ได้รับมอบหมาย แต่ถ้าฟ้องไม่ตรงตามอำนาจศาลที่ได้รับมอบหมาย แผนกคดีนั้นก็อาจโอนมายังแผนกที่ถูกฟ้องได้ ทั้งนี้ อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษา

3. ศาลชั้นล่าง ได้แก่

⁵ P W D Redmond and Peter Shears, *supra* note 2, p.43.

⁶ *Ibid*, p.44.

⁷ สุนัย มโนมัยอุดม, ระบบกฎหมายอังกฤษ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2545), น.211.

-County Courts⁸ เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งโดยมีขอบเขตจำกัดเรื่องทุนทรัพย์ที่พิพาท แต่ต่อมากการจำกัดทุนทรัพย์ในคดีบางประเภทได้ถูกยกเลิกไป ทำให้ County Courts มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีบางประเภทโดยไม่มีขอบเขตจำกัดเรื่องทุนทรัพย์ที่พิพาท นอกจากนี้ ในบางกรณีเขตอำนาจของ County Courts ยังทับซ้อนกับเขตอำนาจของศาลสูงด้วย

County Courts มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้

1. คดีเกี่ยวกับสัญญาและละเมิด มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีโดยไม่จำกัดทุนทรัพย์
2. คดีเกี่ยวกับที่ดิน มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีโดยไม่จำกัดทุนทรัพย์
3. คดีเกี่ยวกับ Equity เช่น คดีไถ่ถอนจำนอง การบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงตามสัญญาซื้อขายทรัพย์สิน คดีขอค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร คดีขอเลิกห้างหุ้นส่วนที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 30,000 ปอนด์ เป็นต้น
4. คดีพาณิชย์นาวี เช่น คดีเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดจากเรือหรือการสูญหายหรือเสียหายซึ่งสินค้าที่บรรทุกบนเรือซึ่งมีทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 5,000 ปอนด์ ยกเว้นคดีการช่วยเหลือเรืออับปางซึ่งมีทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 15,000 ปอนด์
5. คดีมรดก มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีขอเพิกถอนพินัยกรรม หรือคดีขอจัดการมรดกที่มีมูลค่าน้อยกว่า 30,000 ปอนด์
6. คดีครอบครัว เช่น คดีหย่า คดีขอให้การสมรสตกเป็นโมฆะ และมีอำนาจในการกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูไม่ว่าเป็นเงินก้อนหรือเป็นงวด
7. คดีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของ County Courts เช่น คดีเช่าซื้อ คดีฟ้องร้องระหว่างเจ้าของที่ดินกับผู้เช่า คดีล้มละลาย และคดีสิทธิบัตร
8. คดีที่คู่ความตกลงกันให้ County Courts มีอำนาจพิจารณาพิพากษา

⁸ S.B. Bailey and M.J.Gunn, The Modern English Legal System, (London: Sweet & Maxwell, 1996), pp.73-77 and see Terence Ingman, The English Legal Process, 5th ed., (London: Blackstone Press Limited, 1994), pp.32-35 อ้างใน กมลชัย รัตนสกาววงศ์และคณะ, “การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ,” (รายงานการวิจัย สำนักงานศาลยุติธรรม, 2548), น.72-74.

อย่างไรก็ดี คดีที่มีทุนทรัพย์เกินกว่าอำนาจพิจารณาพิพากษาของ County Courts ซึ่งจะอยู่ในอำนาจของศาลสูง Queen's Bench Division หากคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าให้คดีได้รับการพิจารณาโดย County Courts แล้ว County Courts ก็มีอำนาจพิจารณาคดีดังกล่าวได้และนอกจาก County Courts จะมีอำนาจในการพิจารณาคดีในฐานะศาลชั้นต้นแล้วยังมีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ของทางบริหารอีกด้วย

ในการฟ้องคดีต่อ County Courts นั้น โจทก์จะต้องยื่นฟ้องต่อ County Courts ที่จำเลยมีถิ่นที่อยู่ หรือที่จำเลยประกอบธุรกิจ หรือที่มูลคดีเกิดในเขตศาล และคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์จะต้องยื่นฟ้องต่อ County Courts ที่ทรัพย์สินที่ตั้งอยู่

นอกจากนั้น County Courts ยังมีการดำเนินกระบวนพิจารณามโนสาเร่หรือ Small Claims ดังนั้นจึงมักจะเรียกว่า Small Claims Court คดีมโนสาเร่หรือ Small Claims หมายถึงคดีที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 5,000 ปอนด์ และรวมถึงคดีการบาดเจ็บของบุคคลซึ่งมีทุนทรัพย์ที่เรียกกรองไม่เกิน 1,000 ปอนด์ และคดีซ่อมแซมบ้านซึ่งค่าซ่อมแซมหรือการทำงานอื่นมีมูลค่าไม่เกิน 1,000 ปอนด์หรือการเรียกค่าเสียหายใดๆ ซึ่งไม่เกิน 1,000 ปอนด์⁹ แต่ในคดีที่มีทุนทรัพย์เกินกว่า 5,000 ปอนด์ โจทก์อาจขอให้ดำเนินคดีอย่าง Small Claims ได้หากจำเลยยินยอมและศาลเห็นว่า คดีนั้นไม่มีข้อยุ่งยากเพียงพอที่จะดำเนินกระบวนพิจารณาอย่าง Small Claims ได้¹⁰

-Magistrates' Courts เป็นศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาแบบรวบรัดโดยไม่ต้องมีลูกขุน และไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาที่อาจพิจารณาแบบรวบรัดหรือโดยใช้ลูกขุน นอกจากนี้ยังมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งบางประเภท เช่น คดีพิพาทเกี่ยวกับการเรียกเก็บภาษีท้องถิ่น หรือค่าธรรมเนียมต่างๆ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ แก๊ส เป็นต้น¹¹ และมีอำนาจพิจารณาคดีครอบครัว เช่น

⁹ ปกติคดีประเภทนี้เกี่ยวข้องกับพยานจำนวนมากหรือมีประเด็นข้อกฎหมายที่ยุ่งยากซับซ้อนจึงจำกัดเฉพาะคดีที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อยจริงๆ

¹⁰ สมบัติ พุทธิพิงศภาค, "ปัญหาการดำเนินกระบวนพิจารณามโนสาเร่ในประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศบนพื้นฐานของมาตรฐานสากลของระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง," อุลพาน, เล่มที่ 1, ปีที่ 57, น. 56-57 (มกราคม-เมษายน 2553).

¹¹ กมลชัย รัตนสกาวงศ์และคณะ, "การนั่งพิจารณาคดีต่อเนืองและครบองค์คณะ," (รายงานการวิจัย สำนักงานศาลยุติธรรม, 2548), น.70-72.

คดีฟ้องขอให้มีการสั่งให้คู่สมรสแยกกันอยู่ คดีฟ้องขอให้รับรองบุตร คดีให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์ ในการสมรส คดีตั้งผู้ปกครอง และคดีรับบุตรบุญธรรม เป็นต้น¹²

1.1.2 ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งของศาลยุติธรรมอังกฤษ

เนื่องจากศาลในประเทศอังกฤษมีหลายประเภทและหลายระดับชั้น บางศาลมีอำนาจพิจารณาคดีในชั้นต้นและมีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลในลำดับชั้นที่ต่ำกว่าด้วย จึงจะกล่าวถึงเฉพาะการพิจารณาคดีของศาลสูง Queen's Bench Division ในกรณีที่เป็นการพิจารณาคดีในชั้นต้นซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการพิจารณาคดีมาตรฐาน ซึ่งผู้พิพากษาจะมีบทบาทเชิงรับเป็นหลัก และการพิจารณาคดีของ County Courts ในกรณี Small Claims ที่ผู้พิพากษาจะมีบทบาทเชิงรุกเป็นหลัก ดังนี้

- การพิจารณาคดีของศาลสูง Queen's Bench Division ในกรณีที่เป็นการพิจารณาคดีในชั้นต้น โจทก์เริ่มคดีโดยต้องขอหมาย (Writ of Summons) ซึ่งเป็นเอกสารที่ระบุรายละเอียดและข้ออ้างของโจทก์เพื่อส่งไปยังจำเลย จำเลยต้องยื่นคำตอบรับว่าจะยอมตามที่โจทก์เรียกร้องหรือไม่ ภายใน 14 วันนับแต่ได้รับหมาย จากนั้นจะมีการส่งคำฟ้องให้แก่จำเลย โดยระบุข้อเท็จจริงอันเป็นข้ออ้างของโจทก์ และจำเลยต้องยื่นคำให้การ และฟ้องแย้ง (ถ้ามี) ภายในระยะเวลาที่กำหนด หลังจากยื่นคำให้การแล้วจะเป็นกระบวนการพิจารณาก่อนการสืบพยาน (Interlocutory Stages) โดย The Master มีอำนาจสั่งให้คู่ความฝ่ายหนึ่งซึ่งได้สาบานตนแล้วตอบคำถามคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง การตอบคำถามนี้จะช่วยให้พยานหลักฐานสั้นลงได้ในชั้นสืบพยาน นอกจากนั้น The Master ยังอาจมีคำสั่งเรื่องการเปิดเผยพยานเอกสาร (Discovery of Documents) โดยคู่ความจะต้องยื่นบัญชีแสดงพยานเอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ในความครอบครองของตน กระบวนการพิจารณาก่อนสืบพยานจะเสร็จสิ้นเมื่อโจทก์ได้ขอออกหมายเพื่อกำหนดแนวทางในการสืบพยาน (Summons of Directions) แล้ว The Master มีอำนาจออกคำสั่งหลายประเภทในกระบวนการพิจารณาก่อนการสืบพยาน และจะกำหนดแนวทางในการสืบพยาน แนวทางในการสืบพยานนี้จะรวมถึงการกำหนดสถานที่และวิธีการสืบพยาน เช่น จะสืบพยานในลอนดอนหรือที่อื่น หรือจะสืบพยานต่อหน้าผู้พิพากษาหรือต่อหน้าผู้พิพากษาและลูกขุนด้วย ตลอดจนการกำหนดวันนัดสืบพยาน¹³

¹² สุนัย มโนมัยอุดม, *อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 7*, น.213.

¹³ Philip S. James, *Introduction to English Law*, 12th ed., (London: Butterworth & Co. (Publishers) Ltd., 1989), pp.64-65.

ในการสืบพยาน ทนายโจทก์จะอธิบายประเด็นข้อพิพาท คำฟ้อง และเค้าโครงของคดี โดยชี้ให้เห็นว่าคำฟ้องมีพยานหลักฐานสนับสนุนอย่างไร จากนั้นจะนำพยานเข้าสืบ กรณีพยานบุคคล จะต้องสาบานตนก่อน ส่วนพยานเอกสารปกติศาลจะไม่รับฟังหากผู้จัดทำเอกสารไม่ได้มาเบิกความ โดยสาบานตนก่อน เว้นแต่จะเป็นการยากลำบากหรือเป็นไปได้ที่จะนำผู้จัดทำเอกสารมาเบิกความ ในการถามพยาน ทนายโจทก์จะซักถามพยานก่อนโดยทนายโจทก์จะใช้คำถามนำไม่ได้ หลังจากนั้น ทนายจำเลยจะถามค้าน เพื่อทำลายน้ำหนักพยาน และทนายโจทก์อาจจะถามตึงได้ ผู้พิพากษา จะนั่งเฉยเป็นอย่างมากในระหว่างการสืบพยาน แม้ว่าอาจจะถามในประเด็นที่คลุมเคลือให้ชัดเจนได้ อย่างไรก็ตาม ในระหว่างการแถลงปิดคดี ผู้พิพากษาจะชี้ให้ทนายเห็นว่าสิ่งใดที่ผู้พิพากษาถือว่าเป็นจุดอ่อนในคดีจนกระทั่งทนายสามารถตอบคำถามผู้พิพากษาในเรื่องนั้นได้หลังจาก การแถลงปิดคดีผู้พิพากษาจะพิจารณาพยานหลักฐานและมีคำพิพากษาโดยระบุเหตุผล ในคำพิพากษา แต่หากผู้พิพากษาต้องใช้เวลาในการทำคำพิพากษาก็อาจนัดฟังคำพิพากษา ในวันอื่นได้¹⁴

บทบาทของศาลอังกฤษในคดีแพ่งทั่วไปจึงใช้ระบบที่ผู้พิพากษามีบทบาทเชิงรับเป็นหลัก โดยผู้พิพากษาจะวางตัวนิ่งเฉยในระหว่างการพิจารณา ในขณะที่การพิจารณาจะดำเนินไปโดยคู่ความ และทนายความในลักษณะการต่อสู้แบบการกล่าวหาซึ่งปราศจากการแทรกแซงของศาล

- การพิจารณาคดีของ County Courts ในกรณี Small Claims¹⁵

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลหรือ Small Claims มักปรากฏในกลุ่มประเทศ Common Law เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา คานาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสิงคโปร์ เป็นต้น การดำเนินกระบวนการพิจารณา Small Claims ในประเทศอังกฤษเริ่มใช้เมื่อปี ค.ศ.1973 (พ.ศ.2516) ใน County Courts ซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งตามปกติ และพิจารณาพิพากษา โดยผู้พิพากษานายเดียวโดยไม่มีลูกขุน แต่จะมีการจัดช่องทางของ Small Claims ไว้เป็นพิเศษ ที่เรียกว่า The Small Claims Track¹⁶ เมื่อโจทก์เห็นว่าคดีของตนควรดำเนินกระบวนการ

¹⁴ Kenneth Smith and Denis Keenan, English Law, 7th ed., (London: Pitman Books Limited, 1982), pp.67-68.

¹⁵ สมบัติ พุทธิพงษ์ศักดิ์, อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 10, น.57-59.

¹⁶ Her Majesty's Court Service, The Small Claims Track EX307.

ในช่องทางดังกล่าวจะต้องระบุความประสงค์ในแบบสอบถาม¹⁷ และไม่ว่าจำเลยจะเห็นด้วยหรือไม่ ศาลก็มีดุลยพินิจในการพิจารณาว่าสมควรจะดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นในช่องทางพิเศษหรือไม่ และในแบบสอบถามจะถามว่าประสงค์จะใช้บริการการไกล่เกลี่ย (The Small Claims Mediation Service) โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือไม่ด้วย¹⁸ แต่คดีจะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ก็ต่อเมื่อเป็นความประสงค์ของคู่ความทุกฝ่าย การไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่กระทำโดยทางโทรศัพท์โดยคู่ความไม่จำเป็นต้องมาศาล แต่จะขออนุญาตศาลมาทำการไกล่เกลี่ยที่ศาลก็ได้และหากไม่สะดวกจะพูดคุยต่อหน้าคู่ความฝ่ายอื่นผู้ไกล่เกลี่ยก็สามารถจัดการให้เป็นพิเศษได้ ในการดำเนินกระบวนการ Small Claims ศาลจะตระหนักว่ากระบวนการพิจารณาจะต้องเรียบง่ายเพียงพอที่ประชาชนจะสามารถดำเนินคดีได้ด้วยตนเอง หากไม่ต้องการความช่วยเหลือจากทนายความ ศาลจะไม่กำหนดวันนัดพิจารณาเสมอไป แต่สามารถกำหนดวันนัดพิจารณาหรือเสนอให้พิจารณาคดีนั้นโดยไม่ต้องทำการสืบพยานก็ได้ ศาลมักจะกำหนดวันนัดพิจารณาหากปรากฏว่าคดีนั้นจะต้องมีขั้นตอนพิเศษหรือไม่เป็นไปตามปกติซึ่งศาลต้องการจะอธิบายให้โจทก์และจำเลยฟังด้วยตนเองหรือศาลเห็นว่าทั้งโจทก์และจำเลยไม่มีแนวโน้มที่จะชนะคดีได้อย่างแน่แท้และต้องการจะสั่งจำหน่ายคดีเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของทุกฝ่าย หรือถ้าคำฟ้องหรือคำให้การไม่ได้แสดงเหตุอันสมควรใดๆ ในการนำมาสู่ศาล ในกรณีที่ศาลประสงค์จะพิจารณาคดีนั้นโดยไม่ต้องทำการสืบพยาน ศาลจะส่งหนังสือแจ้งโจทก์และจำเลยว่าจะพิจารณาคดีนั้นโดยไม่ต้องทำการสืบพยาน¹⁹ แต่จะพิจารณาโดยใช้พยานเอกสารเท่านั้น และจะกำหนดระยะเวลาในการคัดค้าน หากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายคัดค้านศาลก็จะกำหนดวันนัดสืบพยานต่อไป แต่หากคู่ความไม่คัดค้านภายในระยะเวลาที่กำหนดจะถือว่าไม่คัดค้าน

ในวันสืบพยาน หากคู่ความไม่มีทนายความก็อาจนำบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาด้วย เพื่อเบิกความให้เรียกว่า Lay Representative บุคคลดังกล่าวอาจเป็นใครก็ได้ เช่น สามีภรรยา ญาติ หรือเพื่อน และถ้าเป็นไปได้บุคคลดังกล่าวไม่ควรเป็นพยานด้วย บุคคลดังกล่าวไม่อาจมา

¹⁷ Form N149 Allocation Questionnaire (Small Claims Track).

¹⁸ แต่โจทก์จะต้องเสียค่าขึ้นศาลตามจำนวนทุนทรัพย์ในอัตราที่กำหนดโดยทุนทรัพย์ ยิ่งมากยิ่งต้องเสียค่าขึ้นศาลมาก ซึ่งจำนวนค่าขึ้นศาลต่ำสุด 30 ปอนด์ สูงสุด 108 ปอนด์.

¹⁹ Form N159 Notice of Allocation to the Small Claims Track (no hearing).

ในวันสืบพยานโดยปราศจากคู่ความฝ่ายนั้นเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล กรณีที่บุคคลดังกล่าวประพฤติตัวไม่เหมาะสมศาลสามารถสั่งไล่ออกจากศาลได้ การสืบพยานโดยทั่วไปจะกระทำโดยเปิดเผย โดยปกติจะทำการสืบพยานในห้องพักผู้พิพากษาแต่ก็อาจทำการสืบพยานในห้องพิจารณาคดีได้ อย่างไรก็ตาม ศาลอาจทำการสืบพยานโดยไม่เปิดเผยในกรณีโจทก์และจำเลยตกลงกันให้ทำการสืบพยานโดยไม่เปิดเผย กรณีการสืบพยานกระทำในสถานที่อื่น เช่น บ้านหรือที่ทำงานเพราะเหตุเกิด ณ สถานที่ดังกล่าว กรณีการสืบพยานโดยเปิดเผยจะทำลายวัตถุประสงค์ของการสืบพยาน กรณีการต้องปกป้องผลประโยชน์ของเด็กหรือบุคคลที่ได้รับการปกป้อง กรณีการสืบพยานที่รวมถึงข้อมูลที่เป็นความลับ หรือกรณีที่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในการสืบพยานโดยไม่เปิดเผย

ในการสืบพยานศาลสามารถใช้วิธีการใดก็ได้เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปโดยยุติธรรม โดยทั่วไปการสืบพยานจะไม่ใช่เป็นการ จะไม่ใช่กฎเกณฑ์ในเรื่องพยานหลักฐานโดยเคร่งครัด พยานไม่ต้องสาบานตน และศาลสามารถจำกัดเวลาและเรื่องหรือประเด็นในการถามคำถามของคุณความได้ อย่างไรก็ตาม คุณความยังคงมีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้างหรือต่อผู้เช่นเดียวกับในคดีแพ่งสามัญ แต่คุณความฝ่ายที่แพ้คดีไม่ต้องใช้คำถ้อยคำธรรมเนียมนิยมและคำใช้จ่ายแทนคุณความฝ่ายที่ชนะคดี²⁰ เมื่อเสร็จการพิจารณา ศาลจะมีคำพิพากษาดำเนินการโดยระบุเหตุผลโดยย่อ หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ศาลจะส่งคำพิพากษาให้แก่คุณความต่อไป คุณความอาจอุทธรณ์คำพิพากษาได้โดยขออนุญาตอุทธรณ์ต่อผู้พิพากษาที่พิจารณาคดี โดยต้องมีเหตุผลสมควรที่จะอุทธรณ์ด้วยไม่ใช่กล่าวอ้างเพียงว่าคำพิพากษาไม่ถูกต้อง

บทบาทของศาลอังกฤษในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลเร็วหรือ Small Claims จึงต่างจากบทบาทในการดำเนินคดีแพ่งทั่วไป โดยจะใช้ระบบที่ผู้พิพากษามีบทบาทเชิงรุกเป็นหลัก ผู้พิพากษาจะมีบทบาทเป็นอย่างมากในการควบคุมกระบวนการพิจารณาและในการบริหารจัดการคดี ส่วนคู่ความและทนายความจะมีบทบาทน้อยมาก และมีหน้าที่ในการให้ความร่วมมือกับศาลในการสร้างความเป็นธรรมในคดี

²⁰ เป็นข้อดีประการหนึ่งของ Small Claims ในเรื่องคำใช้จ่ายที่เหมาะสมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม.

1.1.3 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของอังกฤษ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา การปฏิรูปจำนวนมากในอังกฤษมีเป้าหมายเพื่อที่จะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งมีความประหยัด มีประสิทธิภาพ และสามารถเข้าถึงได้มากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น กระบวนพิจารณาของ County Courts ที่มีความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างอันเป็นผลมาจากรายงานของหน่วยงานทบทวนกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง (Report of the Civil Justice Review Body 1988) ซึ่งรวมถึงการยกเลิกการจำกัดจำนวนทนายคดีบางประเภท มีการนำวิธีการบริหารจัดการคดีมาใช้ มีการกำหนดแนวทางในการสืบพยานโดยอัตโนมัติ และการจำหน่ายคดีโดยอัตโนมัติเมื่อพ้นระยะเวลา 14 เดือน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม รายงานนี้ได้กระตุ้นให้เกิดการถกเถียงในชั้นพื้นฐานมากขึ้นและเป็นแนวทางนำไปสู่รายงานของ Lord Woolf (Lord Woolf's Report) โดยเป็นข้อเสนอการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของอังกฤษอย่างถอนรากถอนโคน ครอบคลุม และกว้างไกล จากนั้นได้มีการปฏิรูปการอุทธรณ์ในคดีแพ่ง การปฏิรูปการช่วยเหลือทางกฎหมาย ตลอดจนการปฏิรูปค่าทนายความด้วย

1. รายงานของ Lord Woolf (Lord Woolf's Report)

ในปี ค.ศ.1994 Lord Chancellor ได้แต่งตั้งให้ Lord Woolf ผู้พิพากษาอาวุโสสูงสุดคนหนึ่งของอังกฤษดำเนินการทบทวนข้อบังคับ วิธีพิจารณา และรวบรวมหลักฐานและความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและนักวิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งกำหนดวิธีการซึ่งมีประสิทธิภาพในการตัดค่าใช้จ่าย ลดความซับซ้อนของข้อบังคับ และตัดความแตกต่างที่ไม่จำเป็นของแนวปฏิบัติและวิธีพิจารณาระหว่างศาลต่างๆ โดยมีการจัดพิมพ์รายงานชั้นกลาง (Lord Woolf's Interim Report) ในเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ.1995 และรายงานชั้นสุดท้าย (Lord Woolf's Final Report) ในเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ.1996 ใช้ชื่อว่า การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice) โดยมีข้อเสนอมากกว่า 300 ข้อ²¹

²¹ Paul Michalik, *Justice in Crisis: England and Wales*. In *Civil Justice in Crisis: Comparative Perspectives of Civil Procedure*, p.152, edited by Adrian A.S. Zuckerman. New York: Oxford University Press, 1999.

Lord Woolf ได้เสนอปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยภาพรวมของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งในรายงาน²² ปัญหาสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งในปัจจุบันคือ มีค่าใช้จ่ายมาก มีความล่าช้า และมีความสลับซับซ้อน ซึ่งทั้ง 3 เรื่องนี้มีความเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน และเกิดจากรัฐธรรมนูญที่ควบคุมไม่ได้ของกระบวนการดำเนินคดี โดยเฉพาะการไม่มีความรับผิดชอบของศาลที่ชัดเจนในการบริหารจัดการคดีแต่ละคดีหรือในภาพรวมของการบริหารศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ดังนี้

1. ปัญหาค่าใช้จ่าย

ประเพณีในการดำเนินคดีแพ่งในอังกฤษและเวลส์ก็เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ที่ใช้ระบบ Common Law ซึ่งเป็นระบบกล่าวหา ความรับผิดชอบหลักในการเริ่มต้นคดีและการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นของคู่ความในแต่ละคดี บทบาทของผู้พิพากษาเป็นการวินิจฉัยประเด็นต่างๆ ซึ่งคู่ความเลือกที่จะเสนอต่อศาลโดยปราศจากการควบคุมของศาลที่มีประสิทธิภาพ กระบวนการกล่าวหาเป็นการดำเนินคดีในลักษณะของสนามการต่อสู้ที่ไม่มีกฎกติกาใช้บังคับ ลักษณะดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในเรื่องความเป็นธรรม ความล่าช้า และค่าใช้จ่าย โดยความเป็นธรรมจะได้รับความสนใจในลำดับหลัง ความล่าช้าเกินสมควรได้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมักจะมีจำนวนมากขึ้นไป ไม่ได้สัดส่วน และไม่สามารถคาดหมายได้

จริงๆ แล้วข้อบังคับของศาลในปัจจุบันที่มีความสลับซับซ้อนก็เอื้ออำนวยให้เกิดการใช้เล่ห์กลในกระบวนการกล่าวหาด้วย ตารางวัดนัดโดยทั่วไปไม่ได้รับความสนใจและเงื่อนไขอื่นๆ จะใช้ได้ต่อเมื่อจะเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายหนึ่ง อำนาจของศาลเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก และเป็นเล่ห์กลที่ได้ผลของผู้ดำเนินคดีบางส่วน การเปิดเผยพยานเอกสารอย่างน้อยในคดีใหญ่ๆ นั้นควบคุมไม่ได้เลย หลักการที่ว่าต้องเปิดเผยเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมนั้นได้ถูกลดคุณค่าลงเนื่องจากการเปิดเผยพยานเอกสารได้ถูกใช้โดยปราศจากการพิจารณาที่เพียงพอในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลโดยประหยัดและมีประสิทธิภาพ การใช้ระบบพยานผู้เชี่ยวชาญก็มีความยุ่งยากโดยแทนที่จะช่วยศาลในการแก้ไขปัญหาทางเทคนิคต่างๆ กลับก่อให้เกิดความล่าช้าขึ้น เช่น การที่คู่ความยืนยัน

²² Lord Harry Woolf, "Civil Justice in the United Kingdom," *The American Journal of Comparative Law* 4, 45, pp.709-720, Symposium: Civil Procedure Reform in Comparative Context (Autumn 1997).

ว่าต้องการพยานผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพที่เป็นผู้มีชื่อเสียงซึ่งเป็นการต้องการที่มากจนเกินสมควรเพราะจะต้องใช้เวลา และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่พยานผู้เชี่ยวชาญของคุณค่าฝ่ายหนึ่งเสนออาจถูกบั่นทอนลงอย่างไม่สมควรโดยพยานผู้เชี่ยวชาญของคุณค่าอีกฝ่ายหนึ่งได้

ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเป็นหนึ่งในปัญหาขั้นพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือระบบวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยค่าใช้จ่ายที่มากเกินไปจะสกัดกั้นประชาชนจากการฟ้องและต่อสู้คดีซึ่งเป็นการปฏิเสธการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสมนี้ได้เกิดขึ้นตลอดทั้งระบบ ในคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ไม่มากนัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีบ่อยครั้งจะเท่ากับหรือเกินกว่าจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทเสียอีกจึงทำให้ประชาชนทั่วไปไม่อาจฟ้องหรือต่อสู้คดีได้ เว้นแต่จะมีความช่วยเหลือทางกฎหมาย มีการประกันภัย หรือมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถชนะคดีได้และจะได้รับชำระค่าใช้จ่ายคืน

ในปัจจุบันกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีความแน่นอนว่าจะมีเงื่อนไขอย่างไร มีค่าใช้จ่ายจำนวนเท่าใด และใช้ระยะเวลาเท่าใด โดยเกิดจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่

(1) ข้อบังคับของศาลซึ่งโดยปกติจะกำหนดค่าใช้จ่ายตามกระบวนการที่ได้ดำเนินไปในแต่ละขั้นตอน และเป็นข้อบังคับที่ไม่อาจคาดหมายได้ว่าการดำเนินกระบวนการนั้นจะเกิดผลอย่างไร

(2) วิธีพิจารณาคดีที่การบริหารจัดการคดีโดยพื้นฐานแล้วเป็นเรื่องของคุณค่า และคุณค่าแต่ละฝ่ายสามารถมีอิทธิพลได้ไม่เพียงแต่ในเรื่องค่าใช้จ่ายของตนเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลในเรื่องค่าใช้จ่ายของฝ่ายตรงข้ามด้วย

(3) เงื่อนไขของระบบกล่าวหาที่ทุกส่วนของคดีจะต้องได้รับการพิจารณาโดยสมบูรณ์เป็นการส่งเสริมให้มีงานมากจนเกินไป

(4) ระบบการคิดค่าทนายความที่คิดเป็นรายวันหรือรายชั่วโมง ดังนั้นยิ่งใช้เวลานานเท่าใดก็ยิ่งต้องจ่ายค่าทนายความมากขึ้นเท่านั้น

(5) ความไม่ต่อเนื่องของการดำเนินคดีเป็นผลให้มีงานที่จำเป็นจะต้องทำเพิ่มขึ้นเพื่อหรือฟื้นฟูความจำ

ปัญหาเรื่องค่าทนายความนั้น ในทางปฏิบัติคู่ความมักจะตกลงกับทนายความว่าจะไม่จำกัดค่าทนายความ และไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการคิดค่าทนายความไว้ด้วย เพราะเห็นว่าสามารถผลักภาระเรื่องค่าทนายความไปยังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้เมื่อตนเป็นฝ่ายชนะคดี ส่วนทนายความเองก็ไม่สามารถแจกแจงรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการคิดค่าทนายความได้ เมื่อศาลมีคำสั่งให้แจกแจงเรื่องค่าทนายความ ปัจจุบันไม่มีระบบควบคุมเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากไม่ได้ควบคุมการดำเนินคดีอย่างมีประสิทธิภาพ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในอังกฤษและเวลส์จึงมีจำนวนสูงกว่าในหลายประเทศ ภาคอุตสาหกรรมและสถาบันการเงินระหว่างประเทศต่างก็มีความวิตกกังวลเป็นอย่างมาก เพราะค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่มีจำนวนสูงมากจะทำให้ค่าใช้จ่ายในการประกอบธุรกิจมีจำนวนสูงตามไปด้วย

2. ปัญหาความล่าช้า

ความล่าช้ามีผลเสียทั้งต่อปัจเจกชนและธุรกิจ ในคดีที่บุคคลถูกกระทำละเมิดโดยได้รับบาดเจ็บนั้น ความล่าช้าสามารถขยายความบาดเจ็บออกไปได้ และความล่าช้าสามารถนำไปสู่ความล้มละลายของธุรกิจได้ โดยความล่าช้าทำให้การพิสูจน์ข้อเท็จจริงมีความยากลำบากเนื่องจากความจำของพยานจะเลือนรางไปหรือไม่สามารถตามหาพยานได้ ความล่าช้านี้จะมีประโยชน์ต่อทนายความมากกว่าตัวความ เช่น ทนายความทั้งสองฝ่ายอาจพร้อมใจกันขอเลื่อนคดีโดยไม่ได้มีเหตุที่จะการขอเลื่อนคดีตามที่ทั้งสองฝ่ายกล่าวอ้าง แต่เป็นการเลื่อนคดีเพื่อประโยชน์ของทนายความทั้งสองฝ่ายเอง อย่างไรก็ตาม ทัศนคติดังกล่าวหากศาลควบคุมการขอเลื่อนคดีโดยสั่งให้ทนายความนำตัวความมาศาลด้วย ปริมาณคดีที่มีการขอเลื่อนคดีจะลดลงเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ งานวิจัยส่วนใหญ่ได้สนับสนุนสมมุติฐานที่ว่า การลดความล่าช้าในการพิจารณาคดีจะเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีด้วย

ในปี ค.ศ.1994 คดีของศาลสูงในลอนดอนโดยเฉลี่ยใช้เวลา 163 สัปดาห์ ในที่อื่นใช้เวลา 189 สัปดาห์จากการยื่นฟ้องจนถึงการสืบพยาน ส่วนคดีของ County Courts ทั้งหมดโดยเฉลี่ยใช้เวลา 80 สัปดาห์จากการยื่นฟ้องจนถึงการสืบพยาน คดีส่วนใหญ่ที่ล่าช้าเกิดจากความล้มเหลวของการดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเสียเวลาไปกับเรื่องนอกประเด็นหรือการโต้เถียงเล็กน้อยเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความเพื่อลดการคัดค้านของคู่ความ กระบวนการเปิดเผยพยานเอกสารที่มากเกินไป และการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญมากเกินไปของคู่ความทั้งสองฝ่ายก็เป็นเหตุให้เกิดความล่าช้าขึ้นได้

การประนีประนอมยอมความ ก็มักจะเกิดขึ้นในตอนที่กำลังเข้าไปในกระบวนการพิจารณา ในปี ค.ศ.1993 คดีที่มีการประนีประนอมยอมความส่วนใหญ่ของศาลสูงเพียงร้อยละ 13 ได้เกิดขึ้น ภายหลังจากการสืบพยาน และร้อยละ 9 เกิดขึ้นระหว่างการสืบพยาน กรณี County Courts มีสัดส่วนที่มากกว่ามากโดยร้อยละ 57 เกิดขึ้นภายหลังจากการสืบพยาน และร้อยละ 12 เกิดขึ้นระหว่างการสืบพยาน การประนีประนอมยอมความในตอนที่กำลังเข้าไปในกระบวนการพิจารณาทำให้ค่าใช้จ่ายของคู่ความเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากด้วย การประนีประนอมยอมความในตอนแรกๆ จึงเป็นประโยชน์ต่อทั้งคู่ความ และศาล และจะช่วยหลีกเลี่ยงสถานะการณ์ที่คู่ความฝ่ายหนึ่งสร้างความกดดันให้แก่อีกฝ่ายในเรื่องภาระค่าใช้จ่าย แต่ความล่าช้านี้ก็เกิดขึ้นทั่วทั้งระบบกระบวนการพิจารณาของอังกฤษ

การไต่สวนคำสั่งระหว่างพิจารณามีการใช้กันมากจนเกินไป เป็นผลให้เกิดความล่าช้าในการจะกำหนดวันนัดสืบพยาน เนื่องจากระบบไม่สามารถควบคุมระดับการใช้การไต่สวนคำสั่งระหว่างพิจารณาได้ คู่ความจึงได้ใช้เป็นเล่ห์กลในการถ่วงคดี

ในปัจจุบันไม่มีความแน่นอนว่าการสืบพยานจะใช้เวลานานเท่าใด แม้ว่าคู่ความจะได้ประมาณระยะเวลาไว้และอาจได้รับการยืนยันจากศาลแต่ก็อาจไม่เป็นไปตามระยะเวลานั้น ทำให้ต้องมีการเลื่อนคดีและเกิดความล่าช้าขึ้น ความล่าช้านี้บั่นทอนแผนการจัดการคดีของผู้พิพากษา ทนายความ และผู้เชี่ยวชาญ และมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมขึ้นในการดำเนินคดี ความล่าช้านี้เกิดจากการที่ศาลมักจะไม่วางแผนการสืบพยานหรือไม่พยายามที่จะมุ่งความสนใจไปที่ประเด็นสำคัญหรือพยานหลักฐานสำคัญ ทนายความมักจะยืนยันว่าคู่ความต้องการให้ทนายความเก็บรายละเอียดทุกประเด็นในคดี ส่วนผู้พิพากษาก็ไม่ได้เข้าแทรกแซงเพื่อตัดความล่าช้าหรือให้ความสนใจในการนำเสนอคดีเพื่อไม่ให้คู่ความใช้เป็นเหตุในการอุทธรณ์ฎีกา ระยะเวลาในการสืบพยานที่มากจนเกินไปและไม่สามารถคาดหมายได้นี้ทำให้เสียเวลาทั้งของผู้พิพากษา คู่ความ และทนายความ

3. ปัญหาความสลับซับซ้อน

ความสลับซับซ้อนของกระบวนการวิธีพิจารณาคดี ได้สกัดกั้นการได้รับการพิจารณาโดยศาล และสร้างภาระที่ไม่จำเป็นแก่คู่ความ ความสลับซับซ้อนจะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆ คือ 1.สถานะของข้อบังคับของศาล 2.วิธีพิจารณาและเขตอำนาจศาลที่แยกจากกันของศาลสูง และ County Courts 3.วิธีพิจารณาที่ความแตกต่างของ Queen's Bench Division และ Chancery Division โดยทั้ง 2 แผนกต่างมีแผนกแยกย่อยซึ่งมีแนวปฏิบัติแตกต่างกันด้วย 4.ความหลากหลายของวิธีการเริ่มต้นกระบวนการพิจารณาคดี 5.เงื่อนไขที่แตกต่างกันในกรณีที่กระบวนการพิจารณาจะเริ่มต้นได้โดย

กระบวนการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายจะเริ่มต้นในเขตอำนาจศาลทั่วไปของ Queen's Bench Division ไม่ได้ 6.แนวทางในการดำเนินคดีที่มีหลากหลายรูปแบบมากโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ดำเนินคดีทราบว่าต้องทำอะไรเกี่ยวกับศาลและเขตอำนาจศาล และ 7.การนำกฎหมายสารบัญญัติมาปรับใช้ของศาลมักจะคลุมเคลือและไม่แน่นอน

โครงการความช่วยเหลือทางกฎหมายในอังกฤษถือว่าดีกว่าประเทศอื่นๆ แต่ก็มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูงขึ้น ทำให้ประชาชนจำนวนน้อยได้รับความช่วยเหลือ ประกอบกับความช่วยเหลือและการให้คำแนะนำจากหน่วยงานต่างๆ มีอยู่จำกัด เช่น ศูนย์กฎหมาย สำนักงานให้คำแนะนำกฎหมายแก่ประชาชน และองค์กรความช่วยเหลืออื่นๆ นอกจากนี้ จากประวัติศาสตร์และเหตุผลในทางปฏิบัติบางส่วนแสดงให้เห็นว่า กระบวนยุติธรรมทางแพ่งได้รับความสนใจน้อยกว่ากระบวนยุติธรรมทางอาญา แต่ก็มีผู้ที่กล่าวว่าแม้ระบบกระบวนยุติธรรมทางแพ่งจะได้รับความสำคัญน้อยกว่า แต่ก็เป็ศูนย์กลางในการจัดระบบกฎหมายของรัฐเช่นเดียวกัน โดยเป็นการสร้างแผนงานกิจกรรมทางธุรกิจและเศรษฐกิจทุกชนิด และทำให้สิทธิตามกฎหมายบรรลุผลได้ แต่ก็ได้ปฏิเสธว่าระบบกระบวนยุติธรรมทางแพ่งของอังกฤษและเวลส์มีความสลับซับซ้อนเกินไป ล้าช้าเกินไป และแพงเกินไป²³

Lord Woolf ได้มีข้อเสนอแนะในการปฏิรูประบบกระบวนยุติธรรมทางแพ่งว่า²⁴ หลักการจำนวนมากที่ระบบกระบวนยุติธรรมทางแพ่งควรจะมีเพื่อเป็นประกันการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมระบบนั้นควรจะมี 1.ยุติธรรมในผลของการอำนวยความสะดวกยุติธรรม 2.เป็นธรรมในวิธีการที่ปฏิบัติต่อผู้ดำเนินคดี 3.เสนอวิธีพิจารณาที่เหมาะสมด้วยค่าใช้จ่ายที่สมควร 4.ดำเนินการกับคดีด้วยความรวดเร็วพอสมควร 5.เป็นที่เข้าใจได้แก่ผู้ใช้ 6.ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ 7.ให้ความแน่นอนมากเท่ากับธรรมชาติของคดีนั้นๆ และ 8.มีประสิทธิภาพโดยมีทรัพยากรและการจัดระบบที่เพียงพอ

²³ David Marshall Evans, "Access to Justice," *The Liverpool Law Review* 19(1) (1997):37.

²⁴ Lord Harry Woolf, *supra note 22*, pp.720-736.

ความไม่สมบูรณ์ของระบบปัจจุบัน คือ แพงเกินไปโดยค่าใช้จ่ายมักจะเกินจำนวนทุนทรัพย์ ล่าช้าเกินไปตั้งแต่การฟ้องจนถึงสิ้นสุด และไม่เท่าเทียมกันเกินไปเพราะขาดความเท่าเทียมระหว่างผู้ดำเนินคดีที่มีอำนาจและจำรวยกับผู้ดำเนินคดีที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ไม่แน่นอนเกินไปโดยมีความยากลำบากในการคาดหมายล่วงหน้าว่าการดำเนินคดีจะมีค่าใช้จ่ายเท่าใดและยาวนานเพียงใดซึ่งนำไปสู่ความกลัวในความไม่รู้ ตลอดจนเป็นระบบที่ไม่สามารถเข้าใจได้โดยผู้ดำเนินคดีจำนวนมาก นอกจากนั้น ยังเป็นระบบที่ปลีกย่อยเกินไปในวิธีการซึ่งได้จัดวางไว้เพราะไม่มีผู้รับผิดชอบในการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งโดยภาพรวมอย่างชัดเจน และเป็นกรกล่าวหามากเกินไปเนื่องจากคดีจะดำเนินไปโดยคู่ความไม่ใช่โดยศาล รวมทั้งข้อบังคับของศาลบ่อยครั้งเกินไปที่ถูกละเลยจากคู่ความและไม่ได้รับการบังคับโดยศาล

ในการปฏิรูปนั้นจะอยู่บนพื้นฐานของระบบที่ศาลจะต้องมีความรับผิดชอบในการบริหารจัดการคดีด้วยความช่วยเหลือของผู้ดำเนินคดี Lord Woolf เสนอแนะว่า ศาลควรมีความรับผิดชอบในขั้นสุดท้ายเพื่อกำหนดว่าวิธีพิจารณาคดีใดเหมาะสมในแต่ละคดี กำหนดตารางวันนัดที่เป็นจริงได้และทำให้แน่ใจว่าจะมีการปฏิบัติตามวิธีพิจารณาคดีและตารางวันนัดนั้น โดยในการดำเนินคดีจะแบ่งออกเป็น 3 ช่องทาง คือ

(1) เพิ่มทุนทรัพย์ในคดีมโนสารหรือ Small Claims เป็นไม่เกิน 3,000 ปอนด์ (ภายหลังรัฐสภาได้เพิ่มทุนทรัพย์เป็นไม่เกิน 5,000 ปอนด์²⁵)

(2) New Fast Track สำหรับคดีที่มีทุนทรัพย์ตั้งแต่ 3,000 ปอนด์ขึ้นไปถึง 10,000 ปอนด์ (ภายหลังรัฐสภาได้เพิ่มทุนทรัพย์เป็นไม่เกิน 15,000 ปอนด์²⁶)

(3) New Multi-Track สำหรับคดีที่มีทุนทรัพย์เกิน 15,000 ปอนด์

หากมีการนำข้อเสนอแนะดังกล่าวนี้ไปปฏิบัติแล้ว ภาพลักษณ์ของการดำเนินคดีแพ่งจะแตกต่างไปจากที่เป็นอยู่ปัจจุบัน โดยข้อเสนอแนะจะได้รับการบัญญัติไว้ในข้อบังคับที่ 1 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมฉบับใหม่ซึ่งกำหนดหน้าที่ให้แก่ศาลและคู่ความเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของข้อบังคับในการจัดการคดีอย่างยุติธรรม ข้อบังคับจะให้คำนิยามของการจัดการคดีอย่างยุติธรรม และประกอบด้วยหลักการของความเท่าเทียมกัน ความประหยัด

²⁵ Paul Michalik, *supra* note 21, p.155.

²⁶ *Ibid.*

ความได้สัดส่วน และความรวดเร็ว ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับระบบยุติธรรมร่วมสมัยที่มีประสิทธิภาพ และจะเป็นผลให้ระบบมีความเป็นธรรมอย่างมากในผลที่ได้และวิธีการที่จะนำไปสู่ผลนั้น

ภาพลักษณ์ใหม่ของการดำเนินคดีแพ่งจะมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ หลีกเลียงการดำเนินคดีเมื่อเป็นไปได้ การดำเนินคดีจะสลับซับซ้อนน้อยลง ตารางเวลาในการดำเนินคดีจะสั้นลง และแน่นอนมากขึ้น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีจะสามารถรับได้มากขึ้น คาดหมายได้มากขึ้น และมีสัดส่วนที่เหมาะสมมากขึ้นต่อจำนวนทุนทรัพย์และความสลับซับซ้อนของแต่ละคดี และคู่ความซึ่งมีข้อจำกัดด้านการเงินจะสามารถดำเนินคดีได้อย่างเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น

ต่อมา ข้อเสนอของ Lord Woolf ได้รับการบัญญัติไว้ในร่างข้อบังคับที่ 1 แห่งข้อบังคับวิธีพิจารณาคดีแพ่ง (Civil Procedural Rules/CPR) ฉบับใหม่ที่กำหนดว่า วัตถุประสงค์ของข้อบังคับ คือ การทำให้ศาลสามารถจัดการกับคดีได้อย่างยุติธรรม ซึ่งคำว่ายุติธรรมในบริบทนี้รวมถึงการทำให้แน่ใจว่าคู่ความจะดำเนินกระบวนการพิจารณาได้อย่างเท่าเทียมกัน ประหยัดค่าใช้จ่ายและวิธีพิจารณาได้ถูกใช้อย่างเหมาะสมกับความสำคัญ จำนวนทุนทรัพย์ และความสลับซับซ้อนของคดี รวมทั้งสถานะทางการเงินของคู่ความ จะต้องหลีกเลียงความล่าช้า และแต่ละคดีจะต้องใช้ทรัพยากรของศาลอย่างเหมาะสมโดยต้องตระหนักถึงความต้องการทรัพยากรในคดีอื่นๆ ด้วย²⁷

2. การปฏิรูปการอุทธรณ์ในคดีแพ่ง²⁸

ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการทบทวนกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งซึ่งรวมถึงข้อเสนอ การปฏิรูปของ Lord Woolf สำนักงานของ Lord Chancellor ได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง โดยมี Sir Jeffrey Bowman เป็นประธานเพื่อทบทวนแผนคดีแพ่งของศาลอุทธรณ์ คณะกรรมการของ Sir Jeffrey Bowman ได้รายงานในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1997 โดยเสนอแนะให้เปลี่ยนแปลง การอุทธรณ์ในคดีแพ่งอย่างเป็นระบบ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ให้เป็นการทำงานที่เชื่อมต่อการเปลี่ยนแปลงในศาลชั้นต้นซึ่งได้รับการเสนอแนะโดย Lord Woolf ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการมีรายละเอียดที่พร้อมจะนำไปสู่การปฏิบัติได้ รวมทั้งมีการกำหนดให้นำระบบการอนุญาตให้อุทธรณ์ไปใช้ในทุกคดี เว้นแต่คดีที่มีผลโดยตรงต่อเสรีภาพส่วนบุคคล หรือคดีที่เกี่ยวกับการลักพาตัวเด็ก ส่วนการอุทธรณ์โดยทั่วไปนั้นจะกระทำได้เพียง 1 ชั้นเป็นอย่างมาก ไม่ควรให้มีการอุทธรณ์ในระหว่างการพิจารณาหรือการอุทธรณ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาฯ และเมื่อได้รับ

²⁷ *Ibid*, p.155.

²⁸ *Ibid*, p.158.

การอนุญาตแล้ว ควรจะดำเนินคดีด้วยความรวดเร็ว ศาลอุทธรณ์จะใช้โครงการบริหารจัดการคดีโดยมีการจำกัดระยะเวลาอย่างเคร่งครัดเพื่อบริหารคดีที่ค้างค้าง การปฏิรูปที่เสนอนี้จะนำไปบัญญัติรวมไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice Bill 1998) โดยได้เสนอสภาขุนนางเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ.1998 กฎหมายฉบับนี้ยังมีบทบัญญัติที่สำคัญเพื่อการปฏิรูปความช่วยเหลือทางกฎหมายและค่าทนายความด้วย

3. การปฏิรูปความช่วยเหลือทางกฎหมาย²⁹

ข้อเสนอในรายงานที่จัดทำโดย Sir Peter Middleton เป็นการปฏิรูปที่ยกเครื่องระบบความช่วยเหลือทางกฎหมาย โดย Access to Justice Bill 1998 ได้จัดตั้งคณะกรรมการบริการทางกฎหมาย (Legal Services Commission) ชุดใหม่ซึ่งรับผิดชอบการให้บริการที่แตกต่างกัน 2 แบบ แทนระบบความช่วยเหลือทางกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งที่มีอยู่เดิม ได้แก่ งานบริการต่อสู้คดีอาญา (Criminal Defence Service) มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือแก่ผู้ถูกสอบสวน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือผู้ถูกดำเนินคดีอาญาในศาล และงานบริการกฎหมายชุมชน (Community Legal Service) มีความรับผิดชอบในการให้บริการทางกฎหมายแพ่งและครอบครัวแก่ผู้ยากจน คณะกรรมการดังกล่าวจะจัดทำหลักเกณฑ์เรื่องความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยการทำสัญญาว่าจ้างทนายความที่ทำงานด้านความช่วยเหลือทางกฎหมาย และการรับทนายความเป็นลูกจ้าง โดยคาดว่าจะทำให้คณะกรรมการสามารถควบคุมงบประมาณความช่วยเหลือทางกฎหมาย และสามารถกำหนดเงื่อนไขที่จำเป็นเพื่อลดค่าใช้จ่ายโดยรวมได้ เช่น การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในกระบวนการพิจารณาคดีที่ละเอียดอ่อน ทนายความจะคิดค่าทนายความแบบตายตัวเป็นรายคดีแทนการจ่ายเป็นรายชั่วโมง

4. การปฏิรูปค่าทนายความ³⁰

มีการใช้โครงสร้างค่าทนายความแบบอื่นๆ ที่ทำให้ประชาชนมีความสามารถจ่ายได้มากขึ้นโดยเฉพาะการใช้ข้อตกลงค่าทนายความแบบมีเงื่อนไข (Conditional Fees) คือ หากไม่ชนะคดีก็ไม่ต้องจ่ายค่าทนายความ โดยใช้ในคดีการบาดเจ็บส่วนบุคคล คดีสิทธิมนุษยชนในศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป และคดีล้มละลาย ในทางปฏิบัติข้อตกลงนี้มีความสำคัญมากเฉพาะในคดี

²⁹ *Ibid*, pp.158-159.

³⁰ *Ibid*, pp.159-161.

การบาดเจ็บส่วนบุคคลเท่านั้น Access to Justice Bill 1998 ได้พยายามขยายการใช้ข้อตกลงนี้ และทำให้ข้อตกลงดึงดูดใจมากขึ้น ภายใต้ข้อตกลงนี้หากชนะคดีทนายความจะเรียกเก็บค่าทนายความได้ 2 ส่วน คือ ค่าทนายความที่คิดตามปกติเป็นรายชั่วโมง บวกด้วยค่าทนายความที่คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละของค่าทนายความที่คิดตามปกติเป็นรายชั่วโมง ซึ่งคิดได้ถึงอัตราสูงสุดร้อยละ 100 โดยทนายความและลูกความจะตกลงกันล่วงหน้าว่าจะคิดค่าทนายความในอัตราร้อยละเท่าใด คดีส่วนใหญ่ปกติจะคิดค่าทนายความในอัตราร้อยละ 50 หรือน้อยกว่า และโดยทั่วไปจะมีการจำกัดค่าทนายความ เช่น จะคิดไม่เกินอัตราร้อยละ 25 ของค่าเสียหายตามคำพิพากษา ดังนั้น ทนายความจะได้รับเงินประมาณ 2 ใน 3 ของค่าทนายความที่คิดตามปกติเป็นรายชั่วโมงจากคู่ความฝ่ายที่แพ้คดี และ 1 ใน 3 ของค่าทนายความที่คิดตามปกติเป็นรายชั่วโมง บวกด้วยค่าทนายความที่คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละจากลูกความ ซึ่งหมายความว่าทนายความจะได้รับค่าทนายความทั้งหมดสูงถึงร้อยละ 133 ของค่าทนายความที่คิดตามปกติเป็นรายชั่วโมง ข้อตกลงค่าทนายความแบบมีเงื่อนไขนี้เหมาะสมกับโจทก์ที่ยากจน เนื่องจากหากแพ้คดีก็ไม่มีภาระค่าใช้จ่ายเรื่องค่าทนายความของตนเอง ส่วนค่าใช้จ่ายและค่าทนายความที่ต้องชำระแก่อีกฝ่ายหนึ่งสามารถใช้ในการประกันภัยเพื่อครอบคลุมค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้ Access to Justice Bill 1998 ได้แก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อตกลงค่าทนายความแบบมีเงื่อนไขนี้โดยทำให้ข้อตกลงเหมาะสมกับการต่อสู้คดีมากขึ้น โดยค่าทนายความที่คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละของค่าทนายความที่ปกติคิดเป็นรายชั่วโมงนั้น คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีจะต้องเป็นผู้ชำระทั้งหมดโดยการจ่ายเบี้ยประกันเพื่อให้จำเลยที่ชนะคดีสามารถผลักดันภาระค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีภายใต้ข้อตกลงค่าทนายความแบบมีเงื่อนไขของตนไปให้โจทก์ที่แพ้คดีได้ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่โจทก์เป็นคนยากจนซึ่งไม่สามารถรับภาระดังกล่าวได้ จำเลยก็ยังคงต้องเผชิญกับภาระค่าใช้จ่ายที่สูงมากเช่นเดิม จึงเป็นที่คาดหมายว่าธุรกิจการประกันภัยค่าใช้จ่ายทางกฎหมายในอังกฤษจะตอบสนองต่อความต้องการของตลาดโดยที่กรรมธรรม์จะครอบคลุมความไม่แน่นอนเช่นนี้ได้

ความเปลี่ยนแปลงในกฎหมายวิธีพิจารณาความสมัยใหม่ของอังกฤษที่เกี่ยวกับบทบาทของศาลเมื่อได้ทำการปฏิรูปดังกล่าวแล้ว สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้³¹

³¹ JA Jolowicz, "Adversarial and Inquisitorial Models of Civil Procedure," *International and Comparative Law Quarterly* 52, pp.286-288 (April 2003).

กลุ่มแรก กฎหมายวิธีพิจารณาความที่กำหนดให้ศาลมีข้อมูลพร้อม (Informed Judge) ข้อบังคับวิธีพิจารณาความแพ่ง (Civil Procedure Rules/CPR) กำหนดให้ศาลมีข้อมูลอย่างเปรียบเทียบตั้งแต่เริ่มคดี และกำหนดวิธีพิจารณาคดีที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ดังที่ Lord Woolf ได้เสนอแนะว่า ควรจัดสรรเวลาให้แก่ผู้พิพากษาเพื่อที่จะสามารถอ่านเอกสารล่วงหน้าได้ จากเดิมที่ผู้พิพากษาจะไม่ใส่ใจในคดีที่จะต้องสืบพยานจนกระทั่งเริ่มต้นสืบพยาน กฎหมายวิธีพิจารณาความจึงประสงค์ให้ผู้พิพากษาต้องทราบทุกแง่มุมของคดีล่วงหน้า

กลุ่มที่สอง หลักการที่ปรากฏในข้อบังคับวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับใหม่ คือ อำนาจของผู้พิพากษาที่เพิ่มขึ้นมาก โดยมีข้อบังคับที่หลากหลายเพื่อเพิ่มอำนาจของผู้พิพากษาให้มากขึ้นในการควบคุมคดีและค่าใช้จ่ายของคู่ความ ภายใต้บังคับของข้อบังคับวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้พิพากษาจะสามารถยกฟ้องได้ไม่เพียงเฉพาะกรณีมีคำร้องเท่านั้น แต่ยังสามารถยกฟ้องได้เองหากพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่มีแนวโน้มที่จะชนะคดีได้อย่างแท้จริง ผู้พิพากษายังมีอำนาจในการควบคุมพยานหลักฐานโดยการให้แนวทางในประเด็นที่จะต้องมีการนำพยานหลักฐานมาสืบ ซึ่งเป็นการขัดแย้งอย่างชัดเจนกับหลักเสรีภาพของคู่ความในการที่จะเสนอคดีตามความประสงค์ของตนอันเป็นลักษณะที่มีอยู่ในระบบกล่าวหาแบบดั้งเดิม

กลุ่มที่สาม มีเครื่องมือเครื่องมือที่เพิ่มขึ้นและแข็งแกร่งขึ้นในการโน้มน้าวให้คู่ความระงับข้อพิพาทนอกศาล ระบบการชำระเงินในศาลแบบเดิมจะได้รับการแก้ไขเพื่อให้โจทก์และจำเลยสามารถทำข้อเสนอในการประนีประนอมยอมความกันโดยมีการแบ่งสรรเรื่องค่าใช้จ่ายได้ สนับสนุนการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยศาลอาจมีคำสั่งให้งดการพิจารณาคดีไว้เพื่อให้คู่ความสามารถใช้การระงับข้อพิพาททางเลือกได้ วัตถุประสงค์หลักของข้อกำหนดในชั้นต้นก่อนการดำเนินคดีและการบริหารจัดการคดีโดยทั่วไป คือ การช่วยเหลือและสนับสนุนให้มีการประนีประนอมยอมความกันในชั้นตอนที่เร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังที่ Lord Woolf ได้กล่าวไว้ว่า ข้อพิพาทควรระงับไปเท่าที่จะเป็นไปได้โดยไม่ต้องดำเนินคดี

บทบาทของผู้พิพากษาในคดีแพ่งทั่วไปของศาลอังกฤษเมื่อได้ดำเนินการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งแล้ว แม้จะยังคงใช้ระบบที่ผู้พิพากษามีบทบาทเชิงรับเป็นหลักอยู่ก็ตาม แต่ก็ได้เพิ่มบทบาทของศาลในการควบคุมกระบวนการพิจารณาและการบริหารจัดการคดีมากยิ่งขึ้น โดยไม่ปล่อยให้คู่ความและทนายความมีบทบาทในกระบวนการพิจารณาเป็นอย่างมากดังเช่นระบบที่ผู้พิพากษามีบทบาทเชิงรับแบบดั้งเดิมอีกต่อไป

กล่าวโดยสรุป ระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือระบบวิธีพิจารณาความแพ่งของอังกฤษอยู่ในภาวะที่จำเป็นจะต้องทำการปฏิรูป เนื่องจากเป็นระบบซึ่งคดีส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายที่ไม่สามารถรับได้ การพิจารณาพิพากษาคดีโดยปกติใช้เวลานานมากและเป็นระบบที่มีความสลับซับซ้อนเกินสมควร เป็นผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการทางแพ่งได้ ดังนั้น ระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือระบบวิธีพิจารณาความแพ่งของอังกฤษจึงล้มเหลวโดยไม่สามารถให้สิ่งที่สาธารณชนคาดหวังว่าจะได้รับ อันได้แก่ ความเป็นธรรม การใช้ระยะเวลาอย่างเหมาะสม และความประหยัด เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวอังกฤษได้ดำเนินการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือระบบวิธีพิจารณาความแพ่งเกือบทุกด้าน การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของ Lord Woolf นับเป็นจุดเริ่มต้นของภาพลักษณ์ใหม่ของระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือระบบวิธีพิจารณาความแพ่งของอังกฤษเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยในการจะบรรลุเป้าหมายนี้ อังกฤษได้จัดทำข้อบังคับของศาลชั้นใหม่ และมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจำนวนมากซึ่งรวมถึงการปฏิรูประบบการอุทธรณ์ระบบความช่วยเหลือทางกฎหมาย³² และการเพิ่มอำนาจของศาลเป็นอย่างมากในการควบคุมและบริหารจัดการคดี

1.2 ประเทศเยอรมนี

1.2.1 ระบบศาลยุติธรรมเยอรมนี³³

ศาลยุติธรรมเยอรมนีที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งแบ่งออกเป็น 4 ลำดับชั้น ได้แก่ ศาลยุติธรรมสหพันธ์รัฐ (Bundesgerichtshof/The Federal Court of Justice) ศาลสูงมลรัฐ

³² *Ibid*, pp.164-165.

³³ Peter Gottwald, "Civil Procedure Reform in Germany," The American Journal of Comparative Law 4, 45, p.754, Symposium: Civil Procedure Reform in Comparative Context (Autumn 1997), สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, "แนวทางการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางแพ่งและพาณิชย์ให้คุ้มค่า," (รายงานศึกษาฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2553), น.51-52 และกมลชัย รัตนสกววงศ์ และคณะ, "การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ," (รายงานการวิจัยสำนักงานศาลยุติธรรม, 2548), น.110-113.

(Oberlandesgerichte/Higher Regional Courts) ศาลมลรัฐ (Landesgerichte/Regional Courts)³⁴ และศาลท้องถิ่น (Amtsgerichte/Local Courts) ดังนี้

1. ศาลยุติธรรมสหพันธ์รัฐ (Bundesgerichtshof/The Federal Court of Justice) แบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกคดีอาญา แผนกคดีแพ่ง และแผนกคดีครอบครัว มีเพียงแห่งเดียว ตั้งอยู่ที่เมือง Karlsruhe มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีการฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายมาจากศาลสูงมลรัฐ รวมทั้งคดีที่มีการอุทธรณ์โดยตรง (Leapfrog Appeals) ในปัญหาข้อกฎหมายมาจากศาลมลรัฐภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

2. ศาลสูงมลรัฐ (Oberlandesgerichte/Higher Regional Courts) แบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกคดีอาญา แผนกคดีแพ่ง และแผนกคดีครอบครัว ตั้งอยู่เฉพาะในเมืองขนาดใหญ่ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาและคดีแพ่งที่มีการอุทธรณ์มาจากศาลมลรัฐ รวมทั้งคดีครอบครัวที่มีการอุทธรณ์มาจากศาลท้องถิ่น

3. ศาลมลรัฐ (Landesgerichte/Regional Courts) แบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกคดีอาญา และแผนกคดีแพ่ง ตั้งอยู่ในเมืองขนาดใหญ่โดยเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีการอุทธรณ์มาจากศาลท้องถิ่น รวมทั้งยังเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งในชั้นต้นในคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์และคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทเกินกว่า 5,000 ยูโร หรือ 10,000 มาร์กเยอรมนี การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลมลรัฐต้องอุทธรณ์ไปยังศาลสูงมลรัฐโดยต้องมีทุนทรัพย์ที่พิพาทเกินกว่า 600 ยูโร หรือได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์จากศาลมลรัฐ โดยคู่ความต้องยื่นอุทธรณ์ภายใน 1 เดือน แต่อาจมีการอุทธรณ์โดยตรงในปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลยุติธรรมสหพันธ์รัฐได้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

4. ศาลท้องถิ่น (Amtsgerichte/Local Courts) แบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกคดีอาญา แผนกคดีแพ่ง และแผนกคดีครอบครัว โดยแผนกคดีแพ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 5,000 ยูโร หรือ 10,000 มาร์กเยอรมนี และข้อพิพาทระหว่างเจ้าของที่ดินกับผู้เช่าหรือผู้ทำกินในที่ดินนั้น การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลท้องถิ่นในคดีแพ่งต้องอุทธรณ์ไปยัง

³⁴ เคยมีข้อเสนอให้รวมศาลสูงมลรัฐและศาลมลรัฐเข้าด้วยกันเป็นศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal) ตามร่างพระราชบัญญัติการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมครั้งแรก (First Justice Reform Act 1971) แต่ร่างพระราชบัญญัติไม่ผ่านการพิจารณาเนื่องจากต้องใช้งบประมาณในโครงการเป็นจำนวนมาก.

ศาลมลรัฐ ส่วนการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลท้องถิ่นในคดีคดีครอบครัวต้องอุทธรณ์ไปยังศาลสูงมลรัฐ

มีข้อสังเกตว่า ในคดีแพ่ง การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลท้องถิ่นไปยังศาลมลรัฐถือว่าถึงที่สุด คู่ความไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้อีก จึงเป็นการอุทธรณ์ได้เพียง 1 ครั้งเท่านั้น แต่การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลมลรัฐในฐานะที่เป็นศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีในชั้นต้นไปยังศาลสูงมลรัฐนั้น คู่ความยังอาจฎีกาต่อไปยังศาลยุติธรรมสหพันธรัฐได้ จึงเป็นการอุทธรณ์ได้ 2 ครั้ง ส่วนคดีครอบครัว การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลท้องถิ่นไปยังศาลสูงมลรัฐนั้นยังอาจมีการฎีกาต่อไปยังศาลยุติธรรมสหพันธรัฐได้จึงเป็นการอุทธรณ์ได้ 2 ครั้งเช่นกัน³⁵

นอกจากนั้น ยังมีศาลชำนาญพิเศษ (Specialized Courts) ซึ่งไม่ได้อยู่ในระบบศาลยุติธรรม โดยปัจจุบันมี 5 ศาล ได้แก่ ศาลปกครอง (Administrative Courts) ศาลแรงงาน (Labor Courts) ศาลสวัสดิการสังคม (Social Courts) ศาลการเงิน (Finance Courts) และศาลสิทธิบัตร (Patent Courts) รวมทั้งยังมีศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court) แยกต่างหากออกไปด้วย

1.2.2 ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งของศาลยุติธรรมเยอรมนี

จะยกตัวอย่างการพิจารณาคดีของศาลมลรัฐ และของศาลท้องถิ่นในกระบวนการพิจารณาคดีเล็กน้อย (Summary Proceedings) ดังต่อไปนี้

-การพิจารณาคดีของศาลมลรัฐ³⁶ จะเริ่มจากคำฟ้องด้วยลายลักษณ์อักษรโดยอธิบายถึงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย รวมทั้งบรรยายรายละเอียดของพยานหลักฐานที่โจทก์ประสงค์จะอ้างอิง จากนั้นจะมีการส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย จำเลยจะต้องยื่นคำให้การภายใน 2 สัปดาห์โดยจะต้องอธิบายข้อต่อสู้ของโจทก์ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายตามฟ้องโจทก์ และบรรยายรายละเอียดของพยานหลักฐานที่จำเลยประสงค์จะอ้างอิงโดยอาจฟ้องแย้งมาด้วยก็ได้ ก่อนการสืบพยานด้วยวาจา

³⁵ Peter Gottwald, Civil Justice Reform: Access, Cost, and Expedition. The German Perspective. In Civil Justice in Crisis: Comparative Perspectives of Civil Procedure, p.208, edited by Adrian A.S. Zuckerman. New York: Oxford University Press, 1999.

³⁶ O.C. Giles, M. Bohndorf, E. J. Cohn and J. Thomass, Manual of German Law, vol.2, edited by E.J. Cohn, (London: The British Institute of International and Comparative Law, 1971), pp.197-213.

ศาลอาจกำหนดแนวทางในการตัดประเด็นข้อพิพาทที่ไม่จำเป็นเท่าที่จะเป็นไปได้และอาจเตรียมการสืบพยานนัดแรกโดยการส่งคู่ความและพยานมาศาล

ในการสืบพยานด้วยวาจา ศาลจะเปิดการดำเนินกระบวนการพิจารณา และจะอนุญาตให้คู่ความและทนายความกล่าวหรือไม่ก็ได้ เนื่องจากผู้พิพากษามีความรับผิดชอบในการให้คดีดำเนินไปอย่างเหมาะสมโดยที่คู่ความและทนายความต้องให้ข้อมูลที่สมบูรณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และทำให้คำฟ้องและคำร้องทั้งหมดดำเนินไปตามที่กำหนด ผู้พิพากษามีหน้าที่ในการซักถามคู่ความและให้ความใส่ใจในประเด็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายใดๆ ที่เห็นว่ามีความสำคัญ และจะต้องศึกษาคดีล่วงหน้าก่อนการสืบพยาน ดังนั้น ผู้พิพากษาจึงมีความเข้าใจข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่คู่ความได้อ้างอิงเป็นอย่างดี และปกติแล้วในศาลมลรัฐจะมีผู้พิพากษาหนึ่งคนเขียนความเห็นเบื้องต้นในคดีซึ่งผู้พิพากษาคนอื่นจะทราบก่อนการสืบพยาน ในการสืบพยานบ่อยครั้งมีลักษณะค่อนข้างเคร่งครัดและใช้ระยะเวลาน้อยกว่าการสืบพยานของศาลอังกฤษเป็นอย่างมาก แม้จะมีการสืบพยานหลายนัดแต่การสืบพยานในแต่ละนัดส่วนมากจะใช้เวลาเพียงไม่กี่นาทีเท่านั้น ศาลมลรัฐหลายศาลจะไม่อดทนฟังทนายความที่กล่าวอย่างยืดเยื้อ บางครั้งจะตัดเตือนและแนะนำให้ทนายความยื่นเอกสารเพิ่มเติมโดยไม่ต้องกล่าวในศาลซึ่งต้องใช้เวลาช้านาน ในบางคดีศาลจะวินิจฉัยเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายก่อนสืบพยานด้วยวาจา นัดแรก ศาลอาจห้ามมิให้คู่ความกล่าวอ้างเรื่องใดๆ ซึ่งอาจทำให้เสื่อมเสียต่อความยุติธรรมในการสืบพยานในคดีนั้น หลักการนี้ใช้กับทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และใช้กับกรณีดังต่อไปนี้

1. การรับฟังเรื่องนั้นจะทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้า
2. ศาลจะถูกโน้มน้าวชักจูงจากคู่ความโดยการกล่าวอ้างหรือเสนอประเด็นข้อกฎหมายเพิ่มเติมเพื่อให้กระบวนการพิจารณาล่าช้า หรือ
3. ความล่าช้าที่เกิดจากความตั้งใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของคู่ความหรือทนายความในการยืดเวลาที่ใช้ในกระบวนการพิจารณาออกไป

ศาลอาจสั่งให้คู่ความทำเอกสารในประเด็นที่ศาลประสงค์จะได้ข้อมูลเพิ่มเติมภายในเวลาที่ศาลกำหนด และซักถามรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับคดีได้ เช่น ทำสัญญาที่ไหน เมื่อไร ในสถานะการณ์ อย่างไร และมีการชำระเงินตามที่กล่าวอ้างเมื่อไร เป็นต้น ดังนั้น ศาลเยอรมนีจึงมีบทบาทมากกว่าศาลอังกฤษโดยการกำหนดให้ศาลมีอำนาจหลากหลายเพื่อควบคุมคู่ความให้เสนอ

คดีเป็นไปตามลำดับโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เมื่อสืบพยานแล้วเสร็จศาลจะมีคำพิพากษาต่อไป โดยมีการอ่านคำพิพากษาโดยเปิดเผย

- การพิจารณาคดีของศาลท้องถิ่นในกระบวนการพิจารณาคดีเล็กน้อย³⁷ เป็นรูปแบบกระบวนการพิจารณาที่เรียบง่ายและรวดเร็ว โดยการที่โจทก์ประสงค์จะเรียกร้องให้จำเลยชำระเงินเป็นจำนวนแน่นอน หรือเป็นการขนส่งของที่กำหนดได้แน่นอนตามการวัด จำนวน หรือน้ำหนัก เช่น เสื้อผ้า หลักทรัพย์ หรือถ่านหิน คดีประเภทนี้เป็นประโยชน์มากหากจำเลยไม่ได้ต่อสู้ ซึ่งการดำเนินคดีจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียกเก็บหนี้โดยไม่คำนึงว่าคดีจะมีทุนทรัพย์ที่พิพาทจำนวนเท่าใด เมื่อโจทก์ได้กรอกแบบฟอร์มถูกต้องแล้วศาลจะมีคำสั่งให้จำเลยชำระหนี้โดยไม่ได้พิจารณาความสมบูรณ์ของคำกล่าวอ้างของโจทก์ และไม่ต้องการพยานหลักฐานเพิ่มเติมจากโจทก์ หากจำเลยถูกหนีไม่ชำระเงินภายใน 2 สัปดาห์หลังจากได้รับคำสั่งศาลและไม่ได้ยื่นคำคัดค้านใดๆ ศาลจะออกหมายบังคับคดีให้แก่โจทก์เจ้าหน้าที่ในลักษณะเดียวกับการบังคับคดีในกรณีจำเลยขาดนัด ในปี ค.ศ.1996 ปรากฏว่ามีคดีประเภทนี้ในศาลท้องถิ่นมากกว่า 8,100,000 คดี จากงานวิจัยก่อนหน้านั้นมีข้อมูลว่าการคัดค้านคำสั่งศาลให้ชำระเงินมีประมาณเพียงร้อยละ 10 ของคดีทั้งหมด ในกรณีจำเลยคัดค้าน จำเลยอาจจะกระทำได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้ศาลมีคำสั่งให้ชำระหนี้ก่อนและสามารถเขียนเป็นจดหมายคัดค้านได้โดยไม่ต้องมีรูปแบบเป็นพิเศษ รวมทั้งไม่ต้องมีเหตุแห่งการคัดค้านด้วย เมื่อจำเลยคัดค้านก็จะมีگردเนินกระบวนการพิจารณาแบบคดีธรรมดา

กระบวนการพิจารณาคดีธรรมดาในศาลท้องถิ่นแทบจะไม่แตกต่างจากกระบวนการพิจารณาคดีธรรมดาในศาลมลรัฐ แม้ว่าในศาลท้องถิ่นจะใช้องค์คณะผู้พิพากษานายเดียว ในขณะที่ศาลมลรัฐแผนกคดีแพ่งจะใช้องค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย แต่ปกติองค์คณะก็จะโอนคดีให้ผู้พิพากษานายเดียวนั่งพิจารณาคดีและทำคำพิพากษา อย่างไรก็ตามก็ดี ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ดังต่อไปนี้

1. ผู้พิพากษาศาลท้องถิ่นจะมีหน้าที่มากกว่าในการช่วยเหลือคู่ความที่ไม่มีทนายความ
2. ในกระบวนการพิจารณาคดีซึ่งมีทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 1,200 มาร์กเยอรมนี ผู้พิพากษาศาลท้องถิ่นสามารถที่จะเบี่ยงเบนคดีออกจากข้อบังคับวิธีพิจารณาคดีได้ โดยการดำเนินคดีไปตามดุลพินิจของผู้พิพากษาเอง

³⁷ *Ibid*, pp.237-239 and see Peter Gottwald, *supra* note 35, pp.207-210.

กระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าวนี้เรียกว่า กระบวนการพิจารณามโนสาเร่ (Small Claims) ซึ่งเป็นการลดระยะเวลาในการดำเนินคดีมากขึ้นยิ่งกว่าวิธีพิจารณาคดีปกติ³⁸ คู่ความไม่จำเป็นต้องมีทนายความแต่ในทางปฏิบัติคดีส่วนใหญ่คู่ความจะมีทนายความดำเนินคดีแทน และไม่ได้แบ่งเป็นช่องทางเหมือนอังกฤษซึ่งได้แบ่งเป็น 3 ช่องทาง คือ Small Claims, Fast Track และ Multi-Track³⁹

3. เนื่องจากผู้พิพากษาศาลท้องถิ่นมีคดีที่จะต้องจัดการมากกว่า จึงมีเวลาอุทิศให้แก่คดีใดคดีหนึ่งน้อยกว่าผู้พิพากษาศาลมลรัฐ

1.2.3 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของเยอรมนี

ภายหลังจากการจัดทำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเยอรมนีเมื่อปี ค.ศ.1877 ได้มีการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหลายครั้ง⁴⁰ เช่น การปฏิรูปภายใต้อิทธิพลของรูปแบบกระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งออสเตรียปี ค.ศ.1898 ซึ่งมีหลักการพื้นฐานในเรื่องบทบาทของผู้พิพากษาและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของกระบวนการพิจารณาเพื่อแก้ไขจุดอ่อนของหลักเสรีภาพของคู่ความที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเยอรมนีแม้ว่าในช่วงนั้นจะมีการค้านจากวิชาที่นักกฎหมายเป็นอย่างมากก็ตาม ในปี ค.ศ.1909 เริ่มมีการนำการบริหารจัดการคดีมาใช้ในศาลท้องถิ่นซึ่งเป็นครั้งแรก โดยให้อำนาจศาลในการซักถามข้อเท็จจริงและข้อโต้แย้งจากคู่ความ รวมทั้งออกหมายเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญและคู่ความให้มาศาล ต่อมา มีการใช้การบริหารจัดการคดีในศาลอื่นๆ ทั้งหมดในปี ค.ศ.1943 การปฏิรูปต่อจากนั้น เป็นต้นมาเป็นภาวะของความตึงเครียดระหว่างหลักกระบวนการพิจารณาโดยเสรีและปัญหาที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณคดีและความล่าช้า แนวความคิดเสรีนั้น มีหลักว่าการจำกัดเสรีภาพของคู่ความต้องมีให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม ปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นและกระบวนการที่ล่าช้ามากขึ้นนั้นสามารถจัดการได้โดยเพียงการเสริมอำนาจของผู้พิพากษาให้แข็งแกร่งขึ้นและการที่คู่ความ

³⁸ Peter Gottwald, *supra note 33*, p.755.

³⁹Jürgen Beier, "The Woolf Report and German Civil Procedure," *The Liverpool Law Review* 14(1), pp.69-70 (1997).

⁴⁰ Peter Gottwald, *supra note 35*, pp.226-232 and see Peter Gottwald, "Simplified Civil Procedure in West Germany," *The American Journal of Comparative Law* 4, 31, pp.678-701 (Autumn 1983).

ยอมรับในภาระหน้าที่ของตน การปฏิรูปในปี ค.ศ.1909 จึงได้วางหลักการว่ากระบวนการพิจารณาความแพ่งไม่สามารถอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพของคุณความแต่เพียงอย่างเดียว และไม่อาจยึดติดแต่เพียงแนวความคิดเรื่องหลักเสรีภาพของคุณความได้ ระบบกล่าวหาเป็นกฎเกณฑ์ของความได้เปรียบเสียเปรียบที่จำเป็นต้องถูกยับยั้งเพื่อเป็นการส่งเสริมวัตถุประสงค์ของระบบกระบวนการทางสังคม

แนวทางของระบบกระบวนการพิจารณาความแพ่งทางสังคมครั้งสำคัญปรากฏในปี ค.ศ.1924 โดย Emminger Act ซึ่งกำหนดว่าคุณความไม่อาจควบคุมระยะเวลาของกระบวนการและการสืบพยานได้อีกต่อไป ในขณะเดียวกันก็ได้จำกัดรูปแบบกระบวนการด้วยวาจาโดยมีการแลกเปลี่ยนคำฟ้อง คำให้การ และเอกสารที่จะใช้ในการสืบพยานก่อนล่วงหน้าไม่ต้องมีการอ่านเอกสารในวันสืบพยานอีก ในการสืบพยานจึงสามารถจดจ่ออยู่กับประเด็นข้อพิพาทที่แท้จริงได้ นอกจากนี้ ศาลยังมีอำนาจทั่วไปในการกำหนดวันสืบพยาน และไม่อนุญาตให้มีการใช้วิธีการดำเนินคดีที่มีเจตนาจะทำให้การดำเนินคดีต้องเนิ่นช้าออกไป แต่ในทางปฏิบัติการใช้อำนาจดังกล่าวมีน้อยมากเนื่องจากผู้พิพากษาเกรงว่าจะทำคำพิพากษาคิดพลาด แม้ว่ากรปฏิรูปในช่วงนี้จะมี ความมุ่งหมายให้คดีเสร็จไปในการสืบพยานเพียงนัดเดียวโดยผู้พิพากษานายเดียวกก็ตาม แต่ก็ยังไม่อาจทำให้เป็นจริงได้ในทางปฏิบัติ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจของเยอรมนีได้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่ง ทำให้ปัญหาเดิมๆ ที่ศาลคดีแพ่งมีงานล้นมือ กระบวนการพิจารณาที่ยืดเยื้ออันเป็นผลมาจากคุณความและการดำเนินคดีที่ใช้ระยะเวลานานเกินไปกลับมาอีก จึงได้มีการนำรูปแบบกระบวนการแบบใหม่บนพื้นฐานของ Stuttgart Model มาใช้ในปี ค.ศ.1977 เพื่อให้กระบวนการมีความเรียบง่ายขึ้น โดยผู้พิพากษาจะต้องเตรียมกระบวนการเป็นลายลักษณ์อักษรหรือทำการนัดพร้อมก่อน 1 นัด ดังนั้น เมื่อมีการสืบพยานนัดแรกแล้วคดีก็พร้อมที่จะทำคำพิพากษาได้ และคุณความจะต้องดำเนินคดีภายในระยะเวลาที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อผู้พิพากษาได้กำหนดระยะเวลาไว้แล้ว จะไม่อนุญาตให้เลื่อนระยะเวลาออกไปหากการอนุญาตนั้นจะทำให้คดีต้องชักช้าและไม่มีเหตุที่คุณความจะอ้างได้ แต่แม้ผู้พิพากษาจะไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ก็อาจจะไม่อนุญาตได้เมื่อคุณความกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และพยานหลักฐานที่ศาลไม่รับฟังในชั้นต้นนั้นไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ กฎเกณฑ์นี้ค่อนข้างมีผลเป็นอย่างมากในทางทฤษฎีแต่ก็มีข้อบกพร่องในทางปฏิบัติในเวลาต่อมา ในช่วงทศวรรษที่ 1970 มีข้อเสนอว่าการอุทธรณ์ฎีกานั้น คุณความไม่ควร

ต้องเสียค่าใช้จ่ายเนื่องจากการตรวจสอบความผิดพลาดในกระบวนการของศาลที่ได้มีการอุทธรณ์ฎีกามา อย่างไรก็ตามก็ดี ไม่มีการตอบรับข้อเสนอดังกล่าวโดยมีความเห็นว่าการอุทธรณ์ฎีกาเป็นประโยชน์ของคู่ความในระบบของเยอรมนีจึงเป็นธรรมแล้วที่จะเก็บค่าใช้จ่ายจากคู่ความ ในปี ค.ศ.1980 มีการนำโครงการความช่วยเหลือทางกฎหมายมาใช้เพื่อให้คนยากจนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ แม้ค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของเยอรมนีนั้นจะค่อนข้างประหยัดกว่าหากเปรียบเทียบกับประเทศในระบบตลาดเสรี เช่น อังกฤษ และสหรัฐอเมริกาซึ่งค่าทนายความจะคิดเป็นรายชั่วโมงและกำหนดอัตราได้โดยเสรี นอกจากนี้ ยังได้มีการนำมาตรการต่างๆ มาใช้เพื่อให้กระบวนการพิจารณาความแพ่งเรียบง่ายขึ้นภายใต้กฎหมายปี ค.ศ.1998 เช่น ศาลมีหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันในเวลาใดๆ ระหว่างพิจารณา และคู่ความอาจยอมรับข้อเสนอของศาลเพื่อให้คดีตกลงกันได้โดยไม่ต้องทำการสืบพยานต่อไป รวมทั้งศาลอาจมีหมายเรียกให้คู่ความมาศาลในวันสืบพยานเพื่อไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ และมีกระบวนการบังคับไกล่เกลี่ย หรืออนุญาตตุลาการในศาลในคดีมโนสาหร่ายหรือ Small Claims คดีเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างเพื่อนบ้าน และคดีอื่นๆ เป็นต้น

การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งซึ่งถือว่าเป็นการยกเครื่องประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมนี คือ การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งในปี ค.ศ.2001⁴¹ ซึ่งเป็นการปฏิรูปที่ได้รับการออกแบบเพื่อให้ระบบศาลยุติธรรมเยอรมนีพร้อมที่จะต่อสู้กับปัญหาด้านความขาดแคลนทางการเงินและทรัพยากรบุคคลในศตวรรษที่ 21 การปฏิรูปครั้งนี้มีเป้าหมายในภาพรวมเพื่อเสริมประสิทธิภาพและความโปร่งใสของกระบวนการพิจารณา ด้วยการทำให้ระยะเวลาของการพิจารณาคดีแพ่งลดลงแต่ยังคงไว้ซึ่งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในระดับสูงของศาลเยอรมนี โดยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใน 4 เรื่องหลัก คือ การเสริมความแข็งแกร่งของศาลชั้นต้น การจำกัดการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย (Berufung) การจำกัดการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย (Revision) และการทำให้การอุทธรณ์คำสั่งศาลมีความเรียบง่ายขึ้น (Beschwerde) ดังต่อไปนี้

⁴¹ Giesela Rühl, "Preparing Germany for the 21st Century: The Reform of the Code of Civil Procedure," *German Law Journal* 6, 6, pp.911-942 (2005).

1. การเสริมความแข็งแกร่งของศาลชั้นต้น

-เพิ่มอำนาจของผู้พิพากษานายเดี่ยว ศาลท้องถิ่นจะทำการพิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษานายเดี่ยวเพื่อให้การใช้ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะคดีส่วนใหญ่ในศาลท้องถิ่นเป็นคดีที่ต้องทำซ้ำๆ กันอยู่ทุกวัน ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้อองคณะผู้พิพากษา 3 นาย อย่างไรก็ตาม อาจมีการใช้อองคณะผู้พิพากษา 3 นายได้หากมีความจำเป็นในคดีที่มีข้อยุ่งยากในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย หรือเป็นคดีที่มีความสำคัญมากๆ กฎหมายที่แก้ไขใหม่จึงมีบทบัญญัติที่ยืดหยุ่นเพื่อให้ผู้พิพากษานายเดี่ยวสามารถมอบหมายให้องค์คณะผู้พิพากษา 3 นายพิจารณาพิพากษาคดีได้

-พัฒนาแผนงานในการระงับข้อพิพาท ได้เน้นย้ำถึงภาระหน้าที่ของศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี และมีการนำกระบวนการบังคับไกล่เกลี่ยมาใช้ในคดีแพ่งทุกคดี เว้นแต่การไกล่เกลี่ยนั้นไม่มีโอกาสที่จะสำเร็จได้ หรือการไกล่เกลี่ยเคยล้มเหลวมาก่อน กระบวนการบังคับไกล่เกลี่ยจะต้องกระทำก่อนการสืบพยานโดยจะกำหนดในวันเดียวกับวันนัดพร้อม หรือจะกำหนดวันแยกต่างหากก็ได้เพื่อเพิ่มโอกาสให้การไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จในการบังคับไกล่เกลี่ยศาลจะต้องซักถามคู่ความเกี่ยวกับปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของคดี หากคู่ความตกลงกันได้ก็จะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลจะพิพากษาตามยอม คู่ความสามารถบังคับคดีได้หากอีกฝ่ายไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ หากคู่ความตกลงกันไม่ได้ศาลจะทำข้อเสนอให้คู่ความพิจารณา กรณีที่คู่ความยอมรับข้อเสนอศาลจะพิพากษาไปตามนั้น แต่กรณีที่คู่ความไม่ยอมรับข้อเสนอศาลจะบันทึกไว้และถือว่าเสร็จสิ้นกระบวนการบังคับไกล่เกลี่ย และจะทำการสืบพยานต่อไปทันที หรือกำหนดนัดสืบพยานในวันถัดๆ ไป เท่าที่จะเป็นไปได้

-เพิ่มภาระหน้าที่ของศาลในการสืบพยาน โดยธรรมเนียมแล้วศาลเยอรมนีจะมีบทบาทในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งมากกว่าศาลในระบบกฎหมายอื่นๆ แม้ว่าคู่ความจะมีหน้าที่ในการเสนอคดีและนำสืบพยานหลักฐานของตนก็ตาม ศาลจะเป็นผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณาโดยกำหนดว่าคดีนั้นจะมีการสืบพยานด้วยวาจาหรือด้วยเอกสาร และจะพิจารณาสั่งให้คดีนั้นทำการสืบพยานในประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายใด ภาระหน้าที่ของศาลจะปรากฏอยู่ในบทบัญญัติจำนวนมากในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการระงับข้อพิพาทเสียแต่เนิ่นๆ โดยศาลจะต้องซักถามคู่ความเกี่ยวกับประเด็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องตั้งคำถามเพื่อให้ได้ความชัดเจน สนับสนุนให้คู่ความอธิบายประเด็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ตน

ได้อย่างยิ่งอย่างครบถ้วนภายในระยะเวลาที่กำหนด และกำหนดวิธีการสืบพยาน ความจริงแล้วบทบาทดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก่อนการปฏิรูปแล้ว แต่ในการปฏิรูปได้มีการเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสของกระบวนการพิจารณา โดยศาลจะต้องแจ้งข้อมูลดังต่อไปนี้ให้คู่ความทราบ กล่าวคือ เหตุผลในการวินิจฉัยประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของศาลที่คู่ความได้มองข้ามหรือประเด็นที่ศาลเห็นว่าสำคัญ และความเข้าใจของศาลในประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่แตกต่างจากความเข้าใจของคู่ความ และศาลจะต้องให้คู่ความมีโอกาสวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ตนได้มองข้ามหรือประเด็นที่ศาลเห็นว่าสำคัญนั้นด้วย นอกจากนี้ ศาลจะต้องเสนอแนะและตอบคู่ความโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้และมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

-ขยายอำนาจศาลเกี่ยวกับการนำสืบพยานหลักฐาน มีบทบัญญัติที่ชัดเจนว่าศาลอาจสั่งให้บุคคลที่สามนำพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของตนมาให้ศาลตรวจสอบได้ บุคคลนั้นจะปฏิเสธได้แต่เพียงว่าเป็นภาระที่ไม่สามารถรับได้หรือตนมีสิทธิที่จะปฏิเสธการมาให้การได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น

-ทำให้หลักเกณฑ์การถอนฟ้องชัดเจนขึ้น ด้วยหลักการที่โจทก์เป็นผู้เสนอคำฟ้องโจทก์จึงอาจขอถอนฟ้องของตนได้ แต่เมื่อจำเลยได้ยื่นคำให้การแล้ว การถอนฟ้องจะต้องได้รับความยินยอมจากจำเลยเสียก่อน ซึ่งแต่เดิมการให้ความยินยอมนั้นเป็นเพียงแนวปฏิบัติของคู่ความและยังไม่ชัดเจนว่าการที่จำเลยหนึ่งเฉยจะถือเป็นการให้ความยินยอมหรือไม่ บทบัญญัติใหม่จึงกำหนดให้ถือว่าจำเลยได้ให้ความยินยอมในการถอนฟ้องหากไม่ได้คัดค้านภายใน 2 สัปดาห์

-เพิ่มการคุ้มครองสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดี โดยก่อนการปฏิรูปคู่ความที่กล่าวอ้างว่าตนถูกละเมิดสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นจะต้องมีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นเสียก่อนจึงจะไปฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ แต่หากอุทธรณ์ดังกล่าวไม่ได้รับการพิจารณาแล้ว การเยียวยาก็จะได้รับจากศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น ในการปฏิรูปปี ค.ศ.2001 กฎหมายจึงได้กำหนดให้คู่ความที่เสียหายทำการคัดค้านคำพิพากษาต่อศาลชั้นต้น ถ้าคำพิพากษาของศาลชั้นต้นนั้นไม่อยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์และศาลชั้นต้นนั้นได้ละเมิดสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีของคู่ความ เมื่อคู่ความได้ยื่นคำคัดค้านภายใน 2 สัปดาห์นับแต่รู้เหตุการณ์ละเมิดสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดี ศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาดังกล่าวจะต้องทำการตรวจสอบ หากเห็นว่ามีกรณีละเมิดสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีจริงดังที่คัดค้านศาลจะดำเนิน

กระบวนการพิจารณาคดีนั้นต่อไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ต่อมาในปี ค.ศ.2005 ได้มีการออกกฎหมายว่าด้วยการเยียวยาสำหรับการละเมิดสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดี ในปัจจุบันสิทธิในการคัดค้านคำพิพากษาไม่ได้จำกัดเฉพาะคำพิพากษาของศาลชั้นต้นเท่านั้น โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติให้นำไปใช้กับคำวินิจฉัยทั้งหมดของศาลที่ไม่อยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์หรือการเยียวยาอย่างอื่นไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนใดของการดำเนินคดีด้วย

2. การจำกัดการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย (Berufung)

-ลดหลักเกณฑ์จากการพิจารณาใหม่ทั้งหมดเป็นการตรวจสอบความผิดพลาดของศาลชั้นต้น โดยก่อนปี ค.ศ.2001 การอุทธรณ์ในครั้งแรกเหมือนเป็นการเสนอคดีในชั้นศาลใหม่ โดยเป็นการพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งหมดทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย และคู่ความสามารถเสนอพยานหลักฐานใหม่เพื่อสนับสนุนคำฟ้องและคำให้การของตนได้ ในการปฏิรูปได้ให้อำนาจศาลในชั้นอุทธรณ์อาจพิจารณาแต่เพียงว่าคำพิพากษาของศาลชั้นต้นละเมิดต่อกฎหมายหรือไม่ หรือข้อเท็จจริงที่ศาลในชั้นอุทธรณ์จะทำการพิจารณานั้นแตกต่างจากข้อเท็จจริงในศาลชั้นต้นหรือไม่ซึ่งโดยหลักแล้วกฎหมายกำหนดให้ศาลในชั้นอุทธรณ์รับฟังข้อเท็จจริงในศาลชั้นต้นแต่ก็มีข้อยกเว้นในกรณีที่มีข้อบ่งชี้อย่างชัดแจ้งว่ามีข้อสงสัยในความถูกต้องหรือความสมบูรณ์ของข้อเท็จจริงนั้นจึงมีความจำเป็นที่ศาลในชั้นอุทธรณ์ต้องกำหนดข้อเท็จจริงใหม่ในการพิจารณาคดีในศาลชั้นอุทธรณ์ในการปฏิรูปปี ค.ศ.2001 จึงเป็นการพิจารณาคดีโดยไม่มีสืบพยานใหม่ทั้งหมดแต่เป็นการตรวจสอบความผิดพลาดของศาลชั้นต้นเท่านั้น

-ปรับปรุงเงื่อนไขของอุทธรณ์ และคำแก้อุทธรณ์ (Anschlussberufung) โดยมีการแก้ไขจำนวนทุนทรัพย์ในการอุทธรณ์จากทุนทรัพย์ที่พิพาทเกิน 1,500 มาร์กเยอรมนีหรือ 766.94 ยูโรเป็นทุนทรัพย์ที่พิพาทเกิน 600 ยูโร หรือได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์จากศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นจะอนุญาตให้อุทธรณ์ได้หากคดีมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญ หรือคำพิพากษาในชั้นศาลอุทธรณ์จะเป็นการพัฒนากฎหมายหรือรักษาความเป็นเอกภาพของแนวปฏิบัติทางกฎหมาย มีการกำหนดรายละเอียดที่ต้องระบุไว้ในคำแถลงการณ์สรุปสนับสนุนอุทธรณ์ (Berufungsbegründung) มากขึ้น กำหนดระยะเวลาในการยื่นต่อศาลจากเดิม 1 เดือนนับแต่วันยื่นอุทธรณ์ เป็น 2 เดือนนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำพิพากษาเปลี่ยนแปลงหลักการของคำแก้อุทธรณ์ซึ่งเดิมคำแก้อุทธรณ์จะไม่ขึ้นอยู่กับอุทธรณ์ หากมีการยื่นคำแก้อุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาแล้วถือว่าคำแก้อุทธรณ์มีผลแม้จะมีการยกหรือไม่รับอุทธรณ์ในเวลาต่อมา คำแก้อุทธรณ์จะขึ้นอยู่กับอุทธรณ์เฉพาะตอนที่ยื่นคำแก้อุทธรณ์เท่านั้น กล่าวคือ ขณะยื่นนั้นจะต้องมี

อุทธรณ์อยู่ แต่ตามหลักการที่แก้ไขใหม่นี้คำแก้อุทธรณ์จะไม่มีผลหากต่อมามีการยกหรือไม่รับอุทธรณ์ และมีการกำหนดให้ยื่นคำแก้อุทธรณ์ได้ไม่เกินระยะเวลาในการยื่นคำแถลงการณ์สรุปคดีด้านอุทธรณ์ (Berufungserwiderung) ซึ่งระยะเวลาในการยื่นคำแถลงการณ์สรุปคดีด้านอุทธรณ์จะกำหนดโดยศาลในชั้นอุทธรณ์

-ขยายอำนาจของผู้พิพากษานายเดี่ยว ในการปฏิรูปปี ค.ศ.2001 ไม่เพียงแต่เพิ่มบทบาทของผู้พิพากษานายเดี่ยวในศาลชั้นต้นเท่านั้น แต่ยังได้เพิ่มบทบาทของผู้พิพากษานายเดี่ยวในศาลชั้นอุทธรณ์ด้วย ก่อนการปฏิรูปการพิจารณาอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายของศาลในชั้นอุทธรณ์จะใช้องค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย เว้นแต่คู่ความจะตกลงกันให้พิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษานายเดี่ยว แต่ในปัจจุบันองค์คณะผู้พิพากษา 3 นายสามารถมอบให้ผู้พิพากษานายเดี่ยวทำการพิจารณาพิพากษาคดีได้ หากเป็นการอุทธรณ์คำพิพากษาที่ทำโดยผู้พิพากษานายเดี่ยว หรือเป็นคดีไม่มีความยุ่งยากเป็นพิเศษในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย หรือเป็นคดีที่ไม่มีประเด็นอันเป็นสาระสำคัญ หรือเป็นประเด็นข้อพิพาทที่ยังไม่ได้รับการพิจารณาโดยองค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย ดังนั้น ผู้พิพากษานายเดี่ยวมักจะทำหน้าที่ไม่ใช่เฉพาะในศาลชั้นต้นเท่านั้นแต่ยังทำหน้าที่ในศาลชั้นอุทธรณ์ด้วยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรบุคคลที่ขาดแคลน อย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษานายเดี่ยวยังอาจวนำคดีกลับไปให้องค์คณะผู้พิพากษา 3 นายทำการพิจารณาพิพากษาได้ถ้าพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยหากคดีเกิดประเด็นที่เป็นสาระสำคัญขึ้น หรือคดีเกิดความยุ่งยากเป็นพิเศษในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย หรือคู่ความทุกฝ่ายร้องขอ

-เพิ่มความเป็นไปได้ในการไม่รับอุทธรณ์ ตามบทบัญญัติเดิมศาลในชั้นอุทธรณ์จะต้องตรวจอุทธรณ์ว่าได้ยื่นโดยถูกต้องหรือไม่ หากไม่ถูกต้องศาลอาจมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ได้โดยไม่ต้องไต่สวน ในการปฏิรูปได้เพิ่มเติมบทบัญญัติให้ศาลมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ได้ ในกรณีที่คดีไม่มีโอกาสที่จะชนะได้ หรือคดีไม่มีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญ หรือคำพิพากษาในศาลชั้นอุทธรณ์จะไม่เป็นการพัฒนากฎหมายหรือรักษาความเป็นเอกภาพของแนวปฏิบัติทางกฎหมาย

-จำกัดการยื่นสำนวนไปยังศาลลำดับชั้นต่ำกว่า โดยการยื่นสำนวนไปยังศาลชั้นต้นเพื่อให้แก้ไขข้อผิดพลาดนั้น กฎหมายได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าจะยื่นสำนวนได้ในบางกรณีเท่านั้น กล่าวคือ กรณีที่ศาลชั้นต้นพิจารณาคดีอย่างไม่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อแท้แห่งคดี และคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะต้องร้องขอ ข้อจำกัดทั้ง 2 กรณีนี้ทำให้สามารถจำกัดปริมาณคดีที่จะยื่นสำนวนไปยังศาลชั้นต้นได้เป็นอันมาก ดังนั้น จึงเป็นการเร่งกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นอุทธรณ์ได้

-ผู้อ่อนคลายเงื่อนไขการถอนอุทธรณ์ ในการไต่สวนของศาลในชั้นอุทธรณ์นั้น ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนอุทธรณ์จะต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความฝ่ายที่ไม่ได้อุทธรณ์ด้วย แต่ตามบทบัญญัติใหม่ศาลอาจมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนอุทธรณ์ในเวลาใดๆ ก็ได้ก่อนมีคำพิพากษา โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความฝ่ายที่ไม่ได้อุทธรณ์

3. การจำกัดการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย (Revision)

-เปลี่ยนแปลงไปเป็นการใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้อุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย โดยการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายแต่เดิมจะต้องมีจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทเกิน 60,000 มาร์กเยอรมนี หรือได้รับอนุญาตจากศาลที่ทำคำพิพากษา ในการปฏิรูปมีการแก้ไขให้อุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายได้โดยไม่คำนึงถึงจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท แต่ยังคงต้องได้รับอนุญาตจากศาลที่ทำคำพิพากษา โดยศาลจะอนุญาตได้ต่อเมื่อคดีมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญ หรือการตรวจสอบคำพิพากษาจะเป็นการพัฒนากฎหมายหรือรักษาความเป็นเอกภาพของแนวปฏิบัติทางกฎหมาย หากศาลไม่อนุญาตให้อุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย คู่ความมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งไม่อนุญาตนั้นต่อศาลยุติธรรมสหพันธรัฐได้ ถ้าศาลยุติธรรมสหพันธรัฐไม่อนุญาตก็ถือว่าเป็นการไม่รับอุทธรณ์ฎีกา การเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นการลดปริมาณคดีในศาลยุติธรรมสหพันธรัฐที่ค้างค้างเป็นอย่างมากได้ อย่างไรก็ดี มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงจากหลายฝ่ายโดยเฉพาะจากทนายความโดยเห็นว่าการแก้ไขกฎหมายในเรื่องนี้เป็นประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความยุติธรรมที่คู่ความต้องสูญเสียไป บางฝ่ายเห็นว่าการไม่อนุญาตให้อุทธรณ์ฎีกาเมื่อคดีไม่มีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญนั้นละเมิดต่อสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีซึ่งได้รับการประกันโดยรัฐธรรมนูญ ต่อมา ได้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นไปตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญในเรื่องกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย (Due Process) แล้ว แต่ได้เน้นย้ำว่ากระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมายนั้นอยู่ในดุลพินิจของศาลยุติธรรมสหพันธรัฐที่จะพิจารณาว่ามีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญหรือไม่ในแต่ละคดี

-ปรับปรุงเงื่อนไขเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย โดยบทบัญญัติในการยื่นคำแถลงการณ์สรุปสนับสนุนอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายได้รับการปรับปรุงเช่นเดียวกับในศาลชั้นอุทธรณ์ โดยต้องยื่นต่อศาลภายใน 2 เดือนนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำพิพากษา

-ปรับปรุงเงื่อนไขการยื่นอุทธรณ์ฎีกาโดยตรงในปัญหาข้อกฎหมาย ก่อนปี ค.ศ.2001 การที่คู่ความจะยื่นอุทธรณ์ฎีกาโดยตรงในปัญหาข้อกฎหมายจากศาลมลรัฐไปยังศาลยุติธรรมสหพันธรัฐได้โดยไม่ต้องผ่านการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายไปยังศาลสูงมลรัฐ ก่อนนั้น คู่ความจะต้องตกลงกัน แต่ในปัจจุบันจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลยุติธรรมสหพันธรัฐ โดยศาลจะอนุญาตหากเป็นกรณีคดีมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญ หรือการตรวจสอบคำพิพากษาจะเป็น การพัฒนากฎหมายหรือรักษาความเป็นเอกภาพของแนวปฏิบัติทางกฎหมาย

-ปรับปรุงเงื่อนไขการถอนอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย บทบัญญัติใหม่กำหนดให้ ศาลอาจมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายในเวลาใดๆ ก็ได้ก่อนมีคำพิพากษา โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความฝ่ายที่ไม่ได้อุทธรณ์ฎีกา

4. การทำให้การอุทธรณ์คำสั่งศาลเรียบง่ายขึ้น (Beschwerde)

-ใช้การอุทธรณ์คำสั่งศาลแบบทันที (Sofortige Beschwerde) มีการใช้การอุทธรณ์คำสั่ง ศาลแบบทันทีแทนที่การอุทธรณ์คำสั่งศาลแบบธรรมดา (Einfache Beschwerde) โดยเป็นการ อุทธรณ์คำสั่งศาลแทนที่จะเป็นการอุทธรณ์คำพิพากษา โดยกำหนดให้อุทธรณ์คำสั่งศาลภายใน 2 สัปดาห์นับแต่ได้รับแจ้งคำสั่ง และคู่ความที่อุทธรณ์คำสั่งจะต้องยื่นคำแถลงการณ์สรุปสนับสนุน อุทธรณ์คำสั่งซึ่งอาจกล่าวอ้างข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพิ่มเติมได้ เมื่อได้ยื่นอุทธรณ์คำสั่ง ศาลแล้ว ศาลชั้นต้นจะต้องตรวจสอบกระบวนการพิจารณาของศาลว่ามีการละเมิดต่อกฎหมายตามที่ คู่ความกล่าวอ้างหรือไม่ เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของคำสั่งโดยศาลชั้นต้นเองซึ่งแต่เดิม เป็นการตรวจสอบโดยศาลในชั้นอุทธรณ์ หากพบว่ามีกรณีตามที่อุทธรณ์กล่าวอ้างศาลจะทำการแก้ไข คำสั่งนั้น หากไม่มีกรณีตามที่กล่าวอ้างจะมีการโอนอุทธรณ์นั้นไปยังศาลในชั้นอุทธรณ์เพื่อพิจารณา ต่อไปตามระบบการอุทธรณ์ธรรมดา แต่ก็กฎหมายไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการโอนดังกล่าวไว้จึงอาจ เกิดความล่าช้าได้มาก

-เพิ่มอำนาจผู้พิพากษานายเดี่ยว ตามกฎหมายเก่านั้น การพิจารณาอุทธรณ์คำสั่ง ในศาลชั้นอุทธรณ์จะต้องใช้องค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย ส่วนตามกฎหมายปัจจุบันใช้ผู้พิพากษา นายเดี่ยว หากเป็นคำสั่งของศาลชั้นต้นที่ทำโดยผู้พิพากษานายเดี่ยว แต่ก็อาจใช้องค์คณะผู้พิพากษา 3 นายได้ในกรณีที่คดีมีความยุ่งยากเป็นพิเศษในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย หรือ คดีมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญ

-ใช้การอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งต่อศาลยุติธรรมสหพันธ์รัฐ (Rechtsbeschwerede) มีการใช้การอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งต่อศาลยุติธรรมสหพันธ์รัฐแทนที่การอุทธรณ์คำสั่งศาลแบบเพิ่มเติม (Weitere Beschwerde) การอุทธรณ์คำสั่งแบบเพิ่มเติมนี้เป็นการอุทธรณ์คำสั่งที่จะต้องมีการพิจารณาคดีใหม่ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายในศาลชั้นอุทธรณ์ แต่การอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งต่อศาลยุติธรรมสหพันธ์รัฐจะเป็นการตรวจสอบเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น โดยคู่ความจะอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งต่อศาลยุติธรรมสหพันธ์รัฐได้ หากได้รับอนุญาตจากศาลในชั้นอุทธรณ์ที่ทำคำสั่งนั้น หรือศาลในชั้นอุทธรณ์ที่หนึ่งพิจารณาคดีนั้น หรือศาลในชั้นอุทธรณ์ที่ใช้อำนาจพิจารณาในฐานะเป็นศาลชั้นต้น การจะอนุญาตให้อุทธรณ์ฎีกาได้จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ คดีมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญ หรือการตรวจสอบคำสั่งดังกล่าวมีความจำเป็นเพื่อพัฒนากฎหมายหรือรักษาความเป็นเอกภาพของแนวปฏิบัติทางกฎหมาย โดยคู่ความจะต้องยื่นอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งต่อศาลยุติธรรมสหพันธ์รัฐภายใน 1 เดือนนับแต่ได้รับแจ้งคำสั่ง และยื่นคำแถลงการณ์สรุปสนับสนุนอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งภายใน 1 เดือนนับแต่วันยื่นอุทธรณ์คำสั่ง

จะเห็นได้ว่า การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของเยอรมนีในช่วงนี้เป็นการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งขนานใหญ่โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ การเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสของระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง และรักษาไว้ซึ่งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคู่ความในระดับสูง เป้าหมายทั้ง 2 ประการดังกล่าวจะมีความขัดแย้งกันอยู่จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างดุลยภาพของความเป็นธรรมระหว่างเป้าหมายทั้ง 2 ประการ โดยการเพิ่มภาระหน้าที่ของศาลชั้นต้น ขณะเดียวกันก็ขยายการได้รับการพิจารณาโดยศาลในชั้นอุทธรณ์ ตลอดจนทำให้กระบวนการพิจารณาเรียบง่ายและรวดเร็วขึ้นซึ่งจะช่วยให้ระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของเยอรมนีสามารถก้าวทันต่อความท้าทายของยุคสมัยใหม่ได้

1.3 ประเทศฝรั่งเศส

1.3.1 ระบบศาลยุติธรรมฝรั่งเศส

ศาลยุติธรรมฝรั่งเศสที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งแบ่งออกเป็น 3 ลำดับชั้น ได้แก่ ศาลฎีกา (Cour de Cassation) ศาลอุทธรณ์ (Les Cours d'Appel/Courts of Appeal) และศาลชั้นต้น (Juridictions de Première Instance/ Court of First Instance) ซึ่งประกอบด้วยศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทุกประเภท (Juridictions Civiles de Droit Commune) และ

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ (Juridictions d'Exception) ดังนี้

1. ศาลฎีกา (Cour de Cassation)⁴² เป็นศาลยุติธรรมชั้นสูงสุด มีเพียงศาลเดียวตั้งอยู่ที่กรุงปารีสโดยมีบทบาทในการทำให้การตีความกฎหมายเป็นเอกภาพตลอดทั่วทั้งประเทศแต่มีอำนาจพิจารณาฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น โดยเป็นการพิจารณาว่าศาลล่างได้ปรับใช้กฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องหรือไม่อย่างไรซึ่งจะถือข้อเท็จจริงตามศาลล่างโดยไม่มี การพิจารณาคดีใหม่ ศาลฎีกาแบ่งออกเป็นแผนกโดยในแต่ละแผนกมีประธานแผนกและผู้พิพากษาประมาณ 15 คน และใช้องค์คณะผู้พิพากษา 5 นาย โดยมีทั้งสิ้น 6 แผนก กล่าวคือ แผนกคดีแพ่ง แผนกคดีครอบครัว แผนกคดีอสังหาริมทรัพย์ แผนกคดีพาณิชย์และการเงิน แผนกคดีสังคม และแผนกคดีอาญา ถ้าคดีอยู่ในอำนาจมากกว่า 2 แผนกขึ้นไปจะมีการจัดตั้งแผนกผสมพิเศษซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาจากแผนกที่เกี่ยวข้อง การวินิจฉัยของศาลฎีกาไม่ใช่เป็นการมีคำพิพากษาแทนคำพิพากษาของศาลล่าง แต่จะมีผล 2 ประการ คือ ประการแรก หากเห็นว่าศาลล่างปรับใช้กฎหมายได้อย่างถูกต้องแล้วศาลฎีกาจะยกฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายนั้น กรณีนี้จะมีการบังคับไปตามคำพิพากษาของศาลล่าง และถือว่าคดีถึงที่สุด แต่หากเห็นว่าศาลล่างปรับใช้กฎหมายไม่ถูกต้อง ศาลฎีกาจะสั่งยกคำพิพากษาของศาลล่างและโอนคดีไปให้ศาลล่างศาลอื่นในระดับเดียวกัน (Jurisdiction de Renvoi) เพื่อพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย หากศาลล่างนั้นมีคำพิพากษาซึ่งไม่เป็นไปตามแนวการตีความกฎหมายของศาลฎีกา คู่ความฝ่ายที่ไม่พอใจคำพิพากษาก็สามารถฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลฎีกาได้อีกครั้ง การวินิจฉัยของศาลฎีกาในครั้งที่ 2 นี้จะกระทำโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาทั้งหมดและกระบวนการจะดำเนินไปเช่นเดียวกับการฎีกาในครั้งแรก แต่โดยประเพณีแล้วที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะยืนยันตามคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในครั้งแรกและยกคำพิพากษาในครั้งที่ 2 จากนั้นจะโอนคดีให้ศาลล่างศาลใหม่อีกศาลหนึ่งในระดับเดียวกันพิจารณา แต่ศาลล่างนี้จะมีอำนาจพิจารณาคดีในปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น ส่วนปัญหาข้อกฎหมายจะต้องผูกพันในการตีความตามแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา ดังนั้น แม้ปกติศาลล่างจะมีอำนาจในการตีความกฎหมายในคดีที่อยู่ใน

⁴² Walter Cairns and Robert McKeon, *Introduction to French Law*, (London: Cavendish Publishing Limited, 1995), pp.37-39.

อำนาจศาลได้โดยไม่ต้องผูกพันกับคำวินิจฉัยของศาลฎีกาก็ตาม แต่หากตีความกฎหมายแตกต่างกันไป จากแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาแล้วก็มีโอกาสถูกตรวจสอบโดยศาลฎีกาได้และต้องผูกพันกับ คำวินิจฉัยของศาลฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายตามกระบวนการดังกล่าว

2. ศาลอุทธรณ์ (Les Cours d'Appel/Courts of Appeal)⁴³ มีจำนวนประมาณ 30 ศาล โดยตั้งอยู่ในเมืองใหญ่ๆ ศาลอุทธรณ์แต่ละแห่งจะมีเขตอำนาจ 2-3 เขตการปกครอง และแบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกคดีทั่วไปและแผนกคดีชำนาญพิเศษ ศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณา พิพากษาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลชั้นต้นซึ่งมีจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่ต่ำกว่า 3,810 ยูโร หรือ 25,000 ฟรังก์ ซึ่งจะเป็นการพิจารณาคดีใหม่ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายโดยใช้ องค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย

3. ศาลชั้นต้น (Juridictions de Première Instance/ Court of First Instance) ประกอบด้วย⁴⁴

3.1 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทุกประเภท (Juridictions Civiles de Droit Commune) คือ ศาลจังหวัด (Les Tribunaux de Grande Instance) ในเขตการปกครองหนึ่ง ซึ่งเทียบได้กับเขตการปกครองในระดับจังหวัดของไทยจะมีศาลจังหวัดอยู่อย่างน้อย 1 แห่ง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทุกประเภทที่ไม่ได้กำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลใดศาลหนึ่ง โดยเฉพาะซึ่งมีจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่ต่ำกว่า 7,622 ยูโร หรือ 50,000 ฟรังก์ หรือคดีที่ไม่มี ทุนทรัพย์ซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลจังหวัด ได้แก่ คดีเกี่ยวกับสภาพบุคคล เช่น คดีฟ้องหย่า และ คดีขอให้รับรองบุตร เป็นต้น โดยปกติจะใช้องค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย แต่ในบางกรณีใช้ผู้พิพากษา นายเดียว

3.2 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ (Juridictions d'Exception) แบ่งออกได้ดังนี้

⁴³ *Ibid*, pp.36-37.

⁴⁴ ธนกร วรปรัชญากุล, “ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของ ศาลในประเทศฝรั่งเศส,” *ตุลพาน*, เล่ม 1, ปีที่ 51, น.50-54 (มกราคม-เมษายน 2547).

-ศาลแขวง (Les Tribunaux d'Instance) ในแต่ละเขตการปกครองซึ่งเทียบได้กับเขตการปกครองระดับอำเภอขนาดใหญ่ของไทยจะมีศาลแขวงตั้งอยู่อย่างน้อย 1 แห่ง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งมีจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่ต่ำกว่า 7,622 ยูโร หรือ 50,000 ฟรังก์ และคดีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะให้เป็นอำนาจของศาลแขวง เช่น คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาเช่า คดีเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู และคดีหมิ่นประมาท เป็นต้น โดยปกติการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลแขวงใช้ผู้พิพากษานายเดียว แต่ในศาลแขวงซึ่งอยู่ในอำเภอขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญอาจใช้องค์คณะผู้พิพากษามากกว่าหนึ่งนาย

-ศาลพาณิชย์ (Les Tribunaux de Commerce) ในเขตอำนาจของศาลแขวงจะมีศาลพาณิชย์ตั้งอยู่อย่างน้อย 1 แห่ง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบการพาณิชย์ด้วยกันและคดีพิพาทเกี่ยวกับนิติกรรมทางพาณิชย์ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ร้องขอให้มีการฟื้นฟูกิจการและการชำระบัญชี ผู้พิพากษาในศาลพาณิชย์ไม่ได้เป็นผู้พิพากษาอาชีพ แต่จะเป็นผู้ประกอบการพาณิชย์ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากผู้ประกอบการพาณิชย์ด้วยกัน การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลพาณิชย์โดยปกติใช้องค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย แต่ในบางกรณีกฎหมายกำหนดให้ใช้ผู้พิพากษานายเดียวได้

-ศาลแรงงาน (Les Conseils de Prud'Hommes) ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดจะมีศาลแรงงานตั้งอยู่อย่างน้อย 1 แห่ง มีอำนาจในการไกล่เกลี่ยและพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างนายจ้างและลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน ศาลแรงงานแบ่งออกเป็น 5 แผนก คือ แผนกการจัดสรรคนเข้าประจำหน่วยงาน แผนกอุตสาหกรรม แผนกการพาณิชย์ แผนกการเกษตร และแผนกกิจการอื่นๆ ผู้พิพากษาศาลแรงงานไม่ได้เป็นผู้พิพากษาอาชีพแต่จะประกอบด้วยที่ปรึกษาที่ได้รับเลือกตั้งจากฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างฝ่ายละครึ่งหนึ่ง โดยปกติใช้องค์คณะที่ปรึกษา 4 นาย ฝ่ายนายจ้าง 2 นาย และฝ่ายลูกจ้าง 2 นาย ถ้าในการทำคำพิพากษาไม่สามารถหาเสียงข้างมากได้จะต้องมีผู้พิพากษาศาลแขวง 1 นายมาเป็นองค์คณะด้วย⁴⁵

-ศาลสัญญาเช่า (Les Tribunaux Paritaires des Baux Ruraux) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างผู้เช่าและผู้ให้เช่าตามสัญญาเช่า ผู้พิพากษาศาลสัญญาเช่าประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลแขวงและผู้พิพากษาที่เลือกตั้งมาจากฝ่ายผู้เช่าและผู้ให้เช่า โดยใช้องค์คณะผู้พิพากษา

⁴⁵ Walter Cairns and Robert McKeon, *supranote* 42, p.31.

5 นาย มีผู้พิพากษาศาลแขวงเป็นประธาน และผู้พิพากษาที่เลือกตั้งมาจากฝ่ายผู้เช่าและผู้ให้เช่า อีกฝ่ายละ 2 นาย

-ศาลประกันสังคม (Les Tribunaux des Affaires de Sécurité Sociale) ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดจะมีศาลประกันสังคมตั้งอยู่อย่างน้อย 1 แห่ง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการประกันสังคม เช่น เงินค่าบำรุง และอุบัติเหตุจากการทำงาน เป็นต้น ผู้พิพากษาศาลประกันสังคมประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลจังหวัดและผู้พิพากษาที่เลือกตั้งมาจากฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้าง โดยใช้องค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย มีผู้พิพากษาศาลจังหวัดเป็นประธาน และผู้พิพากษาที่มาจากฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างอีกฝ่ายละ 1 นาย

1.3.2 ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งของศาลยุติธรรมฝรั่งเศส

กระบวนการพิจารณาคดีในศาลฝรั่งเศสเป็นลักษณะการไต่สวนคดีโดยศาลแทนที่จะเป็นการถามค้านและการเผชิญหน้าระหว่างพยานอันเป็นวิธีการกล่าวหาที่ใช้ในศาลอังกฤษ การไต่สวนคดีนี้ไม่ได้ใช้เฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น แต่ยังใช้ในคดีแพ่ง⁴⁶ และคดีปกครองด้วย วิธีการสืบพยานในศาลฝรั่งเศสจะมีความเป็นทางการ และยึดถือในรูปแบบ รวมทั้งให้ความสำคัญกับพยานเอกสารมากกว่าศาลอังกฤษ⁴⁷ การให้ความสำคัญกับพยานเอกสารเป็นอย่าง 2 มากนั้น คือ ถ้าพยานเอกสารไม่เพียงพอที่จะทำให้ศาลสามารถมั่นใจหรือแน่ใจในข้อเท็จจริงได้แล้ว จึงจะนำวิธีการสืบพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญมาประกอบที่เรียกว่า Mesures d'Instruction ซึ่งหมายถึง มาตรการหรือ วิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้ศาลได้รับรู้ข้อเท็จจริงสำหรับการตัดสินคดี อย่างไรก็ดี แม้ว่าฝรั่งเศสจะไม่ค่อยให้ความสำคัญหรือไม่ค่อยจะไว้วางใจหรือเชื่อถือพยานบุคคลเท่าใดนัก แต่มักมีกรณีที่จะต้องอาศัยพยานบุคคลในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบแพ่ง เช่น คดีละเมิดเกี่ยวกับอุบัติเหตุ หรือคดีฟ้องหย่าโดยมีเหตุหย่า ซึ่งคดีต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่จำเป็นต้องรับฟังพยานบุคคล โดยศาลล่างจะเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือและการชี้แจงน้ำหนักพยานบุคคล ดังนั้น ศาลอาจเชื่อถือพยานบุคคลคนเดียวก็ได้ถึงแม้ว่าข้อเท็จจริงจากพยานบุคคลนั้นขัดแย้งกับพยานหลักฐานอื่น ๆ และศาลไม่จำเป็นต้องอธิบายว่าพยานบุคคลดังกล่าวมีเหตุผลพิเศษอย่างไรจึงน่าเชื่อถือกว่าพยานบุคคลอื่น การชี้แจงน้ำหนักพยานบุคคล

⁴⁶ James Beardsley, "Proof of Fact in French Civil Procedure," *The American Journal of Comparative Law* 3, 34, pp.459-486 (Summer 1986).

⁴⁷ Walter Cairns and Robert McKeon, *supranote* 42, pp.167-168.

ของศาลล่างนี้ ศาลสูงสุดไม่มีอำนาจที่จะตรวจสอบได้ แต่การใช้ดุลพินิจดังกล่าวจะต้องดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมายหรือจะต้องไม่มีการบิดเบือนคำให้การพยาน ซึ่งในกรณีดังกล่าวศาลสูงสุดสามารถตรวจสอบได้ การสืบพยานบุคคลในปัจจุบันนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 แบบ กล่าวคือ การสืบพยานบุคคลด้วยวาจา (Enquête) และการสืบพยานบุคคลโดยเอกสารยืนยันข้อเท็จจริง (Attestations) ⁴⁸ ในที่นี้จะยกตัวอย่างการพิจารณาคดีของศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทุกประเภท คือ ศาลจังหวัด และศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ ดังต่อไปนี้

1. การพิจารณาคดีของศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทุกประเภท⁴⁹ โดยปกติคดีส่วนใหญ่ในศาลจังหวัดจะเริ่มต้นด้วยหมาย (Assignment) ของโจทก์เพื่อให้เจ้าหน้าที่ศาลทำการส่งไปยังจำเลย และจำเลยจะต้องแจ้งกลับไปยังโจทก์และเจ้าหน้าที่ศาลภายใน 15 วันนับแต่ได้รับหมายเพื่อกำหนดวันนัดพิจารณาคดี หากจำเลยไม่ได้แจ้งกลับก็จะมีมีการพิจารณาคดีโดยขาดนัด แต่จำเลยอาจคัดค้านได้ว่าไม่ได้รับหมาย ในการพิจารณาคดีจะมีการไต่สวนเบื้องต้น (La Mise en État) โดยใช้ผู้พิพากษานายเดี่ยวที่เรียกว่า Juge de la Mise en État (JME) ในขั้นแรกผู้พิพากษาจะกำหนดระยะเวลาต่างๆ ในการที่คู่ความจะต้องดำเนินคดีต่อไป เช่น การยื่นคำฟ้อง คำให้การ ฟ้องแย้ง และคำให้การแก้ฟ้องแย้ง จากนั้นจะกำหนดวันนัดสืบพยานซึ่งศาลจะมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการกำหนดวิธีการสืบพยานโดยอาจให้มีการเดินเผชิญสืบ การสั่งให้ตัวความมาศาลเพื่อสอบถาม การสืบพยานบุคคลโดยเอกสารยืนยันข้อเท็จจริง การสืบพยานบุคคลด้วยวาจา ซึ่งหากพยานบุคคลขัดขืนอาจจะถูกปรับได้ และการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ เมื่อผู้พิพากษาเห็นว่าได้ทำการไต่สวนเบื้องต้นอย่างเพียงพอแล้วจะสั่งปิดการไต่สวนเพื่อทำการสืบพยานต่อไปตามกำหนดวันนัด โดยจะยกตัวอย่างการสืบพยานบุคคลด้วยวาจา

⁴⁸ วรณชัย บุญบำรุง, “การสืบพยานบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส: ตัวอย่างของกระบวนการพิจารณาคดีที่ค่อนข้างไปทางแบบไต่สวน,” *อุลพาน*, เล่มที่ 1, ปีที่ 47, น.2, 5 (มกราคม-เมษายน 2543).

⁴⁹ Walter Cairns and Robert McKeon, *supranote 42*, pp.179-180.

ในการสืบพยานบุคคลด้วยวาจา ศาลอาจทำการสืบพยานโดยเปิดเผย หรืออาจสืบพยานในห้องพักผู้พิพากษาในคดีส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับครอบครัว ส่วนผู้พิพากษาซึ่งจะทำหน้าที่สืบพยานนั้น กฎหมายกำหนดไว้ 3 วิธี คือ⁵⁰ วิธีแรก การกำหนดให้องค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้ทำหน้าที่ในกรณีนี้ อาจจะเป็นโดยคำสั่งขององค์คณะผู้พิพากษานั้นเอง หรือโดยคำสั่งของผู้พิพากษานายเดี่ยวที่เรียกว่า JME โดยปกติจะมีการกำหนดให้องค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้ทำการสืบพยานในกรณีที่เห็นว่าการสืบพยานบุคคลนั้นเป็นประเด็นที่สำคัญสำหรับคดี วิธีที่สอง การกำหนดให้ผู้พิพากษานายเดี่ยวซึ่งเป็นองค์คณะผู้พิพากษาที่เรียกว่า Le Juge Commissaire หรือ Le Juge Commis เป็นผู้สืบพยานการที่ผู้พิพากษาผู้นี้เป็นหนึ่งในองค์คณะผู้พิพากษาจะช่วยทำให้สามารถอธิบายหรือให้ข้อสังเกตต่อผู้พิพากษาคนอื่นในองค์คณะในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีได้ และวิธีที่สาม ในกรณีที่จำเป็นอาจจะมีการเลือกให้ผู้พิพากษาคณะอื่นในศาลเดียวกันเป็นผู้ทำหน้าที่สืบพยานซึ่งอาจจะเป็นกรณีที่ผู้พิพากษาในองค์คณะไม่ว่างหรือมีงานล้นมือ การที่จะรอให้ผู้พิพากษาในองค์คณะดำเนินการอาจจะทำให้คดีต้องล่าช้าออกไป นอกจากนั้น อาจจะมีการสั่งให้ผู้พิพากษาในศาลอื่นเป็นผู้สืบพยานแทนก็ได้ ในกรณีที่พยานบุคคลมีภูมิลำเนาอยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดีโดยเป็นการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น

ในการซักถามพยาน ผู้พิพากษาซึ่งมีหน้าที่สืบพยานนั้นไม่เพียงแต่รับฟังคำให้การของพยานแต่เพียงอย่างเดียวแต่ในระหว่างที่พยานให้การ ศาลจะซักถามพยานในประเด็นต่างๆ ที่เห็นว่า จะช่วยให้องค์คณะผู้พิพากษารับทราบข้อเท็จจริงที่จำเป็นโดยครบถ้วน หรือซักถามพยานที่คู่ความเสนอแนะ การซักถามพยานจึงเป็นอำนาจโดยเด็ดขาดของศาลแต่เพียงผู้เดียว และห้ามมิให้คู่ความพูดสอดแทรกในระหว่างที่พยานให้การหรือศาลซักถามพยานโดยตรง หรือกระทำการใดๆ ที่จะทำให้มีอิทธิพลต่อพยาน หลักการดังกล่าวมีเจตนารมณ์เพื่อต้องการจะหลีกเลี่ยงไม่ให้พยานถูกขัดขวางหรือรบกวนโดยการขัดจังหวะของคู่ความหรือโดยการตั้งคำถามที่อาจทำให้พยานหลงประเด็น คู่ความที่ฝ่าฝืนอาจถูกศาลสั่งให้ออกจากศาลได้ บทบาทของศาลในลักษณะเชิงรุกในการซักถามพยานดังกล่าวนี้ไม่ได้เป็นการตัดสิทธิของคู่ความโดยเด็ดขาด โดยภายหลังจากที่พยานได้ให้การเสร็จสิ้น คู่ความสามารถที่จะเสนอให้ศาลสอบถามพยานในบางประเด็นได้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่าคำถามดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับคดีหรือไม่และอาจปฏิเสธการถามพยานก็ได้

⁵⁰ วรรณชัย บุญบำรุง, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 48, น.8.

แต่ก็มีคำพิพากษาได้วางแนวไว้ว่าการปฏิเสธที่จะถามดังกล่าวจะต้องไม่มีผลทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความเสียหาย รวมทั้งศาลยังมีอำนาจอื่นๆ ค่อนข้างกว้างขวางนอกเหนือไปจากขอบเขตอำนาจที่ศาลซึ่งได้สั่งให้มีการสืบพยานได้กำหนดเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจในการซักถามพยานในข้อเท็จจริงอื่นที่ไม่ได้กำหนดไว้ในคำสั่งที่ให้มีการสืบพยาน หรืออำนาจในการที่จะรับฟังบุคคลอื่นนอกจากพยานที่ได้กำหนดไว้ เมื่อเสร็จการสืบพยานแล้วจะมีการทำรายงานการสืบพยาน⁵¹ หลังจากนั้นศาลจะมีคำพิพากษาซึ่งโดยปกติใช้ของคณะผู้พิพากษา 3 นายหรือมากกว่า และในการตัดสินจะใช้หลักเสียงข้างมาก⁵²

2. การพิจารณาคดีของศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ⁵³ เป็นการพิจารณาคดีที่มีความแตกต่างจากการพิจารณาคดีในศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทุกประเภทหรือศาลจังหวัด คือ คู่ความอาจดำเนินคดีในศาลด้วยตนเองได้ คู่ความอาจมีบุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ทนายความดำเนินคดีคดีแทนได้ เช่น ตัวแทนสหภาพการค้าในกรณีของศาลแรงงาน คู่ความไม่ต้องยื่นคำฟ้องและคำให้การ และคู่ความจะไม่ถูกแทรกแซงจากบทบาทของผู้พิพากษาตั้งเช่นการสืบพยานในศาลจังหวัด โดยจะยกตัวอย่างการพิจารณาคดีโดยย่อของศาลแขวง ศาลพาณิชย์ และศาลแรงงาน ดังนี้

- การพิจารณาคดีของศาลแขวง เป็นกระบวนการพิจารณาที่ประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ย แต่หากคู่ความไม่สามารถตกลงกันได้จะทำการสืบพยานต่อไปในทันทีหรือในวันอื่น และแม้ว่าโดยหลักการสืบพยานในศาลแขวงจะเป็นกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา แต่คู่ความก็มักจะเสนอคำฟ้องและคำให้การเป็นหนังสือ

- การพิจารณาคดีของศาลพาณิชย์ ในกรณีที่เป็คดีซึ่งมีความสลับซับซ้อนอาจจะต้องมีขั้นตอนการเตรียมคดีโดยมีผู้พิพากษาที่เรียกว่า Juge Rapporteur เป็นผู้ควบคุมและมีอำนาจอย่างกว้างขวางในระหว่างขั้นตอนนี้ รวมถึงอำนาจในการออกหมายเรียกให้คู่ความมาศาลและทำการจัดทำพยานเอกสารที่จำเป็น อย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษาที่เรียกว่า Juge Rapporteur นี้มีอำนาจจำกัดกว่าผู้พิพากษานายเดียวที่เรียกว่า JME

⁵¹ วรรณชัย บุญบำรุง, *อ้างแล้ว* เิงอรรถที่ 48, น.11-13.

⁵² Walter Cairns and Robert McKeon, *supranote* 42, p.181.

⁵³ *Ibid*, pp.182-183.

- การพิจารณาคดีของศาลแรงงาน เป็นกระบวนการพิจารณาที่ประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยก่อนจะมีการตัดสินคดี โดยจะมีกระบวนการบังคับไกล่เกลี่ยซึ่งดำเนินการโดยคณะกรรมการไกล่เกลี่ย หากการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีต่อไป แต่ในคดีที่มีความซับซ้อนมาก อาจมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินมาตรการหรือวิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้ศาลได้รับรู้ข้อเท็จจริงสำหรับการตัดสินคดีหรือ Mesures d'Instruction แต่ข้อเท็จจริงที่ได้จากมาตรการหรือวิธีการดังกล่าว จะไม่ผูกพันในชั้นการพิจารณาคดี จากนั้นจะเป็นกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาทั้งหมดจนศาลมีคำพิพากษา

1.3.3 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของฝรั่งเศส

ระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของฝรั่งเศสมีวิกฤตการณ์ใน 3 ด้าน ได้แก่ วิกฤตการณ์ด้านความเชื่อมั่น วิกฤตการณ์ด้านความเจริญเติบโต และวิกฤตการณ์ด้านความรู้สำนึก ดังนี้⁵⁴

1. วิกฤตการณ์ด้านความเชื่อมั่น ข้อมูลจากการสำรวจปรากฏว่าประชาชนมีความเชื่อมั่นกระบวนการยุติธรรมของฝรั่งเศสในระดับต่ำ ในปี ค.ศ.1991 ร้อยละ 97 ของประชาชนที่สำรวจเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมล่าช้าเกินไป ประชาชนร้อยละ 85 เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมยากเกินไป ประชาชนร้อยละ 84 เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายมากเกินไป และประชาชนร้อยละ 83 เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมมีความไม่เท่าเทียมกันมากเกินไป ในปี ค.ศ.1995 การสำรวจซึ่งได้ดำเนินการโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมแสดงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมอยู่ในลำดับท้ายสุดของงานบริการสาธารณะ ในปี ค.ศ.1997 การสำรวจยังคงแสดงว่าประชาชนร้อยละ 77 เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายมากเกินไป ประชาชนร้อยละ 87 เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมล้าสมัยเกินไป และประชาชนร้อยละ 66 เห็นว่าภาพรวมของกระบวนการยุติธรรมนั้นไม่ดี

2. วิกฤตการณ์ด้านความเจริญเติบโต ปริมาณคดีได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สิ้นศตวรรษที่ 19 ด้วยปัจจัยหลายประการรวมทั้งจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น แต่ทรัพยากรของกระบวนการยุติธรรมกลับไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างได้สัดส่วนกับความต้องการของกระบวนการยุติธรรมที่เพิ่มขึ้นนั้น ในช่วงกลางศตวรรษที่แล้วฝรั่งเศสมีผู้พิพากษาประมาณ 6,000 คน ต่อประชากร 37,000,000 คน ในปี ค.ศ.1999 ฝรั่งเศสมีประชากรประมาณ 58,000,000 คนแต่ปรากฏว่าจำนวน

⁵⁴ Loïc Cadiet, Civil Justice Reform: Access, Cost, and Delay. The French Perspective. In Civil Justice in Crisis: Comparative Perspectives of Civil Procedure, pp.307-308, edited by Adrian A.S. Zuckerman. New York: Oxford University Press, 1999.

ผู้พิพากษายังคงมีประมาณเท่าเดิม แม้งบประมาณด้านการยุติธรรมได้เพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวตั้งแต่ปี ค.ศ.1981 อยู่ที่ร้อยละ 1.5 ของงบประมาณประจำปีซึ่งสูงกว่างบประมาณด้านวัฒนธรรมแต่ก็ต่ำกว่างบประมาณของทหารผ่านศึก อย่างไรก็ตาม งบประมาณด้านการยุติธรรมจำนวนมากได้ถูกใช้ไปในงานราชทัณฑ์ และการคุ้มครองทางกฎหมายแก่เยาวชน

3. วิฤตการณ์ด้านความรู้สำนึก ผู้พิพากษาฝรั่งเศสมีความรับผิดชอบมากกว่าเป็นเพียงผู้นำกฎหมายมาใช้แก้คดีที่ตนพิจารณาได้อย่างถูกต้องเท่านั้น ผู้พิพากษาในรัฐสวัสดิการสมัยใหม่จะต้องทำหน้าที่ในสถานะการณที่มีความยุ่งยากมากขึ้น จึงต้องมีคุณสมบัติยิ่งไปกว่าคุณสมบัติดั้งเดิม โดยผู้พิพากษาจะต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกทางสังคม (Social Facilitator) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ทุกสาขา เมื่อรัฐสวัสดิการอยู่ในภาวะวิฤตผู้พิพากษาจำเป็นต้องทำการแก้ไขสถานะการณทางสังคมที่ยุ่งยากโดยปราศจากทรัพยากรหรืออำนาจหน้าที่ ในบางครั้งผู้พิพากษาก็มีความรู้สึกว่าการแบบดั้งเดิมของตนได้ถูกรีดรอนมากขึ้น โดยเฉพาะข้อพิพาทที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและการเงินซึ่งไม่ได้ใช้วิธีการระงับข้อพิพาทโดยการพิจารณาคดีของศาล เช่น คณะกรรมการไกล่เกลี่ย และหน่วยงานของฝ่ายบริหารที่เป็นอิสระ สถานะการณในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจอย่างมากไม่เฉพาะในหมู่ผู้พิพากษาซึ่งได้รับผลกระทบอย่างมากในบทบาทดั้งเดิมของตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงผู้ที่ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมซึ่งต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงนี้ด้วย

แนวความคิดในการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของฝรั่งเศสเริ่มมีมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1790 โดยมีการถกเถียงกันอย่างมากในรัฐสภา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อปฏิรูประบบศาลยุติธรรมให้เรียบง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น และมีค่าใช้จ่ายน้อยลง รวมทั้งปัญหาว่ายังควรใช้ลูกขุนในคดีแพ่งและคดีอาญาหรือไม่อันเป็นที่มาของการไม่ใช้ลูกขุนในคดีแพ่งดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ในปี ค.ศ.1958 ผู้บัญญัติกฎหมายในสาธารณรัฐที่ 5 ยังคงมีเป้าหมายในการทำให้ระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งมีความเรียบง่าย มีความรวดเร็ว และมีค่าใช้จ่ายน้อย แม้จะมีเหตุผลที่แตกต่างไปจากเดิมมากอันเป็นแรงกดดันซึ่งผิดปกติที่มีต่อระบบศาลยุติธรรมตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยปรากฏว่าปริมาณคดีแพ่งได้เพิ่มขึ้น 3 หรือ 4 เท่า และยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องประมาณร้อยละ 15 ทุกๆ 5 ปี มีการปรับปรุงเขตอำนาจศาลตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น มีการปรับปรุงวิธีพิจารณาให้ศาลมีอำนาจเหนือคู่ความในการควบคุมกระบวนการพิจารณาคดี และมีการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งประสบความสำเร็จ

อย่างแท้จริงใน 30 ปีถัดมาโดยรัฐบัญญัติเมื่อปี ค.ศ.1991⁵⁵ ในการปฏิรูปปี ค.ศ.1958 นี้ได้มีการจัดตั้งศาลจังหวัด (Les Tribunaux de Grande Instance) แทนศาลแพ่ง (Les Tribunaux Civils) จัดตั้งศาลแขวง (Les Tribunaux d'Instance) แทน Justice of the Peace และจัดตั้งศาลอุทธรณ์ขึ้นเป็นศาลลำดับขั้นที่ 2 นอกจากนี้ ยังได้มีการใช้กระบวนการพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดี่ยวแบบใหม่ และทำให้กระบวนการพิจารณาเรียงรายขึ้นซึ่งโดยปกติจะใช้กระบวนการวาทะและไม่ได้บังคับให้ต้องมีทนายความ ในปี ค.ศ.1975 มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับใหม่ซึ่งได้ยกร่างโดยคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายที่ได้รับแต่งตั้งเมื่อปี ค.ศ.1969 โดยมี Jean Foyer⁵⁶ ทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับใหม่นี้มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1977 โดยมีสาระสำคัญในเรื่องต่อไปนี้ คือ⁵⁷

-ความร่วมมือระหว่างคู่ความและผู้พิพากษา มีข้อความคิดเรื่องการสืบพยานในคดีแพ่งจำนวนมาก โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับใหม่ได้รับการออกแบบให้ใช้ข้อความคิดเรื่องความร่วมมือระหว่างคู่ความและผู้พิพากษามากขึ้นซึ่งแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับปี ค.ศ.1806 ที่ใช้หลักเสรีภาพของคู่ความในการควบคุมกระบวนการพิจารณาคดีของตนเป็นอย่างมาก ความร่วมมือระหว่างคู่ความและผู้พิพากษาเป็นการสร้างดุลยภาพระหว่างเสรีภาพของคู่ความและอำนาจของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยมีลักษณะของการประนีประนอม เป็นความพยายามที่จะลดการใช้หลักเสรีภาพของคู่ความที่มีอยู่อย่างมากในกระบวนการพิจารณาของศาลฝรั่งเศสดั้งเดิม กล่าวคือ การสืบพยานยังคงเป็นเรื่องของคู่ความแต่ผู้พิพากษาจะมีอำนาจและความรับผิดชอบมากขึ้นในการสนับสนุนและส่งเสริมประโยชน์มหาชนเพื่อสร้างความยุติธรรมในคดีด้วยการระงับข้อพิพาทอย่างเป็นทางการเป็นธรรมชาติที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ กระบวนการยุติธรรมเป็นบริการสาธารณะอย่างหนึ่ง ในเรื่องความเป็นกลางของผู้พิพากษาไม่ได้

⁵⁵ Daniel Soulez Larivière, "Overview of the Problems of French Civil Procedure," *The American Journal of Comparative Law* 4, 45, pp.737-738, Symposium: Civil Procedure Reform in Comparative Context (Autumn 1997).

⁵⁶ Jean Foyer เป็นศาสตราจารย์ทางกฎหมาย และเคยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในรัฐบาลของ Charles de Gaulle.

⁵⁷ Loïc Cadet, *supra note 54*, pp.314-318.

หมายความว่าผู้พิพากษาจะต้องมีบทบาทเชิงรับ ดังนั้น จึงได้มีการมอบอำนาจสำคัญต่างๆ ให้แก่ผู้พิพากษาเพื่อดำเนินการสืบพยาน การอนุญาตให้เลื่อนคดี การสั่งให้ใช้มาตรการไต่สวน รวมทั้งการสั่งปรับทางแพ่ง นอกจากนี้ ผู้พิพากษายังมีอำนาจพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้ แม้คู่ความจะไม่ได้กล่าวอ้าง มีอำนาจสั่งให้คู่ความทำการจัดทำเอกสาร และสั่งให้ใช้มาตรการไต่สวนเบื้องต้นได้

แนวปฏิบัติของผู้พิพากษาฝรั่งเศสในการพิจารณาคดีแพ่งแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นบทบาทในเชิงรับโดยจะวางตัวเป็นกลางนั้น เกิดจากแรงผลักดันของทัศนคติของทนายความบางส่วนที่เห็นว่าคดีแพ่งเป็นเรื่องของคู่ความ ผู้พิพากษาไม่มีอำนาจที่จะกำหนดตารางวันนัดสืบพยานได้ หากทนายความขอให้เลื่อนนัดไป แต่ต่อมาศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานในเรื่องนี้โดยคำพิพากษาเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน ค.ศ.1989 ที่วินิจฉัยว่า แม้คู่ความมีอิสระที่จะขอเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปได้ก็ตาม แต่บทบาทของผู้พิพากษาก็คือ การทำให้แน่ใจว่าการพิจารณาคดีจะดำเนินไปอย่างถูกต้องและภายในระยะเวลาที่เหมาะสม การจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เลื่อนนัดตามวันที่ศาลได้กำหนดไว้แล้วนั้นเป็นอำนาจในการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษา⁵⁸

อย่างไรก็ดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับใหม่ยังคงรักษาแนวปฏิบัติดั้งเดิมไว้โดยกำหนดว่าการเริ่มต้นคดีจนถึงศาลมีคำพิพากษาเป็นเรื่องของคู่ความ แต่การดำเนินคดีจะต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกระบวนการพิจารณาภายในระยะเวลาที่กำหนดและภายใต้อำนาจในการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาว่าแนวทางในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีลักษณะใดอาจมีความจำเป็นต้อง⁵⁹

-การทำให้กระบวนการพิจารณามีความเรียบง่ายขึ้น กฎหมายใหม่มีวัตถุประสงค์ในการทำให้กระบวนการพิจารณามีความเรียบง่ายขึ้น โดยการยกเลิกข้อยกเว้นต่างๆ และกระบวนการที่ไม่มีเหตุผลจำนวนมากของแต่ละศาลซึ่งเกิดขึ้นด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ และมีการใช้ข้อบังคับเดียวกันในศาลทุกศาล กระบวนการพิจารณาที่เรียบง่ายขึ้นนั้นยังมาจากการบูรณาการและพัฒนาการของการพิจารณาคดีโดยการมอบหมายหน้าที่ของศาลให้แก่เสมีนศาลซึ่งอาจจะเป็นการมอบหมาย

⁵⁸ Daniel Soulez Larivière, *supra* note 55, p.745.

⁵⁹ David White and Patrick Cassan, "Woolf Meet Cockerel?," *The Liverpool Law Review* 19(1), p.10 (1997).

ด้วยวาจาก็ได้ รูปแบบปกติในการแจ้งการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีจะเป็นเพียงจดหมายธรรมดา และคำพิพากษาของศาลสามารถบันทึกได้ด้วยไฟล์ธรรมดา

-การทำให้กระบวนการพิจารณา มีความยืดหยุ่นมากขึ้น ความยืดหยุ่นสามารถทำให้บริหาร เวลาที่ใช้ในการสืบพยานได้ดีขึ้นโดยมีแนวความคิดว่าแต่ละคดีควรได้รับการปฏิบัติตามความต้องการ ของแต่ละคดีนั่นเอง ในสถานะการณ์ที่เร่งด่วนจะต้องมีคำพิพากษาโดยเร็ว คดีซึ่งมีความสลับซับซ้อน จะต้องได้รับความใส่ใจมากขึ้นด้วยการใช้วิธีการไต่สวนเบื้องต้น ดังนั้น ช่องทางของคดีแต่ละประเภท จะมีตารางเวลาที่แตกต่างกันและด้วยผู้พิพากษาซึ่งมีความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน มีการบริหารจัดการ ทรัพยากรบุคคลของศาลโดยการใช้ผู้พิพากษานายเดียว มีการสื่อสารข้อมูลหลายรูปแบบระหว่างศาล และในการพิจารณาคดีซึ่งทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงไปใช้กระบวนการพิจารณาที่เหมาะสมได้ นอกจากการใช้วิธีการไต่สวนเบื้องต้นแล้วศาลยังมีอำนาจที่หลากหลายมากขึ้น

-การประเมินคุณค่าที่สมดุล การปฏิรูปกระบวนการพิจารณาที่ดีที่สุดจะไม่ประสบผลสำเร็จ หากระบบศาลยุติธรรมไม่มีทรัพยากรบุคคล เครื่องไม้เครื่องมือ และงบประมาณในการสนับสนุน อย่างเหมาะสม ทรัพยากรที่มากขึ้นจะทำให้ผู้พิพากษามีเวลาที่จำเป็นในการสร้างความยุติธรรม พัฒนาการในความก้าวหน้าของกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งจะถูกสกัดกั้นโดยวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากร ของศาล ประวัติศาสตร์ของกระบวนการยุติธรรมฝรั่งเศสในช่วงศตวรรษที่ 20 เป็นความพยายาม อีกครั้งของรัฐที่จะพัฒนาระบบศาลยุติธรรมให้สอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงด้านประชากร เศรษฐกิจ และ พัฒนาการทางสังคม การใช้ผู้พิพากษานายเดียวเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ การระงับข้อพิพาททางเลือก ก็ได้รับการพัฒนา ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีเป้าหมายสำคัญเพื่อแก้ไขปัญหาปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีจึงต้องมีความรวดเร็วขึ้น และการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล จะต้องมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในปี ค.ศ.1994 รัฐบาลฝรั่งเศสได้รับรายงานจากวุฒิสมาชิก Haenel และ Arthuis ในการกำหนดแผนงานสำหรับกระบวนการยุติธรรม ตามแผนงานนี้มีกฎหมายที่ผ่านการพิจารณา ในช่วงต้นปี ค.ศ.1995 รวม 3 ฉบับ ได้แก่ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม กฎหมายลำดับรองเกี่ยวกับ ผู้พิพากษา และกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรศาลยุติธรรม รวมทั้งวิธีพิจารณาคดีแพ่ง คดีอาญา และ คดีปกครอง งบประมาณด้านกระบวนการยุติธรรมส่วนใหญ่ได้รับการจัดสรรให้แก่งานราชทัณฑ์ และ การคุ้มครองทางกฎหมายแก่เยาวชน ส่วนกระบวนการพิจารณาความแพ่งนั้น ความเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวได้รับการออกแบบเพื่อบรรเทางานที่ไม่เหมาะสมซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้พิพากษา

โดยกฎหมายใหม่ได้กำหนดให้มีกระบวนการช่วยเหลือศาลและโอนภาระหน้าที่ของศาลไปให้เจ้าหน้าที่ศาล และมีการปฏิรูปกระบวนการไกล่เกลี่ยในศาลแขวงโดยผู้พิพากษาจะเป็นผู้แต่งตั้งบุคคลภายนอกให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยของศาล⁶⁰

นอกจากนั้น ปัญหาที่ยังคงได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก คือ ปัญหาความล่าช้า โดยมีข้อมูลจากรายงานของคณะกรรมการมาธิการสอบสวนวุฒิสภาฝรั่งเศสคณะหนึ่งแสดงให้เห็นว่า ระยะเวลาเฉลี่ยในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมย้อนหลังไป 10 ปี จนถึงปี ค.ศ.1994 ปรากฏว่า ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ ใช้ระยะเวลา 15 เดือน ศาลจังหวัด ใช้ระยะเวลา 9 เดือน และศาลแขวง ใช้ระยะเวลา 5.3 เดือน แม้ว่าศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีได้ในปริมาณมากขึ้น แต่จำนวนคดีแพ่งที่ค้างพิจารณาก็เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 258 ระหว่างปี ค.ศ.1974-1994 โดยในช่วงเวลาดังกล่าวนี้มีปริมาณคดีใหม่เพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่า ในขณะที่จำนวนผู้พิพากษาเพิ่มขึ้นเพียงอัตราร้อยละ 20 ดังนั้น ศาลจึงไม่สามารถจัดการคดีได้เท่าที่ได้รับในแต่ละปี⁶¹

ในช่วงปลายปี ค.ศ.1995 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้แต่งตั้ง Jean-Marie Coulon ประธานศาลจังหวัดปารีสเพื่อจัดทำข้อเสนอในการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง Coulon ทำการปรึกษาหารือกับสมาชิกและผู้แทนชั้นนำขององค์กรวิชาชีพกฎหมายต่างๆ จำนวนมาก จากนั้นได้จัดทำรายงานข้อเสนอการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ใช้ชื่อว่า *Réflexions et Propositions sur la Procédure Civile* (Report to the Ministry of Justice, La Documentation Française, 1997) หรือรายงานของ Coulon (Coulon Report)⁶² โดยมีข้อเสนอรวม 36 ข้อ ดังนี้⁶³

ก. องค์กรศาลยุติธรรม

1. เพิ่มจำนวนทนายที่พิพาทจาก 13,000 ฟรังส์ เป็น 25,000 ฟรังส์ และเพิ่มอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาจาก 30,000 ฟรังส์ เป็น 50,000 ฟรังส์

⁶⁰ Loïc Cadiet, *supra note 54*, pp.324-325.

⁶¹ Francine Levon-Guérin and Catherine Chadelat, "The Length of Civil First Instance and Appeal Procedure in France," *The Liverpool Law Review* 20(2), pp.180-181 (1998).

⁶² Loïc Cadiet, *supra note 54*, p.325.

⁶³ *Ibid*, pp.344-346.

2. โอนเขตอำนาจของศาลสัญญเข้าไปยังศาลจังหวัด
3. ศาลจังหวัดและศาลอุทธรณ์ควรจะมีผู้เชี่ยวชาญในกฎหมายเครื่องหมายการค้า
4. ควรจะใช้ผู้พิพากษานายเดียวเป็นการทั่วไปในศาลจังหวัด
5. เสริมความแข็งแกร่งของข้อบังคับในศาลอุทธรณ์
- ข. ตัวแทนทางกฎหมาย และความช่วยเหลือทางกฎหมาย
6. ข้อบังคับใหม่ซึ่งกำหนดเรื่องตัวแทนทางกฎหมาย และความช่วยเหลือทางกฎหมาย
ในศาลแขวง
7. ควรจะปรับปรุงเงื่อนไขเรื่องตัวแทนทางกฎหมายในศาลพาณิชย์
8. ควรจะขยายหลักการเรื่องการบังคับให้มีตัวแทนทางกฎหมายของแผนกสังคม
ในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา
9. ควรจะเพิ่มอำนาจของประธานสำนักงานความช่วยเหลือทางกฎหมายให้มากยิ่งขึ้น
10. ควรจะมีการจัดการเรื่องการมอบอำนาจของประธานภายในสำนักงานความช่วยเหลือ
ทางกฎหมาย
11. ควรจะมีการชี้แจงเรื่องระบบการเพิกถอนความช่วยเหลือทางกฎหมาย
- ค. รูปแบบการระงับข้อพิพาททางเลือก
12. มีการแยกความแตกต่างระหว่างการเพิกถอนบันทึกกระบวนการพิจารณาคดีของศาล
(Withdrawal of the Records of the Court) ตามที่คู่ความร้องขอในระหว่างการประนีประนอม
ยอมความ และ Radiation (Striking Out)
13. ควรจะมีกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับคำสั่งของประธานศาลจังหวัดตามคำขอ
ฝ่ายเดียวเพื่อบังคับให้ผูกพันตามสัญญาการประนีประนอมยอมความที่ทำนอกศาล
14. ควรจะอนุญาตให้จ่ายเงินช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ประกอบการวิชาชีพทางกฎหมาย
ซึ่งดำเนินการระงับข้อพิพาทได้โดยไม่ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล
15. ในกรณีที่มีการไกล่เกลี่ยในศาลสำเร็จควรจะให้ค่าธรรมเนียมความช่วยเหลือทาง
กฎหมายให้แก่ทนายความในอัตราขั้นสูงสุด
- ง. การบริหารจัดการที่เหมาะสมของการดำเนินคดีที่มีคู่ความจำนวนมาก
16. ควรจะยกเลิกคำขอคุ้มครองชั่วคราวเพื่อกระทำการบางอย่าง (Injonction de Faire)

17. ควรจะนำคำขอคุ้มครองชั่วคราวเพื่อจ่ายเงิน (Injonction de Payer) มาใช้ในศาลจังหวัด
18. กระบวนพิจารณาในคดีที่ร้องขอเป็นการทั่วไปให้มีการหย่าควรจะทำให้เรียบง่ายขึ้น
- จ. การบริหารจัดการคดีโดยฉุกเฉิน
19. มีความเป็นไปได้ที่ผู้พิพากษาในกระบวนพิจารณาแบบรວវරັດ (Référé) จะกำหนดวันนัดพิจารณาและระดับข้อพิพาทไปตามเนื้อหาแห่งคดี
20. วิธีพิจารณาแบบใหม่ควรจะมีการอุทธรณ์คำพิพากษาแบบรວវරັດโดยกำหนดวันที่จะต้องอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์
21. ควรจะมีการเสริมประสิทธิภาพของมาตรา 910 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับใหม่⁶⁴
- ฉ. การบริหารจัดการคดีที่ดีขึ้นด้วยการทำให้เป็นรูปแบบมากขึ้นของหมายและคำฟ้อง
22. ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงที่อ้างในหมาย ข้อเท็จจริงต่างๆ พยานหลักฐาน และตัวบทบัญญัติกฎหมายที่อ้างจะต้องระบุไว้ในคำฟ้อง
23. นอกเหนือจากคำฟ้องแล้วคู่ความควรจะมีหน้าที่ในการสรุปข้ออ้างและข้อเถียงต่างๆ
24. คู่ความควรจะต้องถูกบังคับให้แนบเอกสารสรุปพยานเอกสารแต่ละชั้นที่ตนเสนอ
25. ผู้พิพากษาที่ทำการไต่สวนเบื้องต้นควรมีอำนาจในการกำหนดข้อบังคับในกระบวนพิจารณาคดีตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ (Juridictions d'Exception)
26. ข้อบังคับของการไต่สวนเบื้องต้นในศาลจังหวัดควรจะปรับให้เหมาะสมกับระบบผู้พิพากษานายเดี่ยวแบบใหม่
29. ในกรณีที่ไม่ได้ยื่นคำฟ้องอุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาควรจะปฏิบัติในลักษณะเดียวกับกรณีขาดนัด
30. ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ควรมีอำนาจที่จะสั่งไม่รับอุทธรณ์ในชั้นอุทธรณ์ได้เอง
31. ควรจะห้ามมิให้อ้างประเด็นข้อพิพาทและพยานหลักฐานใหม่ในกระบวนพิจารณาคดีชั้นอุทธรณ์กรณีที่เป็นคดีซึ่งส่งมาจากศาลฎีกา
32. ผู้พิพากษาควรจะมีหน้าที่ในการควบคุมรายงานของผู้เชี่ยวชาญ

⁶⁴ มาตรา 910 อยู่ในส่วนบทบัญญัติพิเศษเกี่ยวกับศาลอุทธรณ์.

33. ควรจะมีการบริหารจัดการที่ดีขึ้นในเรื่องความล่าช้าและค่าใช้จ่ายในการได้มาซึ่งรายงานของผู้เชี่ยวชาญของศาล

ช. คำพิพากษา และการบังคับคดี

34. การยกเว้นคำพิพากษาคงจะทำให้เรียบง่าย ซึ่งรวมถึงการทำให้ผู้พิพากษาสามารถอธิบายข้ออ้างข้อเถียงโดยการอ้างถึงหมายและคำฟ้องแก่คู่ความได้ และทำให้ผู้พิพากษาอธิบายเหตุของการไม่รับฟังคำให้การโดยย่อได้

35. คำพิพากษาของศาลชั้นต้นควรจะได้รับ การบังคับในทันที เว้นแต่มีเหตุยกเว้นตามกฎหมาย หรือผู้พิพากษาวินิจฉัยว่าไม่อาจบังคับตามคำพิพากษาได้ (โดยดุลพินิจของผู้พิพากษาเองหรือตามที่คู่ความร้องขอ)

36. เหตุต่างๆ ในการงดการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นซึ่งได้กำหนดโดยประธานศาลอุทธรณ์คนที่ 1 ควรจะเพิ่มขึ้น

การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของฝรั่งเศสตามรายงานของ Coulon นั้น อาจสรุปย่อๆ ได้ คือ⁶⁵ มีมาตรการบางอย่างในการสนับสนุนการระงับข้อพิพาททางเลือก ใช้ผู้พิพากษานายเดี่ยวเป็นการทั่วไปในศาลจังหวัด บังคับให้การดำเนินคดีในแผนกแรงงานและแผนกสังคมของศาลอุทธรณ์จะต้องมีนายความ นำกระบวนการพิจารณาคดีที่รวดเร็วของคำขอคุ้มครองชั่วคราวเพื่อจ่ายเงินมาใช้ในศาลจังหวัด ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีหย่าร้างง่ายขึ้น โดยการใช้อำนาจขอเป็นการทั่วไป ให้คู่ความบรรยายฟ้องในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และสามารถบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นได้ทันที

รายงานของ Coulon ได้ยอมรับหลักความสมดุลระหว่างอำนาจของผู้พิพากษาและสิทธิของคู่ความเกี่ยวกับการบริหารจัดการคดี และเสนอให้แก้ไขข้อบังคับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันอย่างชัดเจน ทั้งโครงสร้างของศาลยุติธรรมและวิธีพิจารณาความ รายงานฉบับนี้ยังมีข้อเสนอซึ่งมีความคล้ายคลึงกับข้อเสนอในรายงานการศึกษา 2 ฉบับก่อนหน้านั้น คือ รายงานการศึกษาของคณะกรรมการสืบสวนของคณะกรรมการกฤษฎีกาใน ค.ศ. 1996 ซึ่งทำการประเมินวิธีการที่ใช้ในศาลยุติธรรมว่ามีความล่าช้ามากในลักษณะที่ทำให้เป็นอัมพาตอันมีผลกระทบต่อองค์กรศาลยุติธรรม และได้เสนอมาตรการในการแก้ไขปัญหาทั้งกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และรายงาน

⁶⁵ Loïc Cadet, *supra* note 54, p.325.

การศึกษาของศาลฎีกาโดยกระทรวงยุติธรรมในเดือนมกราคม ค.ศ.1996 ซึ่งเคยเสนอกฎหมายในการจัดตั้งหน่วยงานคัดกรองภายในศาลฎีกาเพื่อแก้ไขปัญหาที่รุนแรงซึ่งเผชิญอยู่ในศาลฎีกาแต่กฎหมายดังกล่าวไม่ผ่านการพิจารณา นอกจากนี้ ยังมีรายงานที่เสนอในที่ประชุมของประธานศาลอุทธรณ์คนที่ 1 ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1996 เกี่ยวกับความล่าช้าในลักษณะที่ทำให้เป็นอัมพาตในศาลอุทธรณ์ และเสนอมาตรการต่างๆ ในการแก้ไขปัญหา

นอกจากปัญหาความสลับซับซ้อนและค่าใช้จ่ายแล้ว ปัญหาที่นับว่าเป็นวิกฤตการณ์ของระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของฝรั่งเศสก็คือ ปัญหาความล่าช้า จึงได้มีการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยมาตรการ ดังต่อไปนี้⁶⁶

1. มาตรการในศาลชั้นต้น

1.1 มาตรการเกี่ยวกับองค์กรศาลยุติธรรม

วิธีการหนึ่งในการทำให้กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งรวดเร็วขึ้นนั้น เป็นการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับองค์กรศาลยุติธรรมซึ่งไม่เหมาะสมกับความต้องการในปัจจุบัน โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการปฏิรูปตามคำสั่งของประธานาธิบดีในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของศาลยุติธรรมซึ่งรวมอยู่ในข้อเสนอตามรายงานของ Coulon และการดำเนินการของนายกรัฐมนตรีในปี ค.ศ.1996 ในการพัฒนาและทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันและความสัมพันธ์ระหว่างศาลยุติธรรมและประชาชนง่ายขึ้น

-การเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาล มีข้อเสนอให้รวมศาลจังหวัดและศาลแขวงเข้าด้วยกันเป็นศาลใหม่เรียกว่า ศาลชั้นต้น (Tribunal de Première Instance/First Instance Court) โดยจะมีงานบริการชุมชนพิเศษ (Special Local Service) ตั้งอยู่ในพื้นที่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งศาลแขวงเคยตั้งอยู่ งานบริการชุมชนพิเศษนี้จะจัดการคดีที่ซ้ำซากของศาลแขวง หากจำเป็นทุนทรัพย์ที่พิพาทจะเพิ่มขึ้นจาก 30,000 ฟรังก์ เป็น 50,000 ฟรังก์ เพื่อให้สะท้อนความเป็นจริงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น และคดีชำนาญพิเศษยังคงอยู่ในอำนาจจัดการของศาลชั้นต้น ส่วนศาลและเจ้าหน้าที่ศาลจะต้องสร้างผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยการพัฒนาระบบเขตอำนาจศาลด้วยการจัดกลุ่มคดีของศาลจัดหัดแบ่งไปให้ศาลชำนาญพิเศษต่างๆ มากขึ้น

⁶⁶ Francine Levon-Guérin and Catherine Chadelat, *supra note 61*, p.184-199.

-การใช้ผู้พิพากษานายเดี่ยวในศาลจังหวัด เป็นข้อเสนอในรายงานของ Coulon และ ข้อเสนอในที่ประชุมของประธานศาลอุทธรณ์คนที่ 1 รวมทั้งข้อเสนอในรายงานของ Fauchon-Jolibois วุฒิสมาชิกในเดือนตุลาคม ค.ศ.1996 การใช้ผู้พิพากษานายเดี่ยวเป็นการทั่วไปในศาลชั้นต้นจะเป็น การพัฒนาความรับผิดชอบ เป็นเครื่องช่วยสร้างความยุติธรรมได้ง่ายขึ้น และเป็นการพัฒนาการบริหารจัดการคดีผ่านการใช้ทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ส่วนในศาลอุทธรณ์ระบบ ผู้พิพากษาหลายนายจะยังคงใช้อยู่เพื่อประโยชน์ของการดำเนินคดีในศาลชั้นที่สอง อย่างไรก็ตามก็ตามข้อเสนอในรายงานของ Coulon มีความยืดหยุ่นในระดับหนึ่งโดยคู่ความมีทางเลือกที่จะใช้ระบบ ผู้พิพากษาหลายนายในการสืบพยานในศาลชั้นต้นได้ แต่ขึ้นอยู่กับผู้พิพากษาที่พิจารณาในศาลชั้นต้นว่าจะอนุญาตหรือไม่ ส่วนในศาลอุทธรณ์นั้นคดีอาจได้รับการพิจารณาโดย Conseiller-Rapporteur (Reporting Supervisor) ซึ่งจะเป็นผู้เสนอรายละเอียดต่างๆ ของคดีต่อศาล

-การเปลี่ยนหน้าที่ของผู้พิพากษา เริ่มต้นด้วยกฎหมายฉบับที่ 95-125 วันที่ 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1995 เกี่ยวกับองค์กรศาลยุติธรรม และกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง โดยมีการโอนกระบวนการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับหนี้และการออกใบรับรองซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลไปยัง เจ้าหน้าที่ซึ่งเรียกว่า Chief Clerks ของหน่วยงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการศาล เช่น เรื่องเกี่ยวกับ ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรม และการออกใบรับรองสัญชาติ รวมทั้งข้อเสนอในที่ประชุมของ ประธานศาลอุทธรณ์คนที่ 1 และในรายงานของ Fauchon-Jolibois ที่ให้โอนอำนาจของศาลบางเรื่อง ออกไป เช่น การหย่าโดยความยินยอม การขายทรัพย์สินที่ยึดไว้ และข้อตกลงเรื่องการสิ้นสุดการสมรส เป็นต้น

-ความช่วยเหลือในการทำคำพิพากษา ในขณะที่ฝรั่งเศสประสบปัญหาความขาดแคลน ผู้พิพากษาอาชีพโดยในปี ค.ศ.1998 ยังคงมีจำนวนผู้พิพากษาประมาณ 6,000 คน เท่ากับ เมื่อช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 การแก้ไขปัญหาคดีที่ดีที่สุดคือ การเปิดรับผู้พิพากษาจำนวนมาก แต่ด้วยเงื่อนไขด้านงบประมาณทางเลือกนี้ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงอย่างสิ้นเชิง อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1995 ที่กล่าวแล้วได้สนับสนุนให้มีการว่าจ้างผู้ทำหน้าที่ ช่วยเหลือผู้พิพากษาในการเตรียมการพิจารณาพิพากษาคดี เช่น จัดเตรียมเอกสาร ประเมินผล และ ยกร่างคำวินิจฉัย เป็นต้น ตำแหน่งผู้ช่วยทางกฎหมายนี้ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายฉบับที่ 96-123 วันที่ 7 มิถุนายน ค.ศ.1996 โดยมีสัญญาจ้าง 2 ปี ซึ่งต่อสัญญาได้ 1 ครั้ง เป็นการทำงานนอกเวลาและ จะได้รับค่าตอบแทนเมื่อได้ปฏิบัติงานในแต่ละครั้ง ผู้ช่วยทางกฎหมายจะได้รับค่าจ้างโดยเฉลี่ย

ประมาณ 3,165 ฝรั่งเศสต่อเดือน ในปี ค.ศ.1997 มีการเปิดรับผู้ช่วยทางกฎหมายจำนวน 100 คน โดยมีผู้สมัครจำนวน 1,000 คน และเกือบ 200 คนเป็นนักศึกษาปริญญาเอก

-การจัดตั้งสำนักงานเสมียนศาลแห่งเดียว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการพิจารณาความเป็นไปได้ในการการจัดตั้งสำนักงานเสมียนศาลแห่งเดียว โดยจะให้บริการเกี่ยวกับการต้อนรับ รวมทั้งการรับหมายและข้อมูลต่างๆ ซึ่งต้องใช้ดำเนินการในกระบวนการพิจารณาของศาล เช่น วันนัดสืบพยาน และคำวินิจฉัยของศาล เป็นต้น สำนักงานดังกล่าวจะตั้งอยู่ที่ศาลจังหวัดทุกแห่ง และมีสำนักงานสาขาที่ศาลแขวงทุกแห่งด้วย สำนักงานแต่ละแห่งจะมีระบบคอมพิวเตอร์เชื่อมต่อกัน เพื่อให้สามารถโอนถ่ายข้อมูลแบบทันทีได้ ระบบดังกล่าวจะทำให้ผู้ดำเนินคดีสามารถยื่นฟ้องที่ศาลแขวงใดก็ได้ในเขตนั้น

1.2 มาตรการเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณา

รายงานของ Coulon ได้เสนอมาตรการเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณา 2 มาตรการซึ่งใช้กับประเภทของคดีที่พิพาท กล่าวคือ

-การใช้หมาย Assignations มากขึ้นในการฟ้องคดีต่อศาลจังหวัด โดยปกติคดีส่วนใหญ่ในศาลจังหวัดจะเริ่มต้นด้วยหมายนี้ กฎหมายฉบับที่ 96-1130 วันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ.1996 ได้มีการนำหมายกลับมาใช้ใหม่กับกรณีของผู้พิพากษาบังคับคดี Juges d'Exécution (Executory Judges) ซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบคำร้องธรรมดาทำให้ผู้พิพากษาบังคับคดีต้องรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นมากมาย มหาศาล และมีปริมาณคดีที่ยกคำร้องก็อยู่ในระดับสูงกว่าปริมาณโดยเฉลี่ย รายงานของ Coulon ได้เสนอให้การออกหมายดังกล่าวจะต้องบังคับให้แสดงวิธีการมาตรฐานของคดีที่มีคำพิพากษาโดยรวบรัดของศาลจังหวัด และแนะนำว่ากระบวนการพิจารณานี้ควรจะใช้ในคดีครอบครัว รวมทั้งงบประมาณด้านความช่วยเหลือทางกฎหมายควรจะได้รับการจัดสรรไว้ด้วย การออกหมายในลักษณะดังกล่าวจะเป็นการคัดกรองที่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็นโดยจะต้องมีการบรรยายฟ้องในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายตลอดจนปัญหาที่ระบุนุพยานที่อ้างอิงด้วย

-พัฒนาการของกระบวนการพิจารณาคำสั่งให้จ่ายเงิน (Order to Pay) คำสั่งให้จ่ายเงิน เป็นวิธีการที่จัดการกับคดีซ้ำซาก เช่น คดีเรียกหนี้คืน และข้อพิพาทเกี่ยวกับกฎหมายผู้บริโภค พัฒนาการของกระบวนการพิจารณานี้ คือ มีการนำไปใช้ในศาลจังหวัดด้วยจากเดิมที่ใช้อยู่ในศาลแขวงเท่านั้น และจากเดิมที่คำสั่งให้จ่ายเงินจะไม่จำกัดจำนวนทุนทรัพย์ แต่ตามข้อเสนอนี้ ในศาลแขวงจะจำกัดจำนวน

ทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 30,000 ฟรังก์ ส่วนในศาลจังหวัดจะจำกัดจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 50,000 ฟรังก์

1.3 มาตรการอื่นๆ โดยมาตรการแรก ได้แก่ พัฒนาการของการไกล่เกลี่ยโดยบุคคลที่ 3 ซึ่งเป็นเครื่องมือในการบรรเทาทางานของผู้พิพากษาโดยการโอนงานไกล่เกลี่ยออกไปและโดยการทำให้คดีสามารถระงับไปได้โดยไม่ต้องเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาล กฎหมายฉบับวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1995 กำหนดให้ผู้พิพากษาสสามารถมอบหมายให้ผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งไม่ได้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพทำการไกล่เกลี่ยในชั้นต้นได้ และมีการใช้ระบบผู้ไกล่เกลี่ยของศาลในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยอีกครั้งหลังจากที่คู่ความไม่สามารถตกลงกันได้ ปรากฏว่ามีการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยมากขึ้นโดยเฉพาะคดีเกี่ยวกับครอบครัว และได้มีการนำมาตรการนี้ไปบัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับที่ 96-652 วันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ.1996 นอกจากนี้ ที่ประชุมของประธานศาลอุทธรณ์คนที่ 1 มีข้อเสนอในการทำให้การไกล่เกลี่ยมีลักษณะบังคับเบื้องต้นก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษามากกว่าเป็นแค่เพียงเรื่องที่ถูกกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น การไกล่เกลี่ยลักษณะบังคับนี้จะมีการควบคุมดูแลโดยผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้พิพากษาเฉพาะกิจ

ส่วนมาตรการที่สอง เป็นเรื่องความช่วยเหลือทางกฎหมาย โดยในช่วง 3 ปีแรกของการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยความช่วยเหลือทางกฎหมาย ฉบับวันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ.1991 นั้น แสดงให้เห็นถึงมาตรการหลายเรื่องที่ได้ผลจริงในทางปฏิบัติซึ่งรวมถึงการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นของสำนักงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเงื่อนไขการอนุญาตให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และการมีระบบที่ดีขึ้นของการเพิกถอนความช่วยเหลือทางกฎหมายในกรณีที่ไม่เหมาะสม ที่ประชุมของประธานศาลอุทธรณ์คนที่ 1 เสนอว่าผู้พิพากษาจะต้องแจ้งคู่ความที่ได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายด้วยว่าจะต้องชำระค่าใช้จ่ายแทนคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหากศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง

2. มาตรการในศาลอุทธรณ์

รายงานของ Coulon รายงานของ Fauchon-Jolibois และข้อเสนอในที่ประชุมของประธานศาลอุทธรณ์คนที่ 1 มีความสอดคล้องกันในการแก้ไขปัญหาปริมาณคดีจำนวนมากที่ขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์ ดังนี้

2.1. การควบคุมปริมาณคดีในศาลอุทธรณ์

- ควรที่จะเพิ่มทุนทรัพย์ที่พิพาทจาก 13,000 ฟรังก์ เป็น 30,000 ฟรังก์
- ควรที่จะบังคับให้มีนายความซึ่งจะเป็นการกลั่นกรองคดีทั้งหมดอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งข้อพิพาทเกี่ยวกับบริษัทที่ไม่ได้บังคับให้มีนายความ

-กำหนดให้การอุทธรณ์ไม่เป็นการทุเลาการบังคับคดี กล่าวคือ คู่ความสามารถบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นได้ทันที โดยเสนอให้มีการใช้บทบัญญัตินี้เป็นหลักแทนที่จะเป็นข้อยกเว้น แม้ว่าหลักการอุทธรณ์เป็นการทุเลาการบังคับคดีจะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติตามประวัติอันยาวนานของระบบกฎหมายฝรั่งเศสซึ่งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิในการตรวจสอบความผิดพลาดและหลักประกันทางกระบวนการพิจารณาในการคุ้มครองผู้ดำเนินคดี โดยเป็นเรื่องของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการบังคับคดีโดยทันที และเป็นข้อโต้แย้งที่ว่าปริมาณคดีที่ศาลอุทธรณ์กลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นนั้นไม่มากจนกระทั่งหลักการนี้จะก่อให้เกิดปัญหา แต่แท้จริงแล้วการอุทธรณ์นั้นอาจจะมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อถ่วงเวลาเท่านั้น รายงานของ Coulon เสนอว่าควรที่จะกลับหลักการอุทธรณ์เป็นการทุเลาการบังคับคดี โดยมีการใช้วาล์วความปลอดภัย (Safety Valves) เพื่อให้แน่ใจว่าจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของคู่ความที่แพ้คดีในศาลชั้นต้นอย่างต่อเนื่อง โดยวาล์วความปลอดภัยจะมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

-การบังคับคดีโดยทันทีจะไม่ใช้บังคับในบางคดีตามที่กฎหมายกำหนด เช่น คดีเกี่ยวกับสถานะและความสามารถของบุคคล

-ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นมีอำนาจที่จะได้สั่งเองหรือตามที่คู่ความร้องขอ ให้เพิกถอนการบังคับคดีโดยทันทีตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด หรือสั่งให้การบังคับคดีโดยทันทีอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติเรื่องการให้ประกัน เช่น การวางเงิน

-ประธานศาลอุทธรณ์คนที่ 1 มีอำนาจสั่งให้งดการบังคับคดีโดยทันทีตามที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติว่าด้วยการบังคับคดี ในกรณีที่การบังคับคดีโดยทันทีอาจเป็นผลร้ายมากเกินไปอย่างชัดเจน

-ควรที่จะเพิ่มการลงโทษกรณีที่เป็นการอุทธรณ์โดยไม่สุจริต โดยเพิ่มค่าปรับทางแพ่งระดับขั้นสูงสุดที่ 10,000 ฟรังก์

-ควรแก้ไขเพิ่มเติมกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการอุทธรณ์ เพื่อไม่ให้มีการอุทธรณ์โดยไม่มีเหตุผล เพื่อให้การตระเตรียมคำฟ้องอุทธรณ์สะดวกและรวดเร็วโดยมีกระบวนการพิจารณาอุทธรณ์โดยรวดเร็วที่แท้จริง และเพื่อให้การทำคำวินิจฉัยสะดวกยิ่งขึ้น

2.2 ควบคุมการยื่นอุทธรณ์

รายงานของ Coulon เสนอระบบซึ่งเสริมความแข็งแกร่งของการควบคุมการยื่นอุทธรณ์ของผู้พิพากษา การทำให้ข้อบังคับเกี่ยวกับกระบวนการยื่นอุทธรณ์มีความเรียบง่ายขึ้น และคงไว้ซึ่งผลทางกฎหมายของการไม่รับอุทธรณ์เนื่องจากได้ยื่นเกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

2.3 การกำหนดให้ใช้กระบวนการพิจารณาอุทธรณ์โดยรวดเร็วที่แท้จริง

เนื่องจากยังไม่มีกระบวนการพิจารณาอุทธรณ์เป็นพิเศษในกรณีฉุกเฉิน รายงานของ Coulon จึงเสนอให้จัดตั้งแผนกใหม่เพื่อพิจารณาคดีในกรณีฉุกเฉินซึ่งจำเป็นต้องใช้องค์คณะผู้พิพากษาหลายนาย และมีทนายความดำเนินคดีแทนคู่ความที่อุทธรณ์ ตลอดจนต้องกำหนดวันนัดสืบพยานโดยประธานศาลอุทธรณ์คนที่ 1 จะเป็นผู้ออกหมายเพื่อกำหนดวันนัดสืบพยานต่อองค์คณะผู้พิพากษาหลายนายในวันสืบพยาน ประธานศาลอุทธรณ์คนที่ 1 จะมีความรับผิดชอบในการทำให้แน่ใจว่าสิทธิของจำเลยจะได้รับการเคารพโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการโต้แย้งอุทธรณ์ และจะมีการใช้การบันทึกกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาเพื่อให้กระบวนการพิจารณามีประสิทธิภาพ

2.4 ไม่ควรรับฟังข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายใหม่

ที่ประชุมของประธานศาลอุทธรณ์คนที่ 1 มีข้อเสนอว่า โดยทั่วไปแล้วไม่ควรรับฟังข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายใหม่ในศาลอุทธรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ Coulon ซึ่งเสนอว่าไม่ควรรับฟังข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายใหม่ในศาลอุทธรณ์ในกรณีที่เป็นคดีซึ่งส่งมาจากศาลฎีกา อย่างไรก็ตาม คู่ความจะมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ตรวจสอบเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมาย และการสืบผลของอุทธรณ์ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วน

3. มาตรการในศาลฎีกา

การปฏิรูปรุ่นนี้มีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาคดีค้างในศาลฎีกา และพัฒนาการบริหารจัดการคดีในศาลฎีกา ปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีการะหว่างปี ค.ศ.1975-1995 เพิ่มขึ้นจาก 7,633 คดี เป็น 20,169 คดี โดยเป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 164 ในช่วง 20 ปี แต่เป็นการค่อยๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น ระหว่างปี ค.ศ.1975-1982 เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 44 เป็นต้น ปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาโดยเฉลี่ยประมาณ 20,000 คดีต่อปี ส่วนปริมาณคดีค้าง เพิ่มขึ้นจากประมาณ 9,000 คดี ในวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ.1975 เป็น 34,000 คดี ในปลายปี ค.ศ.1994 สถานะการณ์ในช่วงก่อนปี ค.ศ.1994 นั้น เป็นเวลาประมาณ 14 ปีที่กฎหมายได้สะท้อนความรู้ในสถานะการณ์ที่น่ากังวลซึ่งศาลฎีกากำลังเผชิญอยู่ มีการปฏิรูปหลายอย่างได้ดำเนินการเพื่อพัฒนางานของศาลฎีกา

เช่น การปรับปรุงองค์คณะผู้พิพากษาจาก 7 นาย เป็น 5 นาย และการใช้ค่าปรับทางแพ่งไม่เกิน 20,000 ฟรังก์ ในกรณีเป็นการอุทธรณ์ฎีกาโดยไม่สุจริต เป็นต้น การปฏิรูปในปี ค.ศ.1994 มีการเสนอกฎหมายจัดตั้งหน่วยงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาของแผนกคดีแพ่งจากข้อเท็จจริงที่ว่าจะมีการไม่รับอุทธรณ์ฎีกามากกว่า 1 ใน 3 ด้วยการตรวจพิจารณาโดยรวบรัด หน่วยงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาจะประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย ทำหน้าที่คัดกรองอุทธรณ์ฎีกาของแผนกคดีแพ่ง โดยมีอำนาจไม่รับอุทธรณ์ฎีกาที่ไม่เหมาะสมได้ทันทีโดยคำแถลงอธิบายเหตุผล ดังนั้น มีเพียงอุทธรณ์ฎีกาซึ่งมีหลักเกณฑ์ครบถ้วนเท่านั้นจะได้รับการพิจารณาต่อไปตามระบบปกติ แต่กฎหมายดังกล่าวไม่ผ่านการพิจารณาเนื่องจากเห็นว่าขัดกับหลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและความเท่าเทียมกันของผู้ดำเนินคดี ในปี ค.ศ.1996 มีการเสนอแผนงาน 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแรก เป็นการเสนอกฎหมายโดย Pierre Mazeaud ประธานคณะกรรมการกฎหมายของรัฐสภาในการจัดตั้งหน่วยงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาของแผนกคดีแพ่ง หลังจากการถกเถียงในรัฐสภากฎหมายฉบับนี้ก็ผ่านการพิจารณาในเวลาอันสั้น หน่วยงานตามกฎหมายดังกล่าวแตกต่างจากหน่วยงานตามกฎหมายซึ่งไม่ผ่านการพิจารณาในปี ค.ศ.1994 โดยไม่ได้มีหน้าที่ในการกลั่นกรองอุทธรณ์ฎีกาแต่จะเป็นหน่วยงานที่กำหนดหลักเกณฑ์ว่าคดีใดไม่มีความยุ่งยากซึ่งการพิจารณาคดีต่อไปนั้นอาจดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว เรื่องที่สอง เป็นข้อเสนอในรายงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมโดยเป็นมาตรการด้านงบประมาณเพื่อให้สามารถเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาและความช่วยเหลือด้านธุรการ และมาตรการปรับเปลี่ยนงานในองค์กรศาลยุติธรรมด้วยการพัฒนาการของโครงสร้างด้านกระบวนการพิจารณา ดังนั้น จึงได้มีการจัดตั้งแผนกเอกสารและงานวิจัยในศาลฎีกาโดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือผู้พิพากษาตามที่ได้รับคำร้องขอ มีการใช้องค์คณะที่ปรึกษาซึ่งจะเป็นผู้ให้ข้อมูลและเอกสารอย่างลึกซึ้งกว่าแก่คดีต่างๆ เพื่อให้รายงานของศาลฎีกาสามารถกำหนดประเด็นปัญหาต่างๆ ได้ตามที่รายงานวิจัยต้องการ ส่วนพัฒนาการของโครงสร้างด้านกระบวนการพิจารณานั้นมีข้อเสนอต่างๆ เช่น ศาลฎีกาจะรับอุทธรณ์ฎีกาหากอุทธรณ์ฎีกานั้นมีเหตุผลสมควรในการที่จะอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลฎีกา และห้ามมิให้คู่ความเสนอประเด็นข้อกฎหมายใหม่ เป็นต้น

1.4 ประเทศญี่ปุ่น

1.4.1 ระบบศาลยุติธรรมญี่ปุ่น⁶⁷

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งของญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 3 ลำดับชั้น กล่าวคือ ศาลชั้นสูงสุด ได้แก่ ศาลฎีกา (The Supreme Court) ศาลชั้นกลาง ได้แก่ ศาลสูง (High Courts) และ ศาลชั้นต้น ได้แก่ ศาลแขวง (District Courts) ศาลคดีเล็กน้อย (Summary Courts) และ ศาลครอบครัว (Family Courts)

1. ศาลฎีกา (The Supreme Court) เป็นศาลลำดับชั้นสูงสุด มีเพียงแห่งเดียวตั้งอยู่ที่กรุงโตเกียว มีอำนาจพิจารณาคดีที่ฎีกามาจากศาลสูงโดยต้องเป็นคดีที่ศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญซึ่งจะต้องมีการตีความกฎหมายและอนุญาตให้ฎีกา และคดีซึ่งอุทธรณ์โดยตรง (Leapfrog Appeals) มาจากศาลแขวงตามที่คู่ความตกลงกัน การพิจารณาคดีของศาลฎีกากรณีองค์คณะใหญ่ใช้องค์คณะผู้พิพากษา 15 นาย ส่วนกรณีองค์คณะเล็กปกติใช้องค์คณะผู้พิพากษา 5 นาย

2. ศาลสูง (High Courts) เป็นศาลชั้นกลางมีอยู่ 8 ศาล มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ที่พิพาทเกินกว่า 1,400,000 เยน ซึ่งอุทธรณ์มาจากศาลแขวง และคดีซึ่งอุทธรณ์โดยตรงมาจากศาลคดีเล็กน้อยกรณีที่คู่ความตกลงกัน ซึ่งคดีจะถึงที่สุดไม่อาจฎีกาต่อไปยังศาลฎีกาได้ คือ การอุทธรณ์ฎีกาในคดีของศาลคดีเล็กน้อยจะถึงที่สุดที่ชั้นศาลสูงเท่านั้น การพิจารณาคดีของศาลสูงใช้องค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย

3. ศาลชั้นต้น ได้แก่

-ศาลแขวง (District Courts) มีอยู่ 50 ศาล มีอำนาจพิจารณาคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลคดีเล็กน้อย และคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลคดีเล็กน้อย การพิจารณาคดีของศาลแขวงส่วนใหญ่

⁶⁷ Yukiko Hasebe, Civil Justice Reform: Access, Cost, and Expedition. The Japanese Perspective. In Civil Justice in Crisis: Comparative Perspectives of Civil Procedure, pp.236-237, 244-245, edited by Adrian A.S. Zuckerman. New York: Oxford University Press, 1999, Shozo Ota, "Reform of Civil Procedure in Japan," The American Journal of Comparative Law 4, 49, pp.561-562 (Law in Japan) (Autumn 2001) and see Carl F. Goodman, Justice and Civil Procedure in Japan, (New York: Oceana Publication Inc., 2004), pp.235, 483.

ใช้องค์คณะผู้พิพากษานายเดี่ยว แต่คดีในชั้นต้นส่วนน้อยที่มีความสำคัญและคดีในชั้นอุทธรณ์ใช้องค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย

-ศาลคดีเล็กน้อย (Summary Courts) มีอยู่ 438 ศาล มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกินกว่า 1,400,000 เยน และคดีมิโนสาเร่ (Small Claims) ซึ่งมีทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกินกว่า 300,000 เยน การพิจารณาคดีของศาลคดีเล็กน้อยใช้องค์คณะผู้พิพากษานายเดี่ยว อย่างไรก็ตาม คดีจำนวนมากของศาลนี้จะจัดการด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย และกระบวนการพิจารณาพิเศษ คือ กระบวนการพิจารณาสืบพยานในวันเดียว (One-Day Trial Procedure) และกระบวนการออกคำสั่งให้จ่ายเงิน (Payment Order)

-ศาลครอบครัว (Family Courts) เป็นศาลชำนาญพิเศษมีอยู่ 50 ศาล มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับครอบครัวและเยาวชนโดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ยด้วย เช่น การไร้ความสามารถ และการแต่งตั้งผู้ปกครอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เรื่องการหย่าจะไม่อยู่ในอำนาจของศาลครอบครัวแต่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง

1.4.2 ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งของศาลยุติธรรมญี่ปุ่น

เมื่อสิ้นศตวรรษที่ 19 ญี่ปุ่นได้กลายเป็นประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law ระบบกฎหมายญี่ปุ่นอยู่บนพื้นฐานของระบบ Civil Law ทั้งมุมมอง แนวความคิด ข้อโต้แย้ง การแก้ไขกฎหมาย และคำพิพากษาของศาล⁶⁸ โดยช่วงก่อนสงครามโลก การพิจารณาคดีแพ่งของญี่ปุ่นใช้ระบบ Civil Law ของเยอรมนีซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของญี่ปุ่นได้นำแบบอย่างมาจากประมวลกฎหมายของเยอรมนี ในการสืบพยานด้วยวาจา นั่นคือ ความไม่ได้มีบทบาทในกระบวนการพิจารณา และผู้พิพากษาไม่ได้วางตัวนิ่งเฉยในการสืบพยาน แต่มีอำนาจในการเรียกพยานมาสืบได้เองโดยที่คู่ความไม่ต้องร้องขอและคู่ความไม่มีสิทธินำพยานมาสืบเอง การสืบพยานเป็นเรื่องของผู้พิพากษา เพราะผู้พิพากษามีหน้าที่ทำคำพิพากษาที่ถูกต้องจึงเป็นธรรมดาที่ผู้พิพากษาสามารถเรียกพยานมาสืบได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ กฎหมายกำหนดให้ทนายความมีความรับผิดชอบมากขึ้นในการสืบพยาน แต่ในช่วงที่ญี่ปุ่นถูกยึดครองโดยสหรัฐอเมริกา ได้มีความพยายามจะเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจระหว่างผู้พิพากษาและทนายความในการพิจารณาคดีไปเป็นแบบสหรัฐอเมริกาที่คู่ความเป็นผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณา โดยผู้พิพากษาจะไม่มีทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อเท็จจริง กำหนดประเด็น

⁶⁸ Kenzo Takayanagi, "Contact of the Common Law with the Civil Law in Japan," The American Journal of Comparative Law 1, 4, p.63 (Winter 1955).

ต่างๆ เกี่ยวกับข้อพิพาท และวางแนวทางของกระบวนการพิจารณา แต่ความพยายามนี้ไม่ประสบความสำเร็จโดยมีข้อถกเถียงหลายประการไม่ว่าจะเป็นเพราะผู้พิพากษายังคงยึดถือบทบาทดังเช่นในช่วงก่อนสงครามโลก เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยอิทธิพลของเยอรมนีช่วงก่อนสงครามโลกซึ่งยังคงมีมากเกินกว่าที่จะเปลี่ยนแปลงได้ หรือเป็นเพราะผู้พิพากษาไม่ต้องการสูญเสียตำแหน่งผู้แสดงนำในการดำเนินคดีไป ในปัจจุบันแม้ว่าผู้พิพากษาอาจจะไม่ได้ถามพยานเองทั้งหมด แต่อาจกำหนดได้ว่าพยานหลักฐานใดมีความจำเป็น พยานหลักฐานใดไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาท และผู้พิพากษาอาจจะถามพยานหลังจากที่คู่ความได้ถามพยานเสร็จแล้ว นอกจากนี้ การปฏิรูปเมื่อเร็วๆ นี้ได้มีการแก้ไขกฎหมายว่ากรณีจำเป็นผู้พิพากษาอาจเปลี่ยนแปลงลำดับการถามพยานได้ ดังนั้น ผู้พิพากษาจึงอาจถามพยานให้เสร็จก่อนแล้วให้คู่ความถามพยานภายหลังได้⁶⁹ ในที่นี้จะยกตัวอย่างการดำเนินคดีแพ่งในศาลแขวง และในศาลคดีเล็กน้อยในกรณีคดีมิโนสาร์ (Small Claims) ดังต่อไปนี้

1. การดำเนินคดีแพ่งในศาลแขวง⁷⁰

การดำเนินคดีแพ่งในศาลแขวงเริ่มต้นด้วยคำฟ้องเป็นหนังสือของโจทก์ เจ้าหน้าที่ศาลจะส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยทางไปรษณีย์โดยศาลจะต้องกำหนดวันสืบพยานนัดแรกภายใน 30 วัน นับแต่วันที่จำเลยได้รับสำเนาคำฟ้อง เว้นแต่มีสถานะการณพิเศษ เมื่อจำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องแล้ว จะต้องยื่นคำให้การก่อนวันสืบพยานนัดแรก โดยมีระยะเวลาที่จำเป็นเพื่อที่โจทก์จะสามารถเตรียมการคัดค้านประเด็นพิพาทที่จำเลยต่อสู้ได้

ในการสืบพยาน คู่ความจะต้องส่งสำเนาเอกสารให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งและแก่ศาลล่วงหน้าก่อนวันสืบพยานโดยเฉพาะเอกสารเกี่ยวกับการคำนวณซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการสืบพยาน ในทางปฏิบัติเป็นเรื่องทั่วไปที่คู่ความจะเบิกความแต่เพียงว่าขอให้การตามข้อความที่ปรากฏในเอกสารโดยจะไม่มี การอ่านเอกสารอีกเพราะจะทำให้เสียเวลา ผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้สืบพยานเท่านั้นที่จะทำคำพิพากษาได้ หากมีการเปลี่ยนแปลงผู้พิพากษาในระหว่างการพิจารณา เช่น มีการโยกย้ายตามวาระ กฎหมายกำหนดคู่ความต้องเบิกความสรุปต่อผู้พิพากษาคนใหม่อีกครั้ง แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้เป็นไปตามนั้นเนื่องจากผู้พิพากษาจะโยกย้ายประมาณทุกๆ 3 ปี ดังนั้น จึงไม่ค่อยบ่อยนักที่จะ

⁶⁹ Carl F. Goodman, *supra note 67*, pp.183-185.

⁷⁰ Yukiko Hasebe, *supra note 67*, pp.238-243.

มีการเปลี่ยนผู้พิพากษาก่อนที่จะทำคำพิพากษา และผู้พิพากษาคนใหม่เองก็เห็นว่าเป็นการเสียเวลา จึงเพียงแต่จดยางานว่าให้ถือตามการสืบพยานในครั้งก่อนและคู่ความตกลงด้วย การสืบพยาน จะกระทำโดยเปิดเผยตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เว้นแต่คดีที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะอาจมีการ จำกัดผู้ที่จะเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ เช่น ญาติ หรือเพื่อนของคู่ความ

ในวันสืบพยาน พยานจะต้องสาบานตนก่อนเบิกความ และมีการถามพยานตามลำดับ โดยโจทก์จะซักถาม จำเลยจะถามค้าน และโจทก์จะถามติง จากนั้นคู่ความจะถามพยานเพิ่มเติม อีกไม่ได้เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล ในกรณีที่เห็นว่าจำเป็นศาลอาจถามพยานเองหรือให้มีการถามพยานนอกเหนือจากการถามตามลำดับข้างต้นได้ ศาลมีอำนาจจำกัดการถามของคู่ความที่เห็นว่า ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาทได้ด้วยตนเอง หรือตามที่คู่ความอีกฝ่ายร้องขอ และในการถามของ คู่ความนั้นจะมีข้อห้ามหลายประการ เช่น ห้ามใช้คำถามที่ทำให้พยานสับสน และห้ามใช้คำถามนำ เป็นต้น เมื่อสืบพยานแล้วเสร็จศาลจะมีคำพิพากษาต่อไป

2. การดำเนินคดีแพ่งในศาลคดีเล็กน้อยในกรณีคดีมโนสำเนา (Small Claims)⁷¹

กระบวนการพิจารณาในศาลคดีเล็กน้อยในกรณีคดีมโนสำเนา (Small Claims) นั้นมีลักษณะ เช่นเดียวกับการดำเนินคดีมโนสำเนาในสหรัฐอเมริกาที่มีความเรียบง่าย การฟ้องคดีในศาลคดีเล็กน้อย โจทก์สามารถฟ้องคดีด้วยวาจาได้และไม่จำเป็นต้องมีรายละเอียดดังเช่นในศาลแขวง แต่โจทก์ก็อาจฟ้อง เป็นหนังสือได้ และเมื่อได้ส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยแล้ว จำเลยจะต้องยื่นคำให้การและมาศาล ตามวันนัดสืบพยานมิฉะนั้นจะเป็นฝ่ายขาดนัด หากจำเลยได้ยื่นคำให้การโดยมีจำนวนทุนทรัพย์ ที่พิพาทเกินอำนาจของศาลคดีเล็กน้อยแล้วคดีจะถูกโอนไปยังศาลแขวง

ในวันสืบพยาน ศาลอาจทำการสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือคู่ความอาจยื่น บันทึกราคาให้การเป็นหนังสือแทนการเบิกความ โดยคู่ความอาจมีทนายความดำเนินคดีแทนได้ และ เพื่อช่วยเหลือให้คู่ความตกลงกัน และช่วยศาลในการสืบพยานผู้พิพากษาในศาลคดีเล็กน้อยอาจใช้ บุคคลที่เรียกว่า Judicial Commissioners ซึ่งอาจจะเป็นผู้ถามคู่ความหรือพยานได้โดยได้รับอนุญาต จากศาล และเนื่องจากการสืบพยานในศาลคดีเล็กน้อยมีความไม่เป็นทางการมากกว่าจึงอาจไม่ต้อง มีการบันทึกกระบวนการพิจารณาได้หากศาลเห็นสมควร นอกจากนี้ คำพิพากษาของศาลคดีเล็กน้อย ไม่จำเป็นต้องมีรายละเอียดและมีความสมบูรณ์ดังเช่นคำพิพากษาของศาลแขวง และคู่ความอาจอุทธรณ์

⁷¹ Carl F. Goodman, *supra* note 67, pp.484-487.

คำพิพากษาของศาลคดีเล็กน้อยไปยังศาลแขวงได้ ซึ่งศาลแขวงอาจจะทำการสืบพยานในชั้นอุทธรณ์ โดยใช้อีกคณะผู้พิพากษา 3 นาย

นอกจากนั้น กระบวนพิจารณาคดีมีโน้ตไว้ในศาลคดีเล็กน้อยยังมีกระบวนพิจารณาแบบใหม่ที่เรียกว่า กระบวนพิจารณาสืบพยานในวันเดียว (One-Day Trial Procedure) ซึ่งบัญญัติเป็นครั้งแรกในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งญี่ปุ่น ค.ศ.1996 โดยคู่ความอาจขอให้ศาลใช้กระบวนพิจารณานี้ได้เมื่อเริ่มต้นฟ้องคดี และเพื่อสกัดกั้นผู้ประกอบวิชาชีพติดตามหนี้มาใช้ประโยชน์จากกระบวนพิจารณานี้ คู่ความจะขอให้ศาลคดีเล็กน้อยใช้กระบวนพิจารณาสืบพยานในวันเดียวได้เพียง 10 ครั้งภายใน 1 ปี คู่ความที่ขอให้ศาลคดีเล็กน้อยใช้กระบวนพิจารณาสืบพยานในวันเดียวแล้วแต่ประสงค์จะขอให้ศาลเปลี่ยนไปใช้กระบวนพิจารณาปกติก็กระทำได้โดยต้องร้องขอก่อนทำการสืบพยานซึ่งอาจยื่นคำร้องหรือแถลงด้วยวาจาต่อศาลในวันสืบพยาน เพื่อให้แน่ใจว่าจำเลยเข้าใจหลักเกณฑ์ของกระบวนพิจารณาสืบพยานในวันเดียว เจ้าหน้าที่ศาลต้องแจ้งให้จำเลยทราบพร้อมกับการส่งหมายนัดสืบพยานให้แก่จำเลย หากเป็นการส่งหมายโดยวิธีประกาศหนังสือพิมพ์และจำเลยขาดนัด ศาลจะไม่ใช้กระบวนพิจารณาสืบพยานในวันเดียวแต่จะใช้กระบวนพิจารณาปกติ ศาลจะต้องพิจารณาว่าคำฟ้องมีจำนวนทุนทรัพย์ตามที่กฎหมายกำหนดสำหรับการใช้กระบวนพิจารณาสืบพยานในวันเดียวหรือไม่ และมีความเหมาะสมที่จะใช้กระบวนพิจารณาสืบพยานในวันเดียวหรือไม่ และเจ้าหน้าที่ศาลต้องแจ้งให้คู่ความทราบ

ในวันสืบพยาน ก่อนจะเริ่มกระบวนพิจารณาสืบพยานในวันเดียว ศาลต้องแจ้งจำเลยว่าจำเลยมีสิทธิที่จะขอให้ศาลใช้กระบวนพิจารณาปกติ ภายใต้กระบวนพิจารณาสืบพยานในวันเดียวนั้น ศาลจะพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่ได้สืบในวันที่ใช้กระบวนพิจารณานี้เท่านั้น และคู่ความฝ่ายที่แพ้คดีไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาต่อไปยังศาลแขวง แต่คู่ความอาจยื่นคำคัดค้านคำพิพากษาต่อศาลคดีเล็กน้อยได้ภายใน 2 สัปดาห์นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลจะกำหนดเป็นอย่างอื่น ศาลจะสืบพยานในทันทีโดยอาจใช้เครื่องมือสื่อสารทางเสียงในการสืบพยานกรณีที่ยานไม่ได้อยู่ในห้องพิจารณา และไม่จำเป็นต้องใช้บันทึกคำให้การเป็นหนังสือ แม้คู่ความจะมีทนายความดำเนินคดีแทน ศาลก็อาจจะสั่งให้คู่ความมาศาลได้ ศาลจะต้องสืบพยานให้เสร็จภายในวันนั้น และมีคำพิพากษาทันทีหลังจากเสร็จการสืบพยาน อนึ่ง ในกระบวนพิจารณาสืบพยานในวันเดียว ศาลอาจจะมีคำสั่งคุ้มครองจำเลยที่แพ้คดีได้โดยการขยายระยะเวลาการชำระเงินตามคำพิพากษาออกไปไม่เกินกำหนด 3 ปี

1.4.3 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของญี่ปุ่น

เป็นเวลามากกว่าหลายทศวรรษมาแล้วที่ญี่ปุ่นพยายามจะแก้ไขปัญหาระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งที่ไม่มีประสิทธิภาพและมีความล่าช้า โดยพยายามจะตัดประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีและทำให้การสืบพยานมีความเข้มข้นมากขึ้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับเก่าได้เคยกำหนดให้มีการประชุมคดีก่อนการสืบพยาน (Pre-Hearing Conference) แต่ปรากฏว่าไม่ค่อยมีการใช้มากนักในทางปฏิบัติเพราะหากคู่ความไม่เสนอข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาคดี จะไม่สามารถเสนอข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานดังกล่าวในชั้นสืบพยานได้ ดังนั้น คู่ความจึงได้เสนอข้อเท็จจริงมากขึ้นไปในกระบวนการพิจารณาคดีนี้ทำให้การบริหารจัดการคดีมีความยุ่งยากมากยิ่งขึ้น และผู้พิพากษาก็ไม่มีอำนาจในการตรวจสอบว่าพยานหลักฐานใดมีความเกี่ยวข้องกับคดีนั้นอย่างแท้จริง จะเห็นได้ว่า การดำเนินกระบวนการประชุมคดีก่อนการสืบพยานต้องการผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์เป็นอย่างมาก แต่ผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินกระบวนการนี้กลับค่อนข้างอ่อนอาวุโสและยังไม่มีประสบการณ์ เนื่องจากศาลมีงานมากเกินไปที่จะแบ่งผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์มาทำงานในชั้นเตรียมคดี ในปลายทศวรรษที่ 1980 กฎหมายใหม่บัญญัติให้ศาลสามารถกำหนดวิธีพิจารณาคดีในศาลเองได้ และได้มีการกำหนดให้มีการสืบพยานและการประชุมคดีเพื่อการตกลงกัน (Hearing and Conference for Settlement) โดยมีวัตถุประสงค์ในการจำกัดข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคดีมากที่สุด และเพื่อส่งเสริมให้คู่ความตกลงกัน แม้กระบวนการพิจารณาคดีจะเป็นการสืบพยานด้วย แต่กระบวนการพิจารณาคดีจะเป็นส่วนตัวและดำเนินการนอกศาล โดยศาลสามารถใช้กระบวนการพิจารณาคดีได้อย่างยืดหยุ่นเพราะไม่ได้มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์เอาไว้ ในศาลแต่ละศาลและผู้พิพากษาแต่ละคนจึงใช้กระบวนการพิจารณาคดีในลักษณะที่ต่างกันไป การสืบพยานและการประชุมคดีเพื่อการตกลงกันได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ในหมู่ผู้พิพากษาและมีการใช้ในศาลทั่วประเทศอย่างแพร่หลายในเวลาอันรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม นักวิชาการบางคนมีความกังวลเกี่ยวกับแนวปฏิบัติของศาลในกระบวนการพิจารณาคดีโดยเห็นว่าผู้พิพากษามีลักษณะการชี้นำและบังคับคู่ความและทนายความให้ยอมรับข้อเสนอมุ่งเพื่อการตกลงกันของผู้พิพากษา โดยผู้พิพากษามักจะทำการแยกประชุมคู่ความแต่ละฝ่าย และคู่ความจะไม่ได้รับแจ้งว่าศาลได้พูดคุยกับอีกฝ่ายอย่างไรบ้าง วิธีการนี้ทำให้ความเป็นธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีถูกบั่นทอน เพราะกระบวนการพิจารณาคดีเป็นการสืบพยานด้วยไม่ได้เป็นเพียงการประชุมคดีเพื่อการตกลงกันเท่านั้น หลังจากการวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าว ผู้พิพากษาส่วนใหญ่จะทำการสืบพยานและประชุมคดีเพื่อการ

ตกลงกันไปพร้อมกันในวันนัดสืบพยาน กล่าวคือ ในวันนัดสืบพยาน ผู้พิพากษาจะตัดประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีออกไปขณะเดียวกันก็จะสนับสนุนให้คู่ความตกลงกัน แต่เนื่องจากไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ของกระบวนการพิจารณานี้ไว้ ศาลจึงอาจใช้อำนาจในกระบวนการพิจารณานี้ตามอำเภอใจได้ ต่อมา จึงได้มีการปฏิรูปโดยบัญญัติรูปแบบของกระบวนการพิจารณาก่อนสืบพยานไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้ผู้พิพากษาเลือกใช้ในการกำหนดประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคดีได้อย่างถูกต้องแท้จริง⁷²

ในปี ค.ศ.1990 คณะกรรมการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในส่วนวิธีพิจารณาความแพ่งของกระทรวงยุติธรรมได้เริ่มดำเนินการยกเครื่องกระบวนการพิจารณาความแพ่งของญี่ปุ่น โดยจัดทำร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้วเสร็จเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ.1996 ผ่านรัฐสภาเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ.1996 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1998⁷³ ในการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของญี่ปุ่นโดยแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งครั้งนี้มีเหตุผลหลักในการปฏิรูปที่จะต้องดำเนินการ 3 ประการ ได้แก่⁷⁴

1. ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมากของญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับเก่าล้าสมัย ข้อพิพาททางแพ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมีความหลากหลาย ศาลได้เผชิญกับการทำหน้าที่ในลักษณะของการสร้างกฎหมาย การวิเคราะห์เชิงนโยบาย และการพิจารณาทางการเมือง การทำให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมเป็นผลให้เรื่องของศาลเป็นเรื่องที่มีความขัดแย้งสูง สลับซับซ้อน และต้องใช้เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ เช่น คดีมลพิษทางสิ่งแวดล้อม คดีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และคดีผู้บริโภค เป็นต้น

2. ประชาชนจำนวนมากตำหนิว่าการดำเนินคดีล่าช้าเกินไป สลับซับซ้อนเกินไป และแพงเกินไป กระบวนการพิจารณาที่ล่าช้าไม่สนับสนุนธุรกิจในการใช้สิทธิทางศาล เพราะธุรกรรมทางธุรกิจต้องการความรวดเร็ว และการดำเนินคดีที่มีค่าใช้จ่ายสูงสกัดกั้นการใช้สิทธิของประชาชนที่มีข้อพิพาท

⁷² Yukiko Hasebe, *supra note 67*, pp.258-260.

⁷³ Yasuhei Taniguchi, "The 1996 Code of Civil Procedure of Japan-A Procedure for the Coming Century?," *The American Journal of Comparative Law* 4, 45, pp767-768, Symposium: Civil Procedure Reform in Comparative Context (Autumn 1997).

⁷⁴ Shozo Ota, *supra note 67*, pp.564-566.

เล็กน้อยหรือประชาชนที่ยากจน ความบกพร่องของระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งบางครั้งก็ทำให้ประชาชนหันไปใช้วิธีการระงับข้อพิพาทที่ไม่พึงประสงค์

3. ผู้พิพากษาและทนายความไม่พยายามที่จะร่วมมือกันในการพัฒนาแนวปฏิบัติของการดำเนินคดีแพ่ง เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายมีลักษณะดั้งเดิมของความเป็นศัตรูกัน ดังเช่นความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพแรงงานและฝ่ายนายจ้าง นอกจากนี้ ทนายความส่วนใหญ่เห็นว่าไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงสถานะของตนเอง เพราะความล่าช้าของการดำเนินคดีอาจจะเป็นประโยชน์แก่ลูกค้าโดยเฉพาะที่เป็นจำเลย และทนายความญี่ปุ่นชอบที่จะผูกขาดงานบริการด้านกฎหมาย ดังนั้น ความพยายามในการปฏิรูปที่ผ่านมาจึงไม่ประสบผลสำเร็จ หรือหากสำเร็จก็เป็นความเปลี่ยนแปลงแต่เพียงเล็กน้อย ในขณะที่โครงสร้างของระบบกฎหมายโดยภาพรวมยังคงเดิม

การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งในปี ค.ศ.1996 มีวัตถุประสงค์หลักในการทำให้กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งสามารถเข้าถึงได้ และเข้าใจได้ง่ายโดยประชาชน ตลอดจนจูงใจให้สังคมร่วมสมัยของญี่ปุ่น โดยมีการปฏิรูป 4 เรื่องหลัก ดังต่อไปนี้⁷⁵

1. การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการประเด็นข้อพิพาทเพื่อลดความล่าช้า เป็นการปฏิรูปกระบวนการพิจารณาก่อนสืบพยาน โดยกฎหมายได้กำหนดกระบวนการพิจารณาก่อนสืบพยานไว้ 3 รูปแบบ กล่าวคือ⁷⁶

-การเตรียมสืบพยานด้วยวาจา (Preparatory Oral Hearing) เป็นกระบวนการพิจารณาที่ใช้สำหรับคดีที่เป็นปัญหาของสังคมโดยรวม และคดีที่มีคู่ความจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้องกับซึ่งคดีประเภทดังกล่าวนี้ปกติแล้วเหมาะที่จะพิจารณาโดยเปิดเผย

-การเตรียมกระบวนการพิจารณาสืบพยานแบบสามัญ (Preparatory Proceeding for Formal Hearing) เป็นกระบวนการพิจารณาที่ประสงค์จะใช้ประโยชน์จากการสืบพยานและให้คู่ความ

⁷⁵ *Ibid*, pp.568-572.

⁷⁶ Masahisa Deguchi, "Reform of Civil Procedure Law in Japan," *Ritsumeikan Law Review* 17 (March 2000).

ได้ตกลงใกล้เคียงกัน⁷⁷ ซึ่งดำเนินการโดยเปิดเผยบางส่วน และเป็นกระบวนการพิจารณาที่สำคัญที่สุดใน 3 รูปแบบ

-การเตรียมกระบวนการพิจารณาโดยลายลักษณ์อักษร (Preparatory Proceeding in Writing) เป็นกระบวนการที่เหมาะสมสำหรับคู่ความที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากศาลโดยจะมีการใช้เทคโนโลยี เช่น วิดิทัศน์ โทรศัพท์ และโทรสาร เป็นต้น ตามกระบวนการพิจารณานี้ศาลจะกำหนดประเด็นข้อพิพาทล่วงหน้า จากนั้นจะให้คู่ความยืนยันประเด็นข้อพิพาท ทำการตรวจพยานหลักฐาน และกำหนดวันนัดสืบพยานต่อไป

2. การขยายกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐาน การรวบรวมพยานหลักฐานของคู่ความตามกฎหมายเก่ามีข้อจำกัดมาก โดยคู่ความฝ่ายหนึ่งไม่สามารถบังคับให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลที่ 3 นำเอกสารที่อยู่ในความครอบครองมาแสดงได้ เว้นแต่จะเข้าเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยเฉพาะ ข้อจำกัดนี้ทำให้เกิดปัญหาเป็นอย่างมากในการดำเนินคดีต่างๆ เช่น คดีธุรกิจปฏิบัติ คดีความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และคดีมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เป็นต้น กฎหมายใหม่จึงได้ยกเลิกข้อจำกัดดังกล่าวและบัญญัติให้ใช้หลักหน้าที่โดยทั่วไปในการนำเอกสารมาแสดง (General Duty to Produce Documents) โดยมีข้อยกเว้นบางประการเพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลและความลับทางการค้า

3. กระบวนการพิจารณาคดีมีโนสาเร่แบบพิเศษ กฎหมายใหม่บัญญัติให้มีกระบวนการพิจารณาคดีมีโนสาเร่แบบพิเศษในศาลคดีเล็กน้อยที่เรียกว่า กระบวนการพิจารณาสืบพยานในวันเดียว (One-Day Trial Procedure) ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวแล้วในส่วนการดำเนินคดีแพ่งในศาลคดีเล็กน้อยในกรณีคดีมีโนสาเร่

4. จำกัดการอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลฎีกา ศาลฎีกามีผู้พิพากษาเพียง 15 คน แต่ต้องพิจารณาคดีจำนวนมากที่ขึ้นสู่ศาลฎีกา เช่น ในปี ค.ศ.1994 มีคดีแพ่งประมาณ 3,000 คดี และคดีอาญาประมาณ 1,300 คดี ทำให้มีปัญหาคดีล่าช้า อย่างไรก็ตาม คดีจำนวนมากเป็นการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหา

⁷⁷ รายละเอียดกระบวนการใกล้เคียงในศาลญี่ปุ่น ดู Katja Funken, "Comparative Dispute Management: Court-Connected Mediation in Japan and Germany," German Law Journal 2, 3 (1 February 2002).

ข้อเท็จจริง ไม่ใช่ประเด็นข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งสมควรที่จะได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา⁷⁸ รวมทั้งการอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับเดิมนั้นเป็นระบบสิทธิโดยคู่ความมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลฎีกาได้เสมอหากเข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดซึ่งยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการกลั่นกรองคดีขึ้นสู่ศาลฎีกา ดังนั้น จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเปลี่ยนแปลงระบบอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลฎีกาจากระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาตโดยศาลฎีกาจะอนุญาตให้คู่ความอุทธรณ์ฎีกาได้ในกรณีที่เป็นกรณีความกฎหมายซึ่งเห็นว่าเป็นและสมควรเท่านั้น

ในปี ค.ศ.2003 มีการปฏิรูปครั้งสำคัญเป็นครั้งที่ 2 หลังจากการปฏิรูปในปี ค.ศ.1996 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเร่งกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็วขึ้นโดยเฉพาะคดีที่มีความสลับซับซ้อนเป็นการปฏิรูปที่คู่ขนานกับการนำระบบลูกขุน (Saiban-In) มาใช้ในคดีอาญาร้ายแรงในปี ค.ศ.2004 โดยมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ.2006 อันเป็นผลจากข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูประบบศาลในปี ค.ศ.2001 ข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูประบบศาลประการหนึ่งคือ การลดความล่าช้าลงครึ่งหนึ่ง ต่อมาในปี ค.ศ.2003 รัฐสภาได้ผ่านกฎหมายเกี่ยวกับการเร่งกระบวนการพิจารณาคดีของศาล (Law relating to Speeding Up Court Proceedings, Law No.108/2003) เพื่อเร่งจัดการคดีของศาลภายในเวลา 2 ปี และมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในปีเดียวกัน โดยมีผลใช้บังคับในวันที่ 1 เมษายน ค.ศ.2004 ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงหลักดังต่อไปนี้⁷⁹

-แก้ไขให้ศาลแขวงโตเกียวและศาลแขวงโอซาก้าเป็นศาลชั้นต้นเพียง 2 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับสิทธิบัตร

-ขยายอำนาจของศาลคดีเล็กน้อยโดยมีข้อบังคับในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

-อนุญาตให้โจทก์ที่มีศักยภาพส่งหนังสือแจ้งเตือนล่วงหน้า (Advance Notice) ไปยังจำเลยโดยแสดงลักษณะของคำฟ้องที่จะดำเนินการและข้อพิพาทโดยสรุป จากนั้นภายใน 4 เดือน

⁷⁸ Masaaki Kondo, "Reform of Civil Litigation-Some Thoughts from Japan Including a Reflection upon the Reforms Proposed for England and Wales by Lord Woolf," *The Liverpool Law Review* 19(1), p.99 (1997).

⁷⁹ Luke Nottage, "Civil Procedure Reforms in Japan: The Latest Round," *Ritsumeikan Law Review* 22, pp.83-85 (2005).

โจทก์อาจส่งคำร้องขอข้อมูลเป็นหนังสือไปยังจำเลยว่าจะต่อสู้หรือไม่ประการใด โดยจะมีข้อยกเว้นที่จำกัดในการเปิดเผยข้อมูล เช่น ความเป็นส่วนตัว และความลับทางการค้า ระบบใหม่นี้ไม่จำเป็นต้องมีทนายความเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างโจทก์และจำเลยที่มีศักยภาพ และคู่ความสามารถร้องขอให้ศาลทำการค้นหาพยานหลักฐานได้ นอกจากนี้ อาจขอความเห็นจากที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert Advisors) ซึ่งนำแบบอย่างมาจากเยอรมนี แต่ระบบของญี่ปุ่นไม่ตัดสิทธิคู่ความที่จะขอความเห็นจากพยานผู้เชี่ยวชาญตามระบบปกติ และอาจขอให้มีการไต่สวนโดย Bailiffs ในกรณีเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งนำแบบอย่างมาจากฝรั่งเศส

-เปลี่ยนแปลงกระบวนการพิจารณาในการสืบพยาน โดยศาลต้องถามพยานก่อน ไม่ใช่คู่ความหรือทนายความ เป็นระบบที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อเร่งกระบวนการคดีของศาลให้รวดเร็วขึ้น

-ในกรณีที่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (Special Expertise) เพื่อให้ข้อพิพาทในเรื่องต่างๆ มีความชัดเจนและรวดเร็ว เช่น ข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ธุรเวชปฏิบัติ และการก่อสร้าง เป็นต้น หลังจากที่ได้ฟังความเห็นจากคู่ความแล้ว ศาลอาจใช้คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ (Expert Commissioners) ในการอธิบายความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจาให้คู่ความเข้าใจและด้วยความยินยอมของคู่ความอาจจัดให้มีการประชุมเพื่อตกลงกันหรือการซักถามพยาน

-ศาลและคู่ความต้องพยายามกำหนดตารางวันนัดพิจารณา หากศาลเห็นว่าจำเป็นต้องดำเนินกระบวนการอย่างเหมาะสมและรวดเร็ว เนื่องจากเป็นกรณีที่ข้อพิพาทมีความสลับซับซ้อนและกรณีอื่นๆ เช่น ข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และการก่อสร้าง ตารางวันนัดพิจารณาจะต้องกำหนดหลังจากที่ได้วันนัดจากคู่ความโดยมีการกำหนดระยะเวลาของกระบวนการ มีการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและพยานหลักฐาน การสืบพยาน และการทำคำพิพากษา นอกจากนี้ เมื่อเห็นว่าจำเป็นเพื่อให้กระบวนการพิจารณาของศาลมีความคืบหน้าตามตารางวันนัด ผู้พิพากษาซึ่งทำการพิจารณาคดีอาจกำหนดระยะเวลาโดยเฉพาะเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับคำฟ้อง คำให้การ และพยานหลักฐานในเรื่องใดโดยเฉพาะได้หลังจากที่ได้ฟังความเห็นจากคู่ความแล้ว แต่หากคู่ความได้ดำเนินการเมื่อพ้นระยะเวลาที่กำหนด และศาลเห็นว่าการดำเนินการดังกล่าวจะสกัดกั้นความคืบหน้าของกระบวนการพิจารณาของศาลตามตารางวันนัดเป็นอย่างมาก ศาลอาจสั่งเพิกถอนการดำเนินการนั้นได้เองหรือตามที่คู่ความร้องขอ อย่างไรก็ตาม จะไม่ใช้บังคับกับกรณีที่คู่ความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีเหตุผลสมควรที่ไม่สามารถดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนดนั้นได้ นอกจากนี้

ถ้าคู่ความไม่ได้ดำเนินการเกี่ยวกับคำฟ้อง คำให้การ หรือพยานหลักฐาน ภายในเวลาอันเหมาะสม โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และศาลเห็นว่าจะทำให้คดีเสร็จไปโดยล่าช้า ศาลอาจสั่งเพิกถอนการดำเนินการนั้นได้เองหรือตามที่คู่ความร้องขอ

การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งในปี ค.ศ.2003 นั้น ได้สะท้อนบทบาทของผู้พิพากษาเพื่อลดระยะเวลาในการจัดการกับคดีโดยผ่านกระบวนการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้ศาลต้องเป็นผู้ถามพยานก่อนในการสืบพยาน ซึ่งเป็นบทบาทเชิงรุกเป็นหลักในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณา ตลอดจนบทบาทของศาลในการควบคุมการบริหารจัดการคดีโดยคู่ความมีหน้าที่ให้ความร่วมมือกับศาลเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปอย่างรวดเร็วและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

2. การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งระดับระหว่างประเทศ

2.1 สภาแห่งยุโรป (Council of Europe)

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของสภาแห่งยุโรป

สภาแห่งยุโรป (Council of Europe) มีสถานะเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่แตกต่างจากสหภาพยุโรปโดยเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งมีบทบาทสำคัญด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในยุโรปที่มีขอบเขตครอบคลุมกว้างขวางที่สุด สภาแห่งยุโรปตั้งอยู่ที่เมืองสตราสบูร์ก ประเทศฝรั่งเศส มีความเป็นมายาวนานตั้งแต่ปี ค.ศ.1949 จัดตั้งขึ้นตามสนธิสัญญาแห่งลอนดอน (Treaty of London) อันอยู่บนหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และหลักนิติธรรม ในปัจจุบันปี ค.ศ.2012 สภาแห่งยุโรปมีสมาชิกรวม 47 ประเทศ โดยได้รับสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างมากหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต และมีประเทศที่มีสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์หลายประเทศ เช่น แคนาดา วาติกัน ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น สภาแห่งยุโรปยังเปิดกว้างในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ (Non-Governmental Organizations/NGOs) โดยมีองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐเป็นที่ปรึกษามากกว่า 400 องค์กร⁸⁰

⁸⁰ Aline Royer, The Council of Europe, (Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2010), pp.10-14, กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ, สิทธิมนุษยชน, <http://www.>

สภาแห่งยุโรป ประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ ดังต่อไปนี้

-คณะมนตรี (Committee of Ministers) เป็นหน่วยงานตัดสินใจของสภาแห่งยุโรป ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิก หรือผู้แทนถาวรประจำเมืองสตราสบูร์ก คณะมนตรีมีลักษณะเป็นทั้งหน่วยงานบริหารและเวทีของการถกเถียง โดยร่วมมือกับสมาชิกในการปกป้องคุณค่าพื้นฐานของสภาแห่งยุโรป และตรวจตราการดำเนินงานของประเทศสมาชิก งานและกิจกรรมของคณะมนตรี ได้แก่ การเสวนาทางการเมือง ร่วมมือกับสมาชิกและสภาตัวแทนท้องถิ่น รับประเทศสมาชิกใหม่ ตรวจตราการดำเนินงานตามพันธกรณีของประเทศสมาชิก การทำอนุสัญญาและข้อตกลง จัดทำข้อเสนอแนะแก่ประเทศสมาชิก จัดทำงบประมาณ จัดทำและตรวจสอบโปรแกรมกิจกรรม ดำเนินการตามโปรแกรมความร่วมมือและความช่วยเหลือ และควบคุมการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

-สมัชชา (Parliamentary Assembly) เป็นหน่วยงานด้านการเมืองของสภาแห่งยุโรป ประกอบด้วยผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากรัฐสภาของประเทศโดยมีการประชุมปีละ 4 ครั้ง เพื่อถกเถียงประเด็นต่างๆ และให้รัฐบาลของประเทศสมาชิกไปดำเนินการและทำรายงานกลับมายังสมัชชา ได้แก่ ประเด็นเรื่องการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย การเคารพหน้าที่และพันธกรณีของประเทศสมาชิก การต่อต้านการก่อการร้ายในขณะเดียวกับการเคารพสิทธิมนุษยชน และวิกฤตการณ์ของภูมิภาค เป็นต้น

-สภาตัวแทนท้องถิ่น (Congress of Local and Regional Authorities of Europe) เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยของท้องถิ่น พัฒนาระบบมาภิบาลของท้องถิ่น และเสริมความแข็งแกร่งในการบริหารงานของรัฐบาล ประกอบด้วยผู้แทนจากท้องถิ่นของประเทศสมาชิก

europetouch.in.th/detail_transnation_issue.php?tId=25n84n84n84nn5n94n87n28n48n,
The Council of Europe, <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=quisommesnous&l=en> and see The Council of Europe, [The Council of Europe: An Overview, http://www.coe.int/AboutCoe/media/interface/publications/tour_horizon_en.pdf](http://www.coe.int/AboutCoe/media/interface/publications/tour_horizon_en.pdf).

-ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Court of Human Rights) เป็นสถาบันหลักของสภาแห่งยุโรปในด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จัดตั้งขึ้นโดยอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีอำนาจพิจารณาคดีการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รัฐฟ้องรัฐและปัจเจกชนฟ้องรัฐ แต่ในกรณีที่ปัจเจกชนฟ้องคดีปัจเจกชนนั้นจะต้องอยู่ในประเทศที่เลือกรับอำนาจศาล และต้องใช้กลไกร้องเรียนหรือมาตรการเยียวยาภายในประเทศจนหมดสิ้นแล้ว

สภาแห่งยุโรปมีกลไกในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ ดังนี้

1. อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights 1953/ECHR) เป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศทางด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรกที่มีกลไกบังคับโดยผ่านศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

2. กฎบัตรว่าด้วยสิทธิทางสังคมแห่งยุโรป (European Social Charter 1961) และ คณะกรรมาธิการยุโรปว่าด้วยสิทธิทางสังคม (European Committee of Social Rights) เป็นกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่สำคัญอีกกลไกหนึ่งในกรอบของสภาแห่งยุโรป โดยกฎบัตรว่าด้วยสิทธิทางสังคมแห่งยุโรปได้รับการปรับปรุงเมื่อปี ค.ศ.1999 มีคณะกรรมาธิการยุโรปว่าด้วยสิทธิทางสังคมเป็นผู้ดูแลให้เกิดการประกันสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น สิทธิด้านสุขภาพ การศึกษา การจ้างงาน การย้ายถิ่นที่อยู่ เป็นต้น เนื่องจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปเน้นไปในด้านสิทธิพลเมืองและการเมืองมากกว่า ประเทศสมาชิกจะต้องส่งรายงานประจำปีต่อคณะกรรมาธิการยุโรปด้านสิทธิทางสังคม หากคณะกรรมาธิการมีมติ (Conclusion) ว่ามีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น คณะมนตรีจะขอให้ประเทศนั้นๆ ดำเนินการแก้ไขปัญหา นอกจากนั้น กลุ่มแรงงานและกลุ่มองค์กรเอกชนยังสามารถรวมตัวกันส่งข้อร้องเรียนต่อคณะกรรมาธิการได้ด้วย

3. อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอย่างไร้มนุษยธรรมหรือลดทอนศักดิ์ศรีแห่งยุโรป (European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 1989) และคณะกรรมาธิการยุโรปว่าด้วยการป้องกันการทรมาน นอกจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปและกฎบัตรว่าด้วยสิทธิทางสังคมแห่งยุโรปแล้ว ในกรอบของสภาแห่งยุโรปยังมีสนธิสัญญาระหว่างประเทศอีกฉบับหนึ่งที่มีความสำคัญไม่แพ้กัน คือ อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอย่างไร้มนุษยธรรมหรือลดทอนศักดิ์ศรีแห่งยุโรป ซึ่งมีคณะกรรมาธิการยุโรปว่าด้วยการป้องกัน

การทรมานเป็นผู้ดูแลให้เกิดการปฏิบัติตามสนธิสัญญา และในปัจจุบันประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกของ สภาแห่งยุโรปสามารถเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญานี้ได้

4. สนธิสัญญาว่าด้วยการปกป้องชนกลุ่มน้อย (Framework Convention for the Protection of National Minorities 1995) มีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ.1998 เป็นสนธิสัญญาระหว่าง ประเทศฉบับแรกที่มีจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองชนกลุ่มน้อยโดยเฉพาะ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎบัตร ว่าด้วยภาษาแคว้นหรือภาษาชนกลุ่มน้อยแห่งยุโรป (The European Charter for Regional or Minority Languages 1992)

5. คณะกรรมาธิการต่อต้านการเหยียดเชื้อชาติและการกีดกันแห่งยุโรป (European Commission Against Racism and Intolerance/ECRI) จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1993 เพื่อต่อต้าน การเหยียดเชื้อชาติ การรังเกียจคนที่มีเชื้อชาติตติ และ การเหยียดชนชาติยิว (Anti-Semitism) รวมทั้งการกีดกันในรูปแบบอื่นๆ สมาชิกของคณะกรรมาธิการจะมาจากประเทศสมาชิกของ สภาแห่งยุโรปประเทศละ 1 คน โดยได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลของประเทศนั้นๆ แต่ทำหน้าที่ โดยอิสระ คณะกรรมาธิการจะทำหน้าที่ในการประเมินประสิทธิภาพของมาตรการต่อต้านการกีดกัน ต่างๆ ในประเทศสมาชิก และจะเสนอคำแนะนำเพื่อปรับปรุงสถานการณ์ในรายงานประจำปี ที่ส่งให้กับคณะมนตรีของสภาแห่งยุโรป

2.1.2 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของสภาแห่งยุโรป

นอกจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศในยุโรปจะได้รับอิทธิพลจาก กฎหมายระหว่างประเทศ เช่น สนธิสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหรือสนธิสัญญายุโรปว่าด้วย การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแล้ว เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1984 คณะมนตรี แห่งสภายุโรปได้มีมติเห็นชอบกับข้อเสนอแนะ (Recommendation) เรื่องหลักการของกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งที่ได้รับการออกแบบเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมซึ่ง เสนอโดยคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านระบบงานศาล (Committee of Experts on the Working of the Judicial System) ที่แต่งตั้งโดยคณะกรรมการด้านความร่วมมือทางกฎหมายของสภาแห่งยุโรป (European Committee on Legal Co-Operation/CDCJ) วัตถุประสงค์ของข้อเสนอแนะนี้ คือ สนับสนุนให้ประเทศสมาชิกของสภาแห่งยุโรปพยายามดำเนินการทุกวิถีทางที่เห็นว่าจำเป็นและ

เหมาะสมในการปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของตนให้ดีขึ้นโดยคำนึงถึงข้อเสนอแนะซึ่งประกอบด้วย 9 หลักการ ดังต่อไปนี้⁸¹

บทนำของเหตุผลประกอบหลักการต่าง ๆ ตามข้อเสนอแนะ

1. กระบวนพิจารณาความแพ่ง ประกอบไปด้วยกฎเกณฑ์ต่างๆ มากมายตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งคู่ความและศาลจะต้องปฏิบัติตามเพื่อทำให้เกิดความชัดเจนในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในคดีนั้นๆ ระบบกฎหมายส่วนใหญ่จะมีกระบวนพิจารณาดีแพ่งธรรมดาที่เป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปและมีกระบวนพิจารณาดีที่เป็นกฎเกณฑ์เฉพาะ โดยหลักการที่ 1-6 ของข้อเสนอแนะนี้เป็นกระบวนพิจารณาดีแพ่งธรรมดา หลักการที่ 7 เป็นกฎเกณฑ์การเยียวยาทางกฎหมายภายหลังมีคำพิพากษา หลักการที่ 8 เป็นกระบวนพิจารณาดีที่เป็นกฎเกณฑ์เฉพาะ และหลักการที่ 9 เป็นวิธีการทางเทคนิคซึ่งได้รับการออกแบบเพื่อเร่งรัดการพิจารณาดี

2. อย่างไรก็ดี ไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างหลักการที่ใช้บังคับกับกระบวนพิจารณาดีที่เป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปและกระบวนพิจารณาดีที่เป็นกฎเกณฑ์เฉพาะ หลักการบางอย่างที่ระบุไว้ในข้อเสนอแนะนี้สามารถใช้ได้กับคดีส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปหรือเป็นกฎเกณฑ์เฉพาะเพื่อปรับปรุงการบริหารกระบวนการยุติธรรมให้รวดเร็วขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะนี้ไม่ได้มีเป้าหมายในการทำให้ระบบกฎหมายของประเทศสมาชิกกลมกลืนกัน แต่เป็นการระบุหลักการต่างๆ ที่ใช้กับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ รัฐบาลของประเทศสมาชิกอาจเลือกหลักการที่เหมาะสมที่สุดเพื่อนำไปปรับปรุงกระบวนพิจารณาที่ใช้อยู่ในระบบกฎหมายของตนได้

⁸¹ Committee of Ministers of the Council of Europe, Principles of Civil Procedure Designed to Improve the Functioning of Justice, Recommendation No. R (84) 5 adopted on 28 February, 1984 and Explanatory Memorandum (Strasbourg 1984) และดู วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกร วรปรัชญากุล และสิริพันธ์ พลรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2549), น.104-110.

หลักการที่ 1 เกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการกระบวนการพิจารณาและการสืบพยาน

1. โดยปกติแล้วกระบวนการพิจารณาคดีจะประกอบด้วยขั้นตอนไม่เกินกว่า 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก อาจเป็นขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีหรือขั้นตอนการเตรียมสืบพยาน ขั้นตอนที่สอง เป็นขั้นตอน การโต้แย้งกันในประเด็นข้อพิพาท การสืบพยาน และการมีคำพิพากษา หากเป็นไปได้ ศาลควรทำให้แน่ใจว่าการดำเนินการต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับขั้นตอนที่ 2 นี้จะดำเนินไปภายในเวลาที่เหมาะสม และโดยหลักการแล้วไม่ควรอนุญาตให้เลื่อนคดี เว้นแต่ เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงใหม่หรือ สถานะการณ์อื่นๆ ที่ควรยกเว้นและมีความสำคัญ

หลักการในเรื่องนี้มีเหตุผลประกอบว่า กระบวนการพิจารณาจะมีกี่ขั้นตอนนั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น เป็นกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งสามัญหรือคดีแพ่งวิสามัญ เป็นกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาหรือด้วยลายลักษณ์อักษร เป็นการบังคับให้ต้องมีทนายความหรือไม่ บทบาทของผู้พิพากษาเป็นอย่างไร รวมทั้งข้อบังคับต่างๆ เกี่ยวกับการเลื่อนคดี การโต้แย้งคัดค้าน และการถามพยาน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กระบวนการพิจารณาคดีมีไม่เกิน 2 ขั้นตอนดังกล่าว และต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของศาลเพื่อให้แน่ใจว่าการเลื่อนคดีจะกระทำได้เมื่อมีข้อยกเว้นที่มีผลกระทบต่อประเด็นหลักของคดีเท่านั้น เช่น ปรากฏข้อเท็จจริงใหม่ซึ่งไม่อาจทราบได้ในช่วงขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี

2. ควรมีบทลงโทษคู่ความที่ไม่ดำเนินการกระบวนการพิจารณาภายในระยะเวลาที่กฎหมายหรือศาลกำหนด โดยอาจประกอบด้วยการกำหนดให้หมดสิทธิดำเนินการในเรื่องนั้นอีกต่อไป การสั่งให้ชำระค่าเสียหาย ค่าใช้จ่าย ค่าปรับ และการจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

หลักการในเรื่องนี้มีเหตุผลประกอบว่า การกำหนดระยะเวลาต่างๆ ได้รับการออกแบบเพื่อให้คู่ความดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ โดยจะต้องมีการแจ้งกำหนดระยะเวลาให้คู่ความทราบโดยศาลหรือโดยคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง การที่คู่ความฝ่าฝืนจะเป็นผลให้คดีล่าช้า มีค่าใช้จ่ายมากขึ้น และควรได้รับการลงโทษ ความหนักเบาของการลงโทษควรขึ้นอยู่กับความสำคัญของขั้นตอนกระบวนการพิจารณา และผลของการฝ่าฝืนที่มีต่อกระบวนการพิจารณาในขั้นต่อไป รวมทั้งผลประโยชน์ของคู่ความฝ่ายอื่น การลงโทษที่เหมาะสมอาจรวมถึงการจำหน่ายคดีออกจากสารบบความเมื่อโจทก์ขาดนัด การพิจารณาคดีฝ่ายเดียวเมื่อจำเลยขาดนัด การชำระค่าเสียหายหรือค่าใช้จ่าย และการตัดสิทธิในการดำเนินการในเรื่องนั้นอีกต่อไป

3. ศาลควรมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเอง และมีอำนาจกำหนดมาตรการลงโทษที่เหมาะสม เช่น การสั่งให้ชำระค่าปรับและค่าเสียหายในกรณีที่พยานไม่มาศาลโดยไม่มีเหตุอันสมควร ในกรณีที่ไม่ได้พยานหลักฐานที่เรียกมาสืบ ศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยว่าควรจะดำเนินคดีต่อไปโดยปราศจากพยานหลักฐานนั้นหรือไม่ และควรมีบทบัญญัติที่กำหนดให้ใช้วิธีการทางเทคนิคสมัยใหม่เพื่อความสะดวกในการสืบพยาน เช่น โทรศัพท์ หรือวิดีโอ เป็นต้น

หลักการในเรื่องนี้มีเหตุผลประกอบว่า การเรียกพยานหลักฐานมาสืบนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในคดีจำนวนมาก ศาลควรมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองหรือตามที่คู่ความร้องขอแต่ก็ไม่ตัดสิทธิของคู่ความในการนำพยานหลักฐานของตนมาสืบ และข้อเสนอแนะให้ใช้วิธีการทางเทคนิคสมัยใหม่ เช่น โทรศัพท์ หรือวิดีโอ ก็เพื่อความสะดวกในการสืบพยาน ไม่ได้ห้ามใช้วิธีการแบบดั้งเดิม เช่น บันทึกคำเบิกความเป็นลายลักษณ์อักษร หรือการเดินเผชิญสืบ ในกรณีที่พยานไม่มาศาลโดยไม่มีเหตุอันสมควรนั้น ควรมีมาตรการลงโทษ เช่น การสั่งให้ชำระค่าปรับและค่าเสียหาย และในกรณีที่ไม่ได้พยานหลักฐานที่เรียกมาสืบไม่ว่าจะมีเหตุอันสมควรหรือไม่ เป็นเรื่องที่ศาลจะวินิจฉัยว่าควรดำเนินคดีต่อไปโดยไม่มีพยานหลักฐานนั้นหรือไม่ หรือจะสั่งให้เลื่อนคดีไป

4. ควรกำหนดมาตรการลงโทษที่เหมาะสม ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งไม่เสนอรายงานความเห็น หรือเสนอรายงานความเห็นล่าช้าโดยปราศจากเหตุอันสมควร โดยอาจเป็นการลดค่าตอบแทน การชำระค่าใช้จ่ายหรือค่าเสียหาย ตลอดจนการใช้มาตรการทางวินัยโดยศาลหรือโดยองค์กรวิชาชีพ

หลักการในเรื่องนี้มีเหตุผลประกอบว่า หลักการนี้ใช้กับผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้ง ไม่ว่าศาลจะแต่งตั้งเองหรือตามที่คู่ความร้องขอ จะไม่ใช้กับผู้เชี่ยวชาญที่คู่ความแต่งตั้ง ในบางประเทศศาลอาจสั่งให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยเหลือศาลได้แต่ก็จะไม่มีวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการทำให้แน่ใจว่าผู้เชี่ยวชาญจะยื่นรายงานความเห็นตามเวลาที่กำหนด ส่วนการใช้มาตรการทางวินัยกับผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งซึ่งไม่เสนอรายงานความเห็น หรือเสนอรายงานความเห็นล่าช้าโดยปราศจากเหตุอันสมควรนั้น บางประเทศเป็นอำนาจของศาล บางประเทศเป็นเรื่องขององค์กรวิชาชีพที่รับผิดชอบในการควบคุมดูแลวิชาชีพนั้น อย่างไรก็ตาม หากปรากฏว่าไม่มีองค์กรวิชาชีพลักษณะดังกล่าวอยู่ หรือมีอยู่แต่ไม่มีประสิทธิภาพ หรือละเลยในการปฏิบัติงานของตน ก็ควรเป็นอำนาจของศาลที่จะใช้มาตรการทางวินัยได้

หลักการที่ 2 เกี่ยวกับการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต

1. เมื่อคู่ความได้เริ่มคดีซึ่งเห็นได้โดยชัดแจ้งว่าไม่มีมูล ศาลควรมีอำนาจที่จะตัดสินคดีโดยรวบรัด และในกรณีที่เห็นสมควร ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความฝ่ายนั้นชำระค่าปรับ หรือสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

2. เมื่อคู่ความฝ่าฝืนหน้าที่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยสุจริต ซึ่งเป็นที่ชัดแจ้งว่าสามารถใช้สิทธิในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อวัตถุประสงค์ในการประวิงคดี ศาลควรมีอำนาจที่จะวินิจฉัยคดีโดยทันที และใช้มาตรการลงโทษ เช่น สั่งให้ชำระค่าปรับ ค่าเสียหาย หรือสั่งให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวไม่มีผล ในกรณีพิเศษ ศาลควรมีอำนาจที่จะสั่งให้ทนายความต้องชำระค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น

3. ศาลควรเรียกให้องค์กรวิชาชีพทนายความดำเนินการส่งลงโทษทางวินัย ในกรณีที่ทนายความได้กระทำการตามที่ระบุไว้ในข้อ 2

หลักการในเรื่องนี้มีเหตุผลประกอบว่า กระบวนการพิจารณามีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระเบียบและรูปแบบที่หลากหลายของการดำเนินคดีอันจะนำไปสู่การระงับข้อพิพาท และเพื่อคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของคู่ความโดยให้คู่ความสามารถดำเนินคดีได้ด้วยวิธีการที่เหมาะสมและชอบด้วยกฎหมาย แต่การใช้วิธีการบางอย่างอาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นได้ เช่น การฟ้องคดีซึ่งเห็นได้โดยชัดแจ้งว่าไม่มีมูล การกล่าวอ้างว่ามีการกระทำผิดอาญาโดยไม่มีมูล การกล่าวอ้างเรื่องอายุความ หรือข้อต่อสู้อื่นๆ โดยปราศจากเหตุที่จะอ้างได้ การจัดเตรียมเอกสารที่ใช้ระยะเวลาเกินจริง และการเลื่อนคดีโดยไม่มีเหตุอันสมควร ซึ่งศาลควรใช้กระบวนการพิจารณาคดีโดยรวบรัด และในกรณีที่เห็นสมควร ศาลก็ควรมีอำนาจที่จะใช้มาตรการลงโทษคู่ความฝ่ายที่พยายามจะทำให้ได้เปรียบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ ส่วนการที่ศาลจะสั่งให้ลงโทษทางวินัยแก่ทนายความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตนั้นเป็นเรื่องยากในบางประเทศ ดังนั้น ศาลจึงควรแจ้งให้องค์กรวิชาชีพทนายความเป็นผู้ดำเนินการส่งลงโทษทางวินัยแก่ทนายความ

หลักการที่ 3 เกี่ยวกับบทบาทของศาล

ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีและหากเป็นไปได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา ศาลควรมีบทบาทเชิงรุกเพื่อทำให้แน่ใจว่ากระบวนการพิจารณาจะดำเนินไปโดยรวดเร็ว ขณะเดียวกันจะต้องเคารพสิทธิของคู่ความซึ่งรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาลควรมีอำนาจสั่งให้คู่ความชี้แจงข้อเท็จจริงให้ชัดเจน สั่งให้ตัวความมาศาล

ยกประเด็นปัญหาข้อกฎหมายขึ้นพิจารณา เรียกพยานหลักฐานมาสืบในกรณีที่จะเป็นประโยชน์แก่ การพิจารณาคดีของศาลมากกว่าจะเป็นประโยชน์ของคุณความที่เกี่ยวข้อง ควบคุมการสืบพยาน ตัดพยานที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดี และจำกัดจำนวนพยานที่ฟุ่มเฟือย การใช้อำนาจของศาลจะต้องไม่เกิน ขอบเขตวัตถุประสงค์ของกระบวนการพิจารณาดังกล่าว

หลักการในเรื่องนี้มีเหตุผลประกอบว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในประเทศสมาชิก หลายประเทศกำหนดให้ศาลมีอำนาจจำกัดแต่จะขึ้นอยู่กับกรณีการดำเนินการหรือการไม่ดำเนินการของ คุณความเป็นหลัก แต่ประเทศสมาชิกทุกประเทศพยายามจะทำให้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ง่ายขึ้นโดยคุณความอาจไม่ต้องมีทนายความในคดีบางประเภทซึ่งมีความจำเป็นที่ศาลควรจะสามารถ มีบทบาทเชิงรุกได้ ในขณะเดียวกัน ผู้พิพากษายังคงต้องมีความเป็นกลาง และคุณความยังมีอิสระ ในการดำเนินคดีด้วย บทบาทเชิงรุกของศาลในกระบวนการพิจารณา เช่น อำนาจในการกำหนด แนวทางการดำเนินคดีและการเร่งการพิจารณาคดี การเรียกพยานหลักฐานมาสืบในกรณีที่จะเป็น ประโยชน์แก่การพิจารณาคดีของศาลมากกว่าจะเป็นประโยชน์ของคุณความที่เกี่ยวข้อง การควบคุม การสืบพยาน การยกประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพื่อให้ประเด็นข้อพิพาทชัดเจนขึ้น การจัดแจงเรื่องการเบิกความของพยานและการจำกัดจำนวนพยาน ทั้งนี้ การใช้บทบาทเชิงรุกของศาล จำต้องมีความระมัดระวังมากที่สุดโดยจะต้องขึ้นอยู่กับลักษณะพิเศษของแต่ละคดีโดยเฉพาะอย่างยิ่ง จำนวนทุนทรัพย์ คุณความ และประเภทคดี ในคดีบางประเภทโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับครอบครัว ศาลจำต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะนอกเหนือจากประโยชน์ของคุณความ ดังนั้น ศาลจึงควร มีบทบาทเชิงรุกในกรณีที่คุณความไม่มีทนายความ หรือในกรณีที่การดำเนินคดีหรือการชี้แจงข้อเท็จจริง ยังไม่เพียงพอต่อการพิจารณาพิพากษา

หลักการที่ 4 เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาและด้วยลายลักษณ์อักษร

การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น อย่างน้อยศาลควรมีอำนาจที่จะวินิจฉัย ไปตามลักษณะของคดี ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจา หรือทั้ง 2 รูปแบบ เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้โดยชัดแจ้ง

หลักการในเรื่องนี้มีเหตุผลประกอบว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของ ประเทศสมาชิกจะประกอบด้วยกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาและด้วยลายลักษณ์อักษรในสัดส่วน ที่หลากหลายซึ่งเกิดจากหลายปัจจัย กระบวนการพิจารณาด้วยวาจาจะใช้ในคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ เล็กน้อยทั้งที่เป็นคดีแพ่งสามัญและคดีแพ่งวิสามัญหรือคดีมโนสาเร่ที่ไม่จำเป็นต้องมีทนายความ

คอยช่วยเหลือ หรือกระบวนการพิจารณาโดยฉุกเฉิน ส่วนกระบวนการพิจารณาด้วยลายลักษณ์อักษรจะใช้ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีหรือก่อนการสืบพยานในคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์สูง คดีที่มีความสลับซับซ้อน กระบวนการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์ฎีกา กระบวนการพิจารณาโดยขาดนัด คดีที่คู่ความมีภูมิลำเนาห่างไกลจากศาล และคดีที่มีลักษณะเหมาะสมกับการใช้กระบวนการพิจารณาด้วยลายลักษณ์อักษร ในบางระบบกฎหมายได้กำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะวินิจฉัยว่าจะใช้กระบวนการพิจารณาด้วยวาจาหรือด้วยลายลักษณ์อักษรโดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละคดี

หลักการที่ 5 เกี่ยวกับระยะเวลาในการเสนอข้อกล่าวหาและข้อต่อสู้

เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น คู่ความจะต้องเสนอข้อกล่าวหาและข้อต่อสู้รวมทั้งพยานหลักฐานโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการพิจารณาและอย่างช้าก่อนจะสิ้นสุดขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี ในชั้นอุทธรณ์โดยปกติศาลไม่ควรรับฟังข้อเท็จจริงที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาแล้วในศาลชั้นต้น เว้นแต่

- ก. คู่ความไม่ทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวในศาลชั้นต้น
- ข. คู่ความที่ยกข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่ได้เป็นคู่ความในศาลชั้นต้น
- ค. มีเหตุผลพิเศษบางประการที่ควรรับฟังข้อเท็จจริงนั้น

หลักการในเรื่องนี้มีเหตุผลประกอบว่า เป้าหมายสุดท้ายของการดำเนินคดีก็คือการมีคำพิพากษาตามข้อกล่าวหาและข้อต่อสู้ของคู่ความ แต่ก็ต้องเคารพสิทธิประโยชน์ของคู่ความทั้งสองฝ่ายและคู่ความฝ่ายที่สามด้วย ซึ่งขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคู่ความวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดี เขตอำนาจศาล และกระบวนการพิจารณา โดยคู่ความอาจจะคัดค้านได้หากมีการฝ่าฝืนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าว เช่น ในกรณีที่มีการโอนคดีไปยังศาลอื่น เนื่องจากคดีไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลที่ดำเนินคดี แต่ศาลไม่ควรรับคำคัดค้านดังกล่าวในกรณีที่ได้มีการยกขึ้นในขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการพิจารณา หรือเป็นการยกขึ้นโดยจงใจที่จะประวิงคดี การที่คู่ความได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขจะทำให้ศาลสามารถมีคำพิพากษาได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม กฎเกณฑ์ทั่วไปนี้ไม่ถือเป็นหลักการที่เคร่งครัดโดยควรมีข้อยกเว้น เช่น ในกรณีที่คู่ความได้ดำเนินคดีโดยไม่มีทนายความคอยช่วยเหลือ การละเลยหรือการขาดประสพการณ์ของคู่ความอาจถือว่าไม่เป็นการฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ และศาลควรพิจารณาว่าจะใช้กระบวนการพิจารณาแบบใดในหลักการที่ 4 ในการทำให้แน่ใจว่าจะชัดเจนข้อโต้แย้งดังกล่าวได้ ส่วนข้อยกเว้น 3 ประการ คือ ประการแรก เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่คู่ความไม่ทราบในระหว่างการดำเนิน

กระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้น ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงซึ่งไม่อาจยกขึ้นว่ากล่าวได้ในศาลชั้นต้น ประการที่สอง เป็นกรณีที่กฎหมายของบางประเทศกำหนดให้คู่ความที่ไม่ได้เป็นคู่ความในศาลชั้นต้นอาจขอเข้าเป็นคู่ความในชั้นอุทธรณ์ได้ และประการที่สาม เป็นข้อเท็จจริงที่มีความสำคัญอันเกี่ยวเนื่องกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีซึ่งหากไม่รับฟังแล้วจะทำให้เสียความยุติธรรม ศาลก็อาจรับฟังข้อเท็จจริงนั้นได้แม้จะไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาแล้วในศาลชั้นต้น อย่างไรก็ตามในการใช้อำนาจนี้ศาลจะต้องประเมินความสำคัญของข้อเท็จจริงใหม่ที่มีการกล่าวอ้างนี้ ประเมินผลที่จะเกิดขึ้นต่อกระบวนการพิจารณา รวมทั้งสิทธิประโยชน์ของคู่ความ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีที่จะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาอันรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเท่าที่จะเป็นไปได้

หลักการที่ 6 เกี่ยวกับคำพิพากษา

ศาลควรมีคำพิพากษาทันทีเมื่อเสร็จการพิจารณา หรือเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้หลังเสร็จการพิจารณา คำพิพากษาศลควรกระชับรัดกุมเท่าที่จะเป็นไปได้ และอาจอ้างอิงถึงบทบัญญัติกฎหมายต่างๆ ที่นำมาสนับสนุนการวินิจฉัยได้ รวมทั้งควรตัดสินใจตามข้อหาทุกข้อในคำฟ้อง

หลักการในเรื่องนี้มีเหตุผลประกอบว่า เมื่อเสร็จการพิจารณาแล้วศาลควรมีคำพิพากษาโดยทันที แต่หากเป็นคดีที่มีความสลับซับซ้อน ศาลก็ควรมีคำพิพากษาโดยเร็วหลังจากนั้น เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดระยะเวลาในการทำคำพิพากษาไว้ ศาลควรกำหนดวันนัดฟังคำพิพากษาส่วนการให้เหตุผลในคำพิพากษานั้น ตามหลักสุภาษิตกฎหมายที่ว่า ข้อเท็จจริงเป็นเรื่องของคู่ความ ส่วนข้อกฎหมายเป็นเรื่องของศาล (da mihi factum, dabo tibi jus) ศาลจึงไม่จำเป็นต้องถูกจำกัดด้วยข้อกฎหมายที่คู่ความกล่าวอ้าง แต่ศาลควรจะสามารถยกข้อกฎหมายใดๆ ที่เห็นว่าตรงกับประเด็นข้อพิพาทขึ้นวินิจฉัยได้

หลักการที่ 7 เกี่ยวกับการใช้สิทธิโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาโดยไม่สุจริต

ควรมีการใช้มาตรการต่างๆ เพื่อสกัดกั้นไม่ให้มีการใช้สิทธิโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาโดยไม่สุจริต

หลักการในเรื่องนี้มีเหตุผลประกอบว่า แม้ว่าในประเทศสมาชิกทุกประเทศจะถือว่าการอุทธรณ์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานแต่ก็มีข้อจำกัดบางประการเพื่อทำให้ระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อย หรือการอุทธรณ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประวิงคดี มาตรการในการสกัดกั้นการใช้สิทธิโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษา

โดยไม่สุจริตที่อาจนำมาใช้ได้ เช่น การกำหนดให้การอุทธรณ์ไม่เป็นการทุเลาการบังคับคดีตามคำพิพากษา การกำหนดให้คิดดอกเบี้ยในอัตราตลาดจากเงินต้นตามคำพิพากษาในระหว่างการพิจารณาคดีของอุทธรณ์ หรือการกำหนดให้การอุทธรณ์ต้องได้รับอนุญาตจากศาลซึ่งศาลจะไม่อนุญาตในกรณีที่อุทธรณ์นั้นไม่มีเหตุอันสมควรโดยชัดแจ้ง นอกจากนี้ กฎหมายของหลายประเทศได้กำหนดจำนวนทุนทรัพย์ในคดีเป็นเกณฑ์เพื่อป้องกันไม่ให้คดีเล็กน้อยขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์มากเกินไป แต่การลดลงของค่าเงินเป็นผลให้ประสิทธิภาพของข้อจำกัดนี้ลดลงไปด้วย ดังนั้น จึงควรมีการปรับปรุงจำนวนทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์เป็นระยะๆ นอกจากมาตรการในการสกัดกั้นการใช้สิทธิอุทธรณ์โดยไม่สุจริตดังกล่าวแล้วศาลอาจใช้มาตรการลงโทษได้ เช่น สั่งให้ชำระค่าปรับ หรือสั่งให้ชำระค่าเสียหายแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

หลักการที่ 8 เกี่ยวกับคดีที่ควรกำหนดให้มีข้อบังคับพิเศษ

1. ควรมีข้อบังคับพิเศษเพื่อให้การระงับข้อพิพาทเสร็จไปโดยรวดเร็ว ในคดีดังต่อไปนี้

ก. ในคดีฉุกเฉิน

ข. ในคดีฝ่ายเดียว คดีฟ้องให้ชำระหนี้จำนวนแน่นอน และคดีมโนสาเร่

ค. ในคดีอุบัติเหตุทางจราจร คดีแรงงาน คดีเช่าอสังหาริมทรัพย์ คดีครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีเกี่ยวกับการกำหนดและทบทวนค่าอุปการะเลี้ยงดู

2. เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีดังกล่าว อาจจะมีการใช้มาตรการต่างๆ เช่น มีวิธีการเริ่มต้นคดีที่เรียบง่าย ไม่มีการสืบพยานหรือมีการสืบพยานเพียงนัดเดียว มีการกำหนดขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีซึ่งมีกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาหรือด้วยลายลักษณ์อักษรโดยเฉพาะ มีการห้ามหรือจำกัดการยกประเด็นและข้อต่อสู้ในบางเรื่อง มีข้อบังคับเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ยึดหยุ่น ไม่มีการเลื่อนคดีหรือมีแต่ให้เลื่อนไปในระยะเวลาสั้นๆ มีการนัดหมายพยานผู้เชี่ยวชาญของศาล และของคู่ความตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการพิจารณา มีบทบาทเชิงรุกของศาลในการควบคุมการดำเนินคดีและการสืบพยาน

3. ข้อบังคับดังกล่าวอาจมีลักษณะบังคับตามที่คู่ความร้องขอ หรือตามที่คู่ความทุกฝ่ายได้ตกลงกัน

หลักการในเรื่องนี้มีเหตุผลประกอบว่า กระบวนการพิจารณาไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบเดียวกันในทุกคดี รูปแบบของกระบวนการพิจารณาควรคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ได้แก่ สภาพของข้อกล่าวหา เช่น กระบวนการพิจารณาคดีฉุกเฉิน จำนวนทุนทรัพย์ เช่น คดีมโนสาเร่ซึ่งเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์เล็กน้อย

คุณลักษณะส่วนตัวของคุณค่า เช่น คดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง คดีระหว่างผู้ให้เช่าและผู้เช่า เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ คดีครอบครัว และคดีผู้บริโภค รวมทั้งคดีที่เกิดขึ้นบ่อยๆ มีลักษณะซ้ำๆ กัน เช่น คดีอุบัติเหตุทางจราจร กระบวนพิจารณาที่มีความยืดหยุ่นจะช่วยให้เข้าถึงศาลได้ง่าย ช่วยให้ระบบงานศาลมีความรวดเร็ว และช่วยลดค่าใช้จ่ายของสังคมและคู่ความ หลายประเทศจึงได้นำข้อบังคับพิเศษมาใช้โดยมีวัตถุประสงค์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การทำให้กระบวนพิจารณาเรียบง่ายขึ้นจะต้องไม่เป็นการลดทอนสิทธิขั้นพื้นฐานของคู่ความที่ได้รับการประกันในการฟ้องและต่อสู้คดีของตนอย่างเพียงพอ คู่ความควรได้รับข้อมูลที่จำเป็นเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนพิจารณาภายในเวลาอันเหมาะสม และควรกำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะสามารถทำการรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องได้ กฎหมายภายในควรกำหนดว่าคดีประเภทใดจะต้องมีการใช้ข้อบังคับพิเศษ และในคดีใดที่จะต้องขึ้นอยู่กับความประสงค์ของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย

หลักการที่ 9 เกี่ยวกับการใช้วิธีการทางเทคนิคที่ทันสมัย

ควรมีวิธีการทางเทคนิคซึ่งทันสมัยที่สุดเพื่อให้ศาลสามารถใช้อำนวยความสะดวกรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อช่วยให้ศาลเข้าถึงแหล่งข้อมูลทางกฎหมายและเพื่อให้การบริหารกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว

หลักการในเรื่องนี้มีเหตุผลประกอบว่า หลักการนี้ไม่ใช่หลักการที่เคร่งครัดของกฎหมายวิธีพิจารณาคความแพ่ง แต่จะทำให้กระบวนพิจารณาความแพ่งสามารถดำเนินไปได้โดยรวดเร็วยิ่งขึ้น หากผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาลสามารถใช้วิธีการทางเทคนิคที่เหมาะสม เช่น การใช้คอมพิวเตอร์และระบบฐานข้อมูลกฎหมายภายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นต้น

2.2 สหภาพยุโรป (The European Union/EU)⁸²

2.2.1 ประวัติความเป็นมาของสหภาพยุโรป

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีความต้องการจะก่อตั้งประชาคมยุโรป (The European Community/EC) ขึ้นโดยมีเป้าหมายในการทำให้การเมืองของยุโรปรวมเป็นหนึ่งเดียว (Political

⁸² สมบัติ พุทธิพิงศภัก, “สหภาพยุโรปกับผลของกฎหมายขององค์การการค้าโลก,” บทบัญญัติ, เล่มที่ 60, ตอน 2, น.142-149 (มิถุนายน 2547), Paul Craig and Gráinne de Búrca, EU Law Text, Cases, and Materials, 3rd ed. (Oxford: University Press, 2003), pp.54-102 and see Europa, The History of the European Union, http://europa.eu/abc/history/index_en.htm.

Integration) ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างสันติภาพในยุโรป แต่เป็นที่ทราบดีว่าการรวมกันทางการเมืองของยุโรปนั้นไม่อาจเป็นไปได้ในทันทีทันใดเพราะประเทศในยุโรปยังไม่ต้องการสูญเสียอำนาจอธิปไตยทั้งหมดของตนไป ดังนั้น จึงต้องมีกรรวมกันโดยผ่านวิธีการบูรณาการทางเศรษฐกิจ (Economic Integration) กลุ่มประเทศใน EU นับว่ามีบทบาทสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ โดย EU มีสมาชิกจำนวน 6 ประเทศในช่วงเริ่มก่อตั้งปี ค.ศ.1958 ประกอบด้วย ประเทศฝรั่งเศส อิตาลี เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม และลักเซมเบิร์ก จากนั้น ได้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยมา โดยในปี ค.ศ.1973 เพิ่มขึ้น 3 ประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร เดนมาร์ก และไอร์แลนด์ ในปี ค.ศ.1981 เพิ่มขึ้น 1 ประเทศ คือ กรีซ ในปี ค.ศ. 1986 เพิ่มขึ้น 2 ประเทศ ได้แก่ สเปน และโปรตุเกส ในปี ค.ศ.1995 เพิ่มขึ้น 3 ประเทศ ได้แก่ ฟินแลนด์ สวีเดน และออสเตรีย ในปี ค.ศ.2004 เพิ่มขึ้น 10 ประเทศ ได้แก่ เชเชอร์ สาธารณรัฐเชก เอสโตเนีย ฮังการี แลตเวีย ลิทัวเนีย มอลตา โปแลนด์ สโลวาเกีย และสโลวีเนีย และในปี ค.ศ.2007 เพิ่มขึ้นอีก 2 ประเทศ ได้แก่ บัลแกเรีย และโรมาเนีย ในปัจจุบันปี ค.ศ.2012 EU ประกอบด้วยสมาชิกทั้งสิ้นจำนวน 27 ประเทศ ส่วนประเทศที่อาจเข้าร่วมเป็นสมาชิกต่อไป ได้แก่ โครเอเชีย อดีตสาธารณรัฐยูโกสลาฟ มาเซโดเนีย และตุรกี

สถาบันต่างๆ ในสหภาพยุโรป (European Institutions) ประกอบด้วย

1. คณะกรรมาธิการยุโรป (The European Commission) จัดตั้งขึ้นตามสนธิสัญญาก่อตั้งประชาคมยุโรป (The Treaty of European Community/TEC/EC Treaty) และสนธิสัญญาก่อตั้งสหภาพยุโรป (The Treaty on European Union/TEU/Maastricht Treaty) มีลักษณะเป็นหน่วยงานอิสระ ประกอบด้วยกรรมาธิการ 27 คนซึ่งแต่งตั้งจากประเทศสมาชิกประเทศละ 1 คน ในการแต่งตั้งกรรมาธิการยุโรปนั้นต้องได้รับอนุมัติจากรัฐสภายุโรป (The European Parliament) โดยรายชื่อบุคคลที่มีสิทธิเป็นกรรมาธิการซึ่งเสนอโดยประเทศสมาชิกต้องได้รับอนุมัติจากสมาชิกทั้งหมดของรัฐสภายุโรป ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มบทบาทของรัฐสภายุโรปและเพื่อป้องกันไม่ให้คณะกรรมาธิการยุโรปเป็นอิสระจนเกินไป คณะกรรมาธิการยุโรป มีอำนาจและหน้าที่หลักดังต่อไปนี้

- 1.1 มีหน้าที่ในการเตรียมร่างกฎหมายเสนอคณะมนตรียุโรป (The European Council) การออกกฎหมายลำดับรอง และการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศสมาชิก

- 1.2 มีอำนาจบริหาร มั่งบประมาณของตนเอง ตรวจสอบและเจรจากับผู้มีอำนาจของประเทศสมาชิก

1.3 มีหน้าที่ด้านความสัมพันธ์ภายนอก (External Relation) และการเจรจาเกี่ยวกับสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจสำคัญๆ

1.4 เป็นตัวแทนของ EU ในองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ (The United Nations/UN)

1.5 มีอำนาจฟ้องประเทศสมาชิกเมื่อกระทำผิดกฎหมายสหภาพยุโรป และมีอำนาจกึ่งตุลาการโดยเป็นตุลาการชั้นต้นในบางเรื่อง เช่น มาตรการการแข่งขันทางการค้า (Competition Measures) และการให้ความช่วยเหลือของรัฐ (State Aids)

2. คณะมนตรียุโรป (The European Council/The Council of Ministers) คือสถาบันที่ใช้ทั้งอำนาจบริหารและนิติบัญญัติ โดยนับได้ว่าเป็นองค์กรหลักของ EU เนื่องจากเป็นส่วนของการตัดสินใจ (Decision-making Body) ที่สำคัญที่สุดของ EU นอกจากนั้น ยังมีอำนาจหน้าที่ในการติดต่อกับประเทศและองค์การระหว่างประเทศต่างๆ คณะมนตรียุโรปประกอบด้วยตัวแทนของรัฐบาลประเทศสมาชิกซึ่งปกติจะเป็นรัฐมนตรีกระทรวงต่างๆ การประชุมเรื่องทั่วไปเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (Minister of Foreign Affairs) ส่วนการประชุมเรื่องอื่นๆ เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง เช่น เรื่องเกษตรกรรมจะเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร (Minister of Agriculture) คณะมนตรียุโรปมีลักษณะไม่ถาวร เนื่องจากเมื่อมีการเปลี่ยนรัฐมนตรีคนใหม่แล้วรัฐมนตรีคนเดิมก็ต้องพ้นจากตำแหน่งในคณะมนตรียุโรปด้วย ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานของคณะมนตรียุโรปมีลักษณะที่ต่อเนื่องและเป็นการถาวรจึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการตัวแทนถาวรที่เรียกว่า COREPER (Permanent Representatives Committee) ขึ้นในคณะมนตรียุโรปในการทำหน้าที่เป็นคณะทำงานต่างๆ ในอำนาจหน้าที่ของคณะมนตรียุโรป รวมทั้งเป็นผู้ช่วยและผู้เจรจาระหว่างคณะมนตรียุโรปกับคณะกรรมการยุติธรรมยุโรปด้วย

3. รัฐสภายุโรป (The European Parliament) เป็นองค์กรเดียวใน EU ซึ่งใช้ระบบเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย แต่เดิมสมาชิกรัฐสภายุโรปมาจากการแต่งตั้งจากประเทศสมาชิกจนกระทั่งปี ค.ศ.1976 จึงได้เปลี่ยนเป็นการเลือกตั้งจากประชาชนของประเทศสมาชิก รัฐสภายุโรปมีลักษณะเป็นส่วนการเมืองและส่วนการให้คำปรึกษา ไม่ใช่ส่วนที่ใช้อำนาจตัดสินใจของ EU ที่แท้จริง เพียงแต่มีสิทธิเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจ (Co-decision Procedure) ในบางเรื่อง เช่น งบประมาณของ EU ในส่วนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น การรับสมาชิกใหม่ และการทำสนธิสัญญา เป็นต้น

4. ศาลยุติธรรมยุโรป (European Court of Justice/ECJ) เป็นสถาบันที่จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1951 ตั้งแต่เมื่อ EU ยังคงเป็นประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้ายุโรป (The European Coal and Steel Community/ECSC) ECJ รวมทั้งศาลยุติธรรมชั้นต้นยุโรป (The Court of First Instance/CFI) เป็นสถาบันที่ใช้อำนาจตุลาการ โดยมีอำนาจในการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายสหภาพยุโรปของสถาบันต่างๆ ใน EU ปัจจุบัน ECJ มีผู้พิพากษาจำนวน 27 คนซึ่งได้รับการแต่งตั้งมาจากประเทศสมาชิก ประเทศละ 1 คน ผู้พิพากษาจะเป็นอิสระจากประเทศที่แต่งตั้งตน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี แต่อาจต่อวาระได้ และจะมีการเปลี่ยนผู้พิพากษาออกบางส่วนทุกๆ 3 ปี ประธานศาลจะเลือกจากผู้พิพากษาด้วยกันในจำนวน 27 คนดังกล่าวโดยวิธีลงคะแนนเสียงลับ

นอกจากนั้น ECJ ยังประกอบด้วยอัยการ (Advocates General) จำนวน 8 คนซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากเฉพาะประเทศสมาชิกขนาดใหญ่ อัยการจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของผู้พิพากษาและมีอำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นประกอบคดี ผู้พิพากษาจะใช้ความเห็นของอัยการประกอบการพิจารณาพิพากษาหรือไม่ก็ได้ อย่างไรก็ตาม อัยการมีสถานะตามกฎหมายเทียบเท่ากับผู้พิพากษาและไม่ได้ทำหน้าที่แทนทั้ง EU และประเทศสมาชิก แต่กระทำตามอำนาจหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนทุกคนใน EU

เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีของ ECJ จึงได้มีการจัดตั้งศาลยุติธรรมชั้นต้นยุโรป (The Court of First Instance/CFI) ขึ้นในปี ค.ศ.1989 โดยสนธิสัญญาก่อตั้งตลาดเดียวยุโรป (The Single European Act/SEA) CFI ประกอบด้วยผู้พิพากษาจำนวน 27 คน โดยมีที่มาเหมือนกับ ECJ แต่ผู้พิพากษาของ CFI จะทำหน้าที่เป็นอัยการในขณะเดียวกันด้วยการอุทธรณ์คำพิพากษาจาก CFI ไปยัง ECJ นั้นอุทธรณ์ได้เฉพาะข้อกฎหมายเท่านั้น

มีข้อสังเกตว่า แม้สหภาพยุโรปจะมีใช้องค์กรภายในสหภาพยุโรป แต่สหภาพยุโรปก็มีกฎหมายกำหนดอย่างชัดเจนว่าประเทศสมาชิกทุกประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคตจะต้องเคารพสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่อยู่ในกระบวนการรับเข้าเป็นสมาชิกจะต้องพิสูจน์ข้อนี้ให้เป็นที่ประจักษ์โดยการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศตน นอกจากนี้ ศาลยุติธรรมยุโรปซึ่งเป็นองค์กรสำคัญของสหภาพยุโรปก็ได้ใช้คำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปเป็นแนวทางในการพิจารณาพิพากษาคดี และกรอบกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในสหภาพยุโรป คือ กฎบัตรสิทธิพื้นฐานแห่งสหภาพยุโรปซึ่งร่างขึ้นเมื่อ ค.ศ.1999 เพื่อให้ครอบคลุมถึงสิทธิทุกประเภทของพลเมืองสหภาพยุโรปก็รวมถึงสิทธิที่ระบุ

ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป และกฎบัตรว่าด้วยสิทธิทางสังคมแห่งยุโรปในกรอบของสภาแห่งยุโรปด้วย

2.2.2 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของสหภาพยุโรป

มีการริเริ่มและเครื่องมือเครื่องมือจำนวนมากที่สหภาพยุโรปพยายามนำมาใช้เพื่อทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Harmonisation) ภายใต้หลักการพื้นฐานของสหภาพยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมนั้น ส่งผลให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในประเทศสมาชิกประสบผลสำเร็จได้โดยมีการใช้มาตรการหลัก ดังต่อไปนี้⁸³

1. ความร่วมมือทางการศาล (Judicial Cooperation) ประกอบด้วย กฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยาน และการสืบพยาน ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยงานบริการเอกสารของศาลในประเทศสมาชิกในเรื่องทางแพ่งหรือพาณิชย์ (Council Regulation (EC) No 1348/2000 of 29 May 2000 on the Service in the Member States of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters) และกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างศาลของประเทศสมาชิกในการสืบพยานในเรื่องทางแพ่งหรือพาณิชย์ (Council Regulation (EC) No 1206/2001 of 28 May 2001 on Cooperation between the Courts of the Member States in the Taking of Evidence in Civil or Commercial Matters) กฎหมายดังกล่าวนี้ช่วยให้การรวบรวมพยานและการสืบพยานของศาลมีความสะดวกขึ้นโดยไม่ได้เป็นการบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่งของกฎหมายสหภาพยุโรปเพื่อใช้แทนกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศสมาชิกแต่อย่างใด นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งโครงข่ายงานกิจกรรมทั่วไปของสหภาพยุโรปเพื่อทำให้การดำเนินการตามความร่วมมือทางการศาลในเรื่องทางแพ่งมีความสะดวกขึ้น (Council Regulation (EC) No 743/2002 of 25 April 2002 Establishing a General Community Framework of Activities to Facilitate the Implementation of Judicial Cooperation in Civil Matters) กฎหมายนี้ได้สร้าง

⁸³ Marcel Storme, "A Single Civil Procedure for Europe: A Cathedral Builders' Dream," Ritsumeikan Law Review 22, pp.89-91 (2005), Peter Gottwald, "The European Law of Civil Procedure," Ritsumeikan Law Review 22, pp.37-67 (2005) and see Konstantinos D. Karameus, "Procedural Harmonization in Europe," The American Journal of Comparative Law 3, 43, pp.401-416 (Summer 1995).

เครื่องมือในการวางแผนการดำเนินงานที่สำคัญในเรื่องงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ สื่อสิ่งพิมพ์ และการประชุมสัมมนา

2. ข้อบังคับเรื่องศาลและกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยุโรปที่เกี่ยวกับข้อพิพาทข้ามพรมแดน ประกอบด้วย กฎหมายว่าด้วยเขตอำนาจศาลและการรับรู้และการบังคับคดีตามคำพิพากษาในเรื่องทางแพ่งและพาณิชย์ (Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters) กฎหมายว่าด้วยกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย (Council Regulation (EC) No 1346/2000 of 29 May 2000 on Insolvency Proceedings) กฎหมายว่าด้วยเขตอำนาจศาลและการรับรู้และการบังคับคดีตามคำพิพากษาในเรื่องการสมรสและความรับผิดชอบของบิดามารดาเพื่อเด็ก (Council Regulation (EC) No 1347/2000 of 29 May 2000 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters and in Matters of Parental Responsibility for Children of Both Spouses) กฎหมายว่าด้วยงานบริการเอกสารของศาลในประเทศสมาชิกในเรื่องทางแพ่งหรือพาณิชย์ (Council Regulation (EC) No 1348/2000 of 29 May 2000 on the Service in the Member States of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters) และ Green Paper (20/12/2002) ของคณะกรรมการยุโรปได้กำหนดให้มีบทบัญญัติเรื่องกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับคำสั่งให้ชำระเงินยุโรป (European Payment Order Procedure) รวมทั้งมาตรการในการทำให้การระงับข้อพิพาทในคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์เล็กน้อยหรือคดีมิโนราเว่ (Small Claims)⁸⁴ มีความเรียบง่ายและรวดเร็วขึ้น

⁸⁴ Xandra E. Kramer, "A Major Step in the Harmonization of Procedural Law in Europe: the European Small Claims Procedure Accomplishments, New Features and Some Fundamental Questions of European Harmonization," in A.W. Jongbloed (ed.) the 13th World Congress of Procedural Law: The Belgian and Dutch Reports' 2008, *Intersentia*, pp.253-283 (2008).

3. ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยุโรปที่มีลักษณะร่วมกัน ประกอบด้วย กฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรป (Charter of Fundamental Rights of the European Union (Charter No. 2000/C634/01 of 18/12/2000) ซึ่งเป็นการประกันการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพโดยศาล ขณะเดียวกันก็เป็นเน้นย้ำถึงการประกันสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการพิจารณาของบุคคลตามมาตรา 6 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยกฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรป มาตรา 47(1) บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการประกันโดยกฎหมายของสหภาพยุโรปมีสิทธิได้รับการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพจากศาลตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรานี้” และมาตรา (2) บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและโดยเปิดเผยภายในระยะเวลาอันเหมาะสมโดยศาลที่เป็นอิสระและเป็นกลาง และบุคคลทุกคนควรจะมีโอกาสได้รับการปรึกษา การต่อสู้คดี และการฟ้องคดี”⁸⁵ ลักษณะร่วมกันของสิทธิในกระบวนการพิจารณาที่ได้รับการประกันมี 3 ประการ คือ เป็นการประกันสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลที่เป็นอิสระและเป็นกลาง เป็นการประกันกระบวนการพิจารณาที่ต้องดำเนินไปภายในระยะเวลาอันเหมาะสม เป็นธรรม และโดยเปิดเผย และเป็นการประกันการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลนั้นเป็นผลของคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเมื่อก่อนหน้านี้⁸⁶

ความพยายามของสหภาพยุโรปที่จะทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศสมาชิกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันครั้งสำคัญที่สมควรกล่าวถึง คือ รายงานของ Marcel Storme โดยเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1990 คณะกรรมาธิการยุโรปได้แต่งตั้งคณะกรรมการประมวล

⁸⁵ Article 47(1) Everyone whose rights and freedoms guaranteed by the law of the Union are violated has the right to an effective remedy before a tribunal in compliance with the conditions laid down in this Article.

Article 47(2) Everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal previously established by law. Everyone shall have the possibility of being advised, defended and represented.

⁸⁶ See *Hornsby v. Greece* dated 19/3/1997, *Perez de Rada Camilles v. Spain* dated 28/10/1998 and *Estima Jorg v. Portugal* dated 21/4/1998.

กฎหมายว่าด้วยศาลและวิธีพิจารณาความแพ่งยุโรป ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศสมาชิกโดยมีศาสตราจารย์ Marcel Storme เป็นประธาน คณะกรรมการชุดนี้ได้เสนอรายงานฉบับวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1993⁸⁷ โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศสมาชิกดำเนินการแก้ไขกฎหมายของตนให้สอดคล้องกัน ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวเป็นความพยายามที่จะประสานระบบกฎหมายของยุโรป 2 ระบบ อันได้แก่ ระบบ Civil Law ระบบ Common Law เข้าด้วยกัน

รายงานดังกล่าวได้เสนอความเห็นว่ สิ่งที่เป็นปัญหาในการที่จะทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในยุโรปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น นอกจากจะเป็นเรื่องความหลากหลายของระบบกฎหมายในแต่ละประเทศแล้วยังมีปัญหาเรื่องความแตกต่างของการดำเนินคดีในศาล โดย Sir Jack Jacob เห็นว่าเป็นปัญหาถาวรของกระบวนการพิจารณาของศาลในปัจจุบันมี 3 ประการ คือ ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ระยะเวลาในการดำเนินคดี และประสิทธิภาพของวิธีพิจารณาคดี เช่น ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่แตกต่างกันค่อนข้างมากในแต่ละประเทศนอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาการได้รับความยุติธรรมโดยแบ่งแยกหรือทำให้ประชาชนในแต่ละประเทศได้รับความยุติธรรมโดยไม่เท่าเทียมกันแล้ว ยังก่อให้เกิดสถานะการณ์ที่กฎหมายระหว่างประเทศเรียกว่า Forum Shopping ซึ่งเป็นกรณีที่โจทก์พยายามที่จะหลีกเลี่ยงการฟ้องคดีในประเทศหนึ่งโดยนำคดีไปฟ้องยังศาลของอีกประเทศหนึ่ง เพราะจะเสียค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีต่ำกว่า กล่าวโดยสรุป ปัญหาความแตกต่างของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในแต่ละประเทศไม่ว่าจะเป็นเรื่องการนำคดีมาสู่ศาล วิธีการคุ้มครองชั่วคราวในระหว่างพิจารณา ระยะเวลาในการพิจารณา และการอุทธรณ์ฎีกานั้น ต่างก็มีผลกระทบต่อหลักความเท่าเทียมกันของประชาชนในการที่จะได้รับความยุติธรรมจากศาล

⁸⁷ Marcel Storme, Rapprochement du Droit Judiciaire de l'Union Européenne, Approximation of Judiciary Law in the European Union (Dordrecht 1994) และดู วรณชัย บุญบำรุง, ธนกร วรปรัชญากุล และสิริพันธ์ พลรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2549), น.110-112.

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเสมอในการพยายามที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในยุโรป คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับระบบกฎหมาย 2 ระบบ ได้แก่ ระบบ Civil Law และระบบ Common Law ซึ่งคณะทำงานของรายงานนี้เห็นว่าการความจริงแล้วความแตกต่างระหว่างระบบกฎหมายทั้งสองมีน้อยกว่าที่เข้าใจกัน ความแตกต่างกันส่วนใหญ่่มักจะเป็นเรื่องรูปแบบหรือลักษณะของการให้คำจำกัดความ และแม้ระบบกฎหมายทั้งสองจะมีประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกันเป็นอย่างมากก็ตาม แต่ในปัจจุบันก็มีความพยายามที่จะทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในยุโรปมีลักษณะใกล้เคียงกันมากขึ้นแล้ว ดังนั้น แทนที่จะมาได้ถึงกันในเรื่องหลักกฎหมายพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความ จึงควรจะคำนึงถึงขั้นตอนในทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ คือ การระงับข้อพิพาทในคดี โดยหลักการของขั้นตอนต่างๆ ของวิธีพิจารณาคดี ควรเป็นดังนี้

1. โจทก์เป็นผู้ตัดสินใจในการเสนอคดีของตนต่อศาล คู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นผู้กำหนดขอบเขตของคดีตามประเด็นข้อพิพาท อันเป็นไปตามหลักความประสงค์ของคู่ความซึ่งเป็นหลักการสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

2. นับตั้งแต่มีการเสนอคดีต่อศาล ศาลจะเข้าไปมีบทบาทในการดำเนินคดีตลอดทั้งกระบวนการพิจารณา

3. การเข้าไปมีบทบาทดังกล่าวของศาล ได้แก่ การให้คู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณาต่างๆ ให้ถูกต้อง การให้คู่ความเสนอข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดี การสืบพยาน การให้บุคคลภายนอกเข้ามาเป็นคู่ความร่วม และการมีอำนาจพิจารณาว่าควรนำกฎหมายใดมาปรับแก้คดี

4. ศาลเป็นผู้ควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่างๆ โดยต้องดำเนินการตามหลักในเรื่องสิทธิในการต่อสู้คดี ในขณะที่คู่ความยังคงมีอิสระในส่วนที่เกี่ยวกับเนื้อหาและขอบเขตของคดี

ส่วนปัญหาเรื่องรูปแบบหรือลักษณะของการให้คำจำกัดความนั้น แม้ในบางเรื่องจะมีกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างกันแต่ก็มีการเรียกชื่ออย่างเดียวกัน เช่น เรื่องการพิจารณาโดยขาดนัด หรือแม้จะเรียกชื่อต่างกันแต่ก็เป็นกระบวนการพิจารณาที่คล้ายคลึงกันหรือมีจุดประสงค์อย่างเดียวกัน เช่น เรื่องการยึดชั่วคราวในระหว่างการพิจารณา ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศส เรียกว่า La Saisie Conservatoire ส่วนกฎหมายอังกฤษเรียกว่า Mareva-Injunction หรือกระบวนการพิจารณาโดยรวบรัดในคดีไม่มีข้อยุ่งยากในอังกฤษเรียกว่า Procedure for Summary Judgment ส่วนในเยอรมนีเรียกว่า Mahnverfahren

ในการดำเนินการของคณะทำงานของรายงานดังกล่าวนี้ มีข้อจำกัดว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ของแต่ละประเทศในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดประเภทของศาล และเขตอำนาจศาล โดยจะพิจารณาเฉพาะหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาเท่านั้น นอกจากนี้ กรณียวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับครอบครัว โดยที่กฎหมายครอบครัวของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันอย่างมาก จึงไม่ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์แบบเดียวกัน เนื่องจากเนื้อหาของกฎหมายสารบัญญัติมีอิทธิพลต่อกฎหมายวิธีสบัญญัติเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ดี แม้จะมีการวิพากษ์วิจารณ์และการประชุมสัมมนาจำนวนมากเกี่ยวกับรายงานนี้แต่กลับไม่มีปฏิกิริยาตอบสนองจากคณะกรรมการยุโรป เพียงแต่ปรากฏข้อความอยู่ใน Green Paper (20/12/2002) ของคณะกรรมการยุโรปว่า ข้อเสนอของ Marcel Storme ได้ให้ข้อมูลอ้างอิงและที่มาของแรงบันดาลใจอันทรงคุณค่ายิ่ง⁸⁸

จะเห็นได้ว่า การจะทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในสหภาพยุโรป มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นไม่ใช่ความเพ้อฝันอีกต่อไป แต่ก็ยังคงห่างไกลจากความเป็นจริงอยู่ซึ่งมีคำวิพากษ์วิจารณ์ โดยสรุปดังนี้⁸⁹

1. คณะกรรมการยุโรปขาดวิสัยทัศน์ที่เชื่อมโยงและสอดคล้องในเรื่องความสำคัญขั้นพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสำหรับสหภาพยุโรป ตัวอย่างเช่น รายงานของ Marcel Storme ซึ่งได้เสนอคณะกรรมการยุโรปเมื่อปี ค.ศ.1993 แต่กลับได้รับการอ้างอิงอยู่ใน Green Paper (20/12/2002) ของคณะกรรมการยุโรปซึ่งเป็นเวลา 10 ปีต่อมา

2. การขาดทัศนคติที่เชื่อมโยงและสอดคล้องอันเป็นการสะท้อนถึงวิธีการในแนวตั้งที่นำมาใช้ในการทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีความสอดคล้องกัน เช่น การทำให้กฎหมายสอดคล้องกันเป็นเรื่องๆ ไป แทนที่จะเป็นการใช้วิธีการในแนวราบในลักษณะของหลักการที่ควรได้รับการประกัน เช่น หลักความเท่าเทียมและควมมีประสิทธิภาพ ตามแนวบรรทัดฐานที่วางไว้โดยศาลยุติธรรมยุโรปที่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาของศาล⁹⁰

⁸⁸ Marcel Storme, *supra note 83*, p.88.

⁸⁹ Marcel Storme, *supra note 83*, p.92-93.

⁹⁰ Case 33/76, *Rewe* [1976] ECR 1989.

3. การทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีความสอดคล้องกัน ควรจะจำกัดเฉพาะคดี ซึ่งเป็นข้อพิพาทข้ามพรมแดนเท่านั้น เพราะคดีประเภทดังกล่าวจะถือเป็นแนวบรรทัดฐานให้แก่ประเทศสมาชิกได้ ส่วนคดีประเภทอื่นๆ นั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของสหภาพยุโรป อาจจะดำเนินการให้มีความสอดคล้องกันได้โดยจะต้องใช้วิธีการเปลี่ยนรูปให้เป็นระบบกฎหมาย ภายในของประเทศสมาชิกเอง

2.3 สถาบันกฎหมายอเมริกันและสถาบันระหว่างประเทศเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกฎหมายเอกชน/ ALI-Unidroit

2.3.1 ประวัติความเป็นมาของ ALI-Unidroit

-สถาบันกฎหมายอเมริกัน (American Law Institute/ALI)⁹¹ ตั้งอยู่ที่รัฐฟิลาเดเฟีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ.1923 โดยผู้พิพากษา อาจารย์ และทนายความ มีเป้าหมาย ในการให้ข้อเสนอแนะที่ทำให้กฎหมายอเมริกันเรียบง่ายขึ้นและพัฒนากฎหมายดังกล่าวให้สอดคล้องกับ เงื่อนไขทางสังคม ALI มีฐานะเป็นองค์กรเอกชน โดยปัจจุบันปี ค.ศ.2012 มีสมาชิกประมาณ 4,000 คน ทั้งในสหรัฐอเมริกาและต่างประเทศซึ่งคัดเลือกจากผู้พิพากษา อาจารย์ และทนายความ ที่ประสบความสำเร็จในวิชาชีพและแสดงถึงความสนใจในการพัฒนากฎหมาย ในการดำเนินงานของ ALI นั้น โครงการ (Projects) จะได้รับการพิจารณาอย่างระมัดระวัง และได้รับอนุมัติจากเจ้าหน้าที่ (Officers) และคณะกรรมการ (Council) เสียก่อน โดยเริ่มแรกจะมีการเสนอร่างโครงการให้แก่ กลุ่มที่ปรึกษา (Adviser) ขนาดเล็กที่ประกอบด้วยผู้พิพากษา อาจารย์ และทนายความที่มีความรู้ เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ เพื่อให้คำแนะนำและทำการแก้ไขร่างโครงการ ร่างโครงการส่วนใหญ่จะได้รับการตรวจทานอีกครั้งโดยกลุ่มที่ปรึกษาสมาชิก (Members Consultative Group) ซึ่งประกอบด้วย สมาชิกของสถาบันที่มีความสนใจในเรื่องดังกล่าวเป็นพิเศษ ร่างโครงการจะได้รับการส่งต่อไปยัง คณะกรรมการเพื่อทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมและพิจารณา อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการอาจส่งให้ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาเพิ่มเติมหรือให้ที่ประชุมประจำปีของสมาชิกทำการทบทวนร่างโครงการก็ได้ ในกรณีที่ คณะกรรมการได้อนุมัติร่างโครงการแล้ว จะเสนอร่างโครงการให้ที่ประชุมประจำปีของสมาชิกทั้งหมด

⁹¹ Cambridge University Press, Principles of Transnational Civil Procedure American Institute and UNIDROIT (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), pp.xxiii-xxiv and see American Law Institute, About the American Law Institute, the ALI Brochure, <http://www.ali.org/index.cfm?fuseaction=about.overview>.

เพื่อถกเถียงประเด็นปัญหาต่างๆ จากนั้นจะมีการแจกจ่ายร่างโครงการแก่สาธารณะชน สมาชิกอาจจะอนุมัติร่างโครงการหรือส่งกลับไปให้ที่ปรึกษาพิจารณาเพิ่มเติมได้ ในกรณีที่ได้อำนาจการเสร็จสมบูรณ์ จะส่งร่างโครงการขั้นสุดท้ายให้คณะกรรมการและสมาชิกเพื่ออนุมัติ เมื่อมีการอนุมัติโครงการแล้ว จะทำการตีพิมพ์เนื้อหาของโครงการอย่างเป็นทางการต่อไป

ALI ได้ทุ่มเทให้กับการปฏิรูปกฎหมายเป็นเวลามากกว่า 82 ปีแล้ว โดยมีการยกวางและจัดพิมพ์ Restatements of the Common Law หลักกฎหมาย ร่างกฎหมาย และการศึกษาต่างๆ ในช่วงประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา ALI มีวาระการดำเนินงานต่างๆ รวมถึงงานในลักษณะที่เป็นสากล เช่น การเสนอแนะข้อบังคับเรื่องความร่วมมือในข้อพิพาทเกี่ยวกับการล้มละลายระหว่าง 3 ประเทศ ในเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Agreement/NAFTA) การพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ความร่วมมือสากล เรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและกฎหมายขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization/ WTO) เป็นต้น

-สถาบันระหว่างประเทศเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกฎหมายเอกชน (International Institute for the Unification of Private Law/ Unidroit)⁹² ตั้งอยู่ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ.1926 ในฐานะหน่วยงานพิเศษของ The League of Nations ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง Unidroit เป็นองค์กรระหว่างรัฐบาลที่มีความเป็นอิสระบนพื้นฐานของข้อตกลงพหุภาคีที่เรียกว่า The Unidroit Statute มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาความต้องการและวิธีการสำหรับการทำให้ทันสมัย การทำให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความร่วมมือในด้านกฎหมายเอกชนระหว่างประเทศและกลุ่มประเทศต่างๆ รวมทั้งจัดเตรียมตัวบทกฎหมายเพื่อให้รัฐบาลพิจารณา สมาชิกของ Unidroit จะจำกัดเฉพาะที่เป็นประเทศเท่านั้น โดยปัจจุบันปี ค.ศ.2012 มีสมาชิก 63 ประเทศ จาก 5 ทวีป ซึ่งแสดงถึงความหลากหลายของระบบกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง รวมทั้งพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ส่วนโครงสร้างของ Unidroit ประกอบด้วย 3 องค์กร กล่าวคือ

⁹² Cambridge University Press, Principles of Transnational Civil Procedure American Institute and UNIDROIT (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), p. xxiii and see International Institute for the Unification of Private Law, Unidroit: An Overview, <http://www.unidroit.org/dynasite.cfm?dsimid=103284>.

สำนักเลขาธิการ (Secretariat) คณะกรรมการ (Governing Council) และสมัชชาใหญ่ (General Assembly) โดยสำนักเลขาธิการ จะเป็นหน่วยงานบริหาร ทำหน้าที่ดำเนินการตามแผนงาน (Work Programme) ของ Unidroit มีเลขาธิการใหญ่ (The Secretary-General) เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการ ตามรายชื่อที่เสนอโดยประธานของ Unidroit เลขาธิการใหญ่จะมีกลุ่มข้าราชการและพนักงานระหว่างประเทศคอยช่วยเหลือ ส่วนคณะกรรมการ คือ หน่วยงานที่ควบคุมและตรวจสอบวิธีการทางด้านนโยบายตามวัตถุประสงค์ของ The Unidroit Statute และโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการที่สำนักเลขาธิการได้ดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงานซึ่งได้มีการกำหนดโดยคณะกรรมการ องค์ประกอบของคณะกรรมการ ได้แก่ ประธานของ Unidroit ซึ่งเป็นสมาชิกโดยตำแหน่ง และสมาชิกที่ได้รับการคัดเลือกมาอีก 25 คน สมาชิกส่วนใหญ่จะเป็นผู้พิพากษา ทนายความ และ นักวิชาการ รวมทั้งข้าราชการที่มีชื่อเสียง ส่วนสมัชชาใหญ่ เป็นหน่วยงานตัดสินใจขั้นสุดท้ายของ Unidroit ทำหน้าที่เรื่องต่างๆ คือ ออกเสียงเรื่องงบประมาณประจำปี อนุมัติแผนงานทุก 3 ปี คัดเลือกคณะกรรมการทุก 5 ปี สมัชชาใหญ่ ประกอบด้วย ผู้แทน 1 คน จากรัฐบาลของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ ประธานของสมัชชาใหญ่จะมีการสับเปลี่ยนตำแหน่งทุก 1 ปี

ในช่วงที่ผ่านมา Unidroit ได้จัดเตรียมการศึกษาและร่างต่างๆ มากกว่า 70 ชิ้น โดยเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาได้มีการจัดเตรียมอนุสัญญารวม 9 ฉบับ และเครื่องมือทางกฎหมายต่างๆ ซึ่งไม่มีสภาพบังคับหรือ Soft Laws เช่น กฎหมายแม่แบบ (Model Laws) คู่มือ (Guides) หลักการว่าด้วยสัญญาทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ (Unidroit Principles of International Commercial Contracts, 1994 and 2004) กฎหมายธุรกรรมที่ปลอดภัย (Secured-Transactions Law/ Convention on International Interests in Mobile Equipment, Cape Town, 2001) และ กฎหมายตลาดทุน (Capital-Market Law) เป็นต้น

2.3.2 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของ ALI-Unidroit⁹³

จากรายงานของศาสตราจารย์ Marcel Storme ซึ่งเป็นงานบุกเบิกในเรื่องการทำให้ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในยุโรปมีความสอดคล้องกันนั้น แสดงให้เห็นว่าเรื่องดังกล่าวมีความเป็นไปได้ในบางหลักการ เช่น การใช้สิทธิเรียกร้องหรือการฟ้องคดี การค้นหาพยานหลักฐาน และกระบวนการทำคำพิพากษา นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดทำ Federal Rules of Civil Procedure ในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งสามารถวางหลักเกณฑ์กลางเพื่อใช้ในบางมลรัฐที่มีระบบกฎหมายแตกต่างกันได้ เช่น รัฐหลุยส์เซียนาซึ่งใช้ระบบ Civil Law และรัฐเวอร์จิเนียที่ใช้ระบบ Common Law จึงเป็นแรงบรรดาลใจให้เกิดโครงการที่จะสร้างหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากลขึ้น โดยโครงการนี้เริ่มต้นจากการที่ศาสตราจารย์ Hazard แห่งสถาบันกฎหมายของ Pennsylvania สหรัฐอเมริกา และ ศาสตราจารย์ Michele Taruffo แห่งมหาวิทยาลัยเมือง Pavia ประเทศอิตาลี ซึ่งมีความรู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายวิธีพิจารณาความได้ยกร่างหลักเกณฑ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากลขึ้นเพื่อใช้กับข้อพิพาทในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายที่จะให้มีหลักเกณฑ์พื้นฐานร่วมกันของวิธีพิจารณาคดีดังกล่าวในประเทศต่างๆ อันจะเป็นหลักประกันแก่คู่ความที่มีสัญชาติของประเทศนั้นหรือที่มีสัญชาติอื่นว่าจะมีความเท่าเทียมและความยุติธรรม หลักเกณฑ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากลนี้มีลักษณะเป็นประมวลกฎหมายแม่แบบให้แก่ประเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในประเทศของตนได้

ต่อมา ALI และ Unidroit ได้ร่วมกันจัดตั้งคณะทำงานเพื่อรับผิดชอบในการศึกษา วิเคราะห์และพัฒนาโครงการจัดทำหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากล (Principles of Transnational Civil Procedure) โดยก่อนที่จะเริ่มโครงการ Unidroit ได้มอบหมายให้ศาสตราจารย์

⁹³ วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกร วรปรัชญากุล และสิริพันธ์ พลรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2549), น.112-133, Louis F. Del Duca, "Introduction: Globalization of Civil Procedure," Penn State International Law Review 25:2 (2006):495-498 and see ALI/UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure, adopted by the American Law Institute (ALI) in May 2004 and by International Institute for the Unification of Private Law (Unidroit) in April 2004.

Stüner แห่งมหาวิทยาลัยเมือง Freiburg ประเทศเยอรมนีทำการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ผลการศึกษาเห็นว่าน่าจะมีความเป็นไปได้จึงได้มีการประชุมคณะทำงานครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.2000 ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี คณะทำงานประกอบด้วย เลขานุการ ผู้รับผิดชอบหรือเจ้าของเรื่อง 2 คน ได้แก่ Hazard และ Stüner ผู้ทำหน้าที่เป็นประธาน คือ R. Nhlapo (ชาวแอฟริกา) ส่วนคณะทำงานคนอื่นๆ ได้แก่ N. Andrews (Clare College, Cambridge) A. Kerelmajer de Carlucci (ผู้พิพากษาศาลฎีกาของอาร์เจนตินา) F. Ferrand (มหาวิทยาลัย Jean Moulin Lyon III ฝรั่งเศส) Kawano (มหาวิทยาลัย Nagoya ญี่ปุ่น) P. Lalive (เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์) Bonell (ที่ปรึกษาของ Unidroit) และ A. Gidi (มหาวิทยาลัย Pennsylvania สหรัฐอเมริกา) คณะทำงานได้ เสนอหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องความเท่าเทียม ความสามารถ ที่จะคาดหมายได้ล่วงหน้า และควรมีประสิทธิภาพของกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ได้แก่ ความเป็นกลางและความเป็นอิสระของศาล ความเท่าเทียมกันของคู่ความในกระบวนการพิจารณา สิทธิในการที่จะมีทนายความ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยมีการส่งคำคู่ความและคำร้องต่างๆ ความรวดเร็วของกระบวนการยุติธรรม ความประสงค์ของคู่ความ แต่ทั้งนี้คู่ความจะต้องมีหน้าที่ในการ ดำเนินการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินกระบวนการต่อศาลและคู่ความอีกฝ่าย ด้วยความซื่อสัตย์ บทบาทเชิงรุกของศาลในกระบวนการพิจารณา การเข้าถึงพยานหลักฐานแต่จะมี ขอบเขตไม่เกินไปกว่ากระบวนการเปิดเผยพยานเอกสารก่อนพิจารณา (Discovery) กระบวนการพิจารณา ด้วยวาจาและด้วยลายลักษณ์อักษร การพิจารณาโดยเปิดเผย การมีคำพิพากษาโดยเร็วหลังจาก เสร็จการพิจารณาและการให้เหตุผลในคำพิพากษา การมีผลบังคับในทันทีของคำพิพากษาแม้จะมีการ อุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษา การยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ และความร่วมมือทางการศาล ของศาลในประเทศต่างๆ

มีข้อถกเถียงกันว่าจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องกำหนดรายละเอียดของหลักการพื้นฐาน ดังกล่าวในลักษณะของข้อบังคับ (Rules) ดังเช่น Federal Rules of Civil Procedure ของประเทศ สหรัฐอเมริกา ฝ่ายที่เห็นว่าไม่มีความจำเป็นได้ให้เหตุผลว่า หลักการพื้นฐานดังกล่าวเพียงพอแล้วที่จะ ช่วยเป็นแนวทางการลดความแตกต่างของระบบกฎหมายประเทศต่างๆ ลงได้ โดยจะเป็นการกำหนด มาตรฐานทั่วไปของกระบวนการพิจารณาที่เท่าเทียมเพื่อให้ประเทศต่างๆ นำไปใช้เป็นแนวทางในกรณีที่มี ข้อสงสัยหรือมีอุปสรรค และยังเป็นแนวทางให้แต่ละประเทศไปกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมได้ด้วย โดยถือว่าหลักการดังกล่าวเป็นกรอบที่สำคัญและจำเป็นซึ่งกฎหมายของแต่ละประเทศไม่สามารถ

จะหลีกเลี่ยงได้ อย่างไรก็ตามก็ดี ความมุ่งหมายของโครงการนี้ไม่ประสงค์ที่จะได้แย้งหรือวิพากษ์วิจารณ์กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศต่างๆ ในยุโรปซึ่งมีวิวัฒนาการโดยหยั่งรากลึกมาเป็นเวลายาวนาน และมีธรรมเนียมปฏิบัติในการบริหารกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งมีการตั้งสมประสงค์ในทางปฏิบัติของแต่ละประเทศอยู่ แต่เป้าหมายของโครงการประการหนึ่งก็คือ การช่วยเหลือสนับสนุนการยกร่างกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศต่างๆ ซึ่งมีหลายประเทศกำลังดำเนินการอยู่ เช่น รัฐบาลเวียดนามได้ขอความช่วยเหลือจากสถาบันทั้งสองเพื่อทำการยกร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง รวมทั้งประเทศเม็กซิโกและประเทศในยุโรปตะวันออกซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียตที่เพิ่งจะทำการปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของตนไปเมื่อไม่นานมานี้

ศาสตราจารย์ Hazard เห็นว่า ปัญหาของการจัดทำกฎหมายแม่แบบเป็นปัญหาเกี่ยวกับความหลากหลายของวัฒนธรรม นักกฎหมายของฝ่ายประเทศในยุโรปและฝ่ายสหรัฐอเมริกาต่างมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น นักกฎหมายฝ่ายยุโรปวิตกกังวลในระบบวิธีพิจารณาความและระบบลูกขุนของสหรัฐอเมริกาว่าน่าจะทำให้มีค่าใช้จ่ายมากเกินไปและใช้ระยะเวลาเกินไปหากปล่อยให้มีการใช้กระบวนการเปิดเผยพยานเอกสารก่อนพิจารณา (Discovery) กันอย่างกว้างขวางหรือปล่อยให้ลูกขุนมีอิสระในการตัดสินใจมากเกินไปซึ่งแม้ในสหรัฐอเมริกาเองก็ยังคงมีการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องนี้อยู่ และปัญหานี้ยังเป็นอุปสรรคส่วนหนึ่งในการประชุมนานาชาติเพื่อพยายามจะกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าว โครงการจัดทำหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากลจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพยายามจะลดความแตกต่างของกระบวนการพิจารณาในประเทศต่างๆ

การยกร่างหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากล มีข้อพิจารณาในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ความคล้ายคลึงกันในหลักการพื้นฐานของระบบวิธีพิจารณาความ เช่น มาตรฐานในการกำหนดเขตอำนาจศาลตามบุคคล และข้อพิพาทที่เกิดขึ้น คุณสมบัติของผู้ชี้ขาดที่เป็นกลาง กระบวนการแจ้งหรือออกหมายไปยังจำเลย หลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิเรียกร้องหรือการฟ้องคดี การแจ้งให้ทราบถึงกฎหมายสารบัญญัติที่อ้างอิง การค้นหาความจริงโดยการพิสูจน์ บทบัญญัติว่าด้วยคำให้การของพยานผู้เชี่ยวชาญ หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยและทำคำพิพากษา การพิจารณาอุทธรณ์ และหลักเกณฑ์การเป็นที่สุดของคำพิพากษา

2. ความแตกต่างกันของวิธีพิจารณาความในแต่ละระบบ เป็นความแตกต่างของระบบ Civil Law และระบบ Common Law เช่น บทบาทของผู้พิพากษาในกระบวนการพิจารณา ขั้นตอนของการพิจารณาคดี การพิจารณาคดีใหม่ของศาลอุทธรณ์ ที่มาและประสบการณ์ทางคดีของผู้พิพากษา นอกจากนั้น ยังมีความแตกต่างกันภายในทั้ง 2 ระบบของแต่ละประเทศอีกด้วย

3. หลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิเรียกร้องหรือการฟ้องคดี ประเทศส่วนใหญ่จะมีหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิเรียกร้องหรือการฟ้องคดีที่คล้ายๆ กัน ส่วนการจัดทำหลักเกณฑ์กลางของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากลนั้น จะกำหนดให้คำฟ้องต้องมีรายละเอียดอันเป็นฐานของการเรียกร้อง และรายละเอียดซึ่งแสดงถึงข้อเท็จจริงบางประการโดยเมื่อได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นความจริงแล้ว ศาลจะมีคำพิพากษาไปตามคำฟ้องนั้น

4. กระบวนการเปิดเผยพยานเอกสารก่อนพิจารณา (Discovery) ในประเทศส่วนใหญ่ที่ใช้ระบบ Common Law การให้การของพยานในช่วงขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีนั้นเป็นสิ่งที่ผิดปกติ และในบางประเทศการให้การของพยานในช่วงขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีจะกระทำได้เฉพาะในกรณีที่พยานจะไม่สามารถมาให้การในชั้นการพิจารณาได้ การเปิดเผยพยานเอกสารก่อนพิจารณานั้นจะกระทำเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการหรือคู่ความ โดยกำหนดให้ต้องมีการระบุข้อกล่าวหาและคำแก้ข้อกล่าวหาอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม การแสดงรายการพยานหลักฐานในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีอย่างกว้างขวางนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินคดีแพ่งในปัจจุบันของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สำคัญ ส่วนในระบบ Civil Law ไม่มีการใช้กระบวนการดังกล่าวนี้ แต่คู่ความมีสิทธิร้องขอให้ศาลซักถามพยานบุคคล หรือร้องขอให้ศาลสั่งให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามนำเอกสารมาแสดง ซึ่งเป็นบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในคดีแทนที่จะเป็นบทบาทของคู่ความ นอกจากนั้นกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law บางประเทศกำหนดว่าคู่ความไม่สามารถถูกบังคับให้นำเอกสารซึ่งจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบตนเองมาแสดงได้ แต่กฎหมายของหลายประเทศกำหนดว่าคู่ความอาจถูกบังคับให้นำเอกสารมาแสดงได้เมื่อศาลเห็นว่าเอกสารนั้นเป็นพยานหลักฐานเพียงอย่างเดียวที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดี หรืออาจถือว่าเป็นหน้าที่นำสืบของคู่ความฝ่ายที่ครอบครองเอกสารนั้นจะต้องนำเอกสารมาสืบ

5. กระบวนพิจารณาในชั้นสืบพยาน การเสนอพยานหลักฐานในระบบ Common Law เป็นเรื่องของทนายความ ส่วนในระบบ Civil Law ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่เป็นผู้ค้นหาความจริง ทำให้เกิดความแตกต่างกันในการพัฒนาทักษะของผู้พิพากษา โดยในระบบ Civil Law ผู้พิพากษา จะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในการซักถามพยาน ส่วนทนายความจะต้องเป็นผู้ติดตามเอาใจใส่ในการสืบพยานเพื่อช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงในคดี ในขณะที่ระบบ Common Law จะเป็นไปในทางตรงกันข้ามโดยทนายความจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในการซักถามพยาน ส่วนผู้พิพากษาจะเป็นผู้ช่วยเสริมในการสืบพยานของทนายความ

6. การพิจารณาในชั้นอุทธรณ์และการเป็นที่สุดของคดี หลักเกณฑ์สากลควรจะกำหนดขอบเขตการเป็นที่สุดของคดี และไม่ควรสนับสนุนให้มีการนำคดีที่ชี้ขาดโดยสมบูรณ์แล้วมาทำการพิจารณาใหม่ เว้นแต่จะปรากฏว่ามีการฉ้อฉลในกระบวนพิจารณา หรือมีพยานหลักฐานที่ไม่สามารถนำมาแสดงได้ในศาลชั้นต้น

7. การรับเอาหลักเกณฑ์สากลมาปรับใช้ เป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมสมัยใหม่โดยเป็นการรวบรวมข้อดีของการพิจารณาคดีแบบกล่าวหาของระบบ Common Law และการพิจารณาที่มีผู้พิพากษาเป็นศูนย์กลางของระบบ Civil Law รวมทั้งการใช้แนวความคิดและถ้อยคำที่ประเทศต่างๆ สามารถนำไปใช้ได้

คณะทำงานได้จัดสัมมนาในประเทศฝรั่งเศสที่มหาวิทยาลัยปารีส 2 เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม ปี ค.ศ.2000 และที่เมืองลียง เมื่อปี ค.ศ.2003 เพื่อศึกษาการดำเนินงานกร่างหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากล แม้หลักการดังกล่าวจะได้รับการออกแบบโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการพิจารณาคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ แต่คณะทำงานก็เห็นว่าหลักการนี้อาจเหมาะสมกับการใช้กับการระงับข้อพิพาททางแพ่งอื่นๆ รวมถึงการอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศด้วย และสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการปฏิรูปกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้

หลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากล มีรายละเอียดดังนี้

1. ความเป็นอิสระ ความเป็นกลาง และคุณสมบัติของผู้พิพากษา

1.1 ผู้พิพากษาควรมีอิสระในการวินิจฉัยข้อพิพาทตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย โดยปราศจากอิทธิพลที่ไม่สมควรทั้งภายในและภายนอก

1.2 ผู้พิพากษาควรมีวาระการดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม ผู้พิพากษาซึ่งไม่ใช่ผู้พิพากษาอาชีพควรจะมีที่มาจากกระบวนการซึ่งประกันความเป็นอิสระจากคู่ความ ข้อพิพาท และบุคคลที่มีส่วนได้เสียกับการระงับข้อพิพาทนั้น

1.3 ผู้พิพากษาควรมีความเป็นกลาง ผู้พิพากษาหรือบุคคลอื่นซึ่งมีอำนาจในการวินิจฉัยข้อพิพาทจะต้องไม่เข้าร่วมพิจารณาคดีหากมีเหตุอันควรสงสัยในความเป็นกลางของบุคคลเช่นว่านั้น และควรมีกระบวนการพิจารณาที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพสำหรับการโต้แย้งในเรื่องความไม่เป็นกลางของศาล

1.4 ศาลและผู้พิพากษาไม่ควรติดต่อสื่อสารกับคู่ความในเรื่องที่เกี่ยวกับคดีโดยปราศจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่เป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาซึ่งไม่ต้องการแจ้งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบหรือเป็นกระบวนการทางธุรการปกติ ในกรณีที่มีการติดต่อสื่อสารระหว่างศาลและคู่ความโดยปราศจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง คู่ความฝ่ายนั้นควรได้รับแจ้งเนื้อหาในการติดต่อสื่อสารโดยทันที

1.5 ผู้พิพากษาควรมีความรู้และประสบการณ์สูง

2. เขตอำนาจศาล

2.1 เขตอำนาจศาลเกี่ยวกับคู่ความ

2.1.1 ด้วยความยินยอมของคู่ความในการเสนอข้อพิพาทต่อศาลนั้น

2.1.2 ในกรณีที่มีความเกี่ยวพันในสาระสำคัญของระหว่างประเทศที่ทำการพิจารณาคดีและคู่ความ หรือธุรกรรม หรือการเกิดขึ้นของข้อพิพาท โดยให้ถือว่ามีความเกี่ยวพันในสาระสำคัญเมื่อมีความเกี่ยวพันของธุรกรรมหรือการเกิดขึ้นของข้อพิพาทส่วนใหญ่ในประเทศที่ทำการพิจารณาคดี และเมื่อจำเลยมีถิ่นที่อยู่ หรือมีสถานที่หลักในการประกอบธุรกิจ หรือมีทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทตั้งอยู่ในประเทศที่ทำการพิจารณาคดี

2.2 ในกรณีที่ไม่มีเขตอำนาจศาลของประเทศอื่นซึ่งทำการพิจารณาคดีที่เหมาะสม อาจพิจารณาหลักเกณฑ์ในเรื่องเขตอำนาจศาล ดังต่อไปนี้

2.2.1 จำเลยได้ปรากฏตัวหรือจำเลยมีสัญชาติในประเทศที่ทำการพิจารณาคดี หรือ

2.2.2 ทรัพย์สินของจำเลยได้ปรากฏอยู่ในประเทศที่ทำการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะ เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทหรือไม่ แต่ศาลนั้นควรจะมีอำนาจจำกัดเฉพาะในทรัพย์สินหรือมูลค่าของทรัพย์สินดังกล่าวเท่านั้น

2.3 ศาลอาจสั่งให้ใช้วิธีการชั่วคราวเกี่ยวกับบุคคลหรือทรัพย์สินในประเทศที่ทำการพิจารณาคดีได้ แม้ว่าศาลนั้นจะไม่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีที่พิพาทก็ตาม

2.4 ศาลที่มีเขตอำนาจต้องไม่รับฟ้อง ในกรณีที่คู่ความได้ตกลงกันล่วงหน้าแล้วว่าให้คดีอยู่ในเขตอำนาจศาลอื่นโดยเฉพาะ

2.5 ศาลอาจจะไม่รับฟ้องหรืองดการพิจารณาคดีไว้ ในกรณีที่เห็นโดยชัดแจ้งว่าศาลอื่นมีเขตอำนาจศาลซึ่งเหมาะสมมากกว่า

2.6 ศาลอาจจะไม่รับฟ้องหรืองดการพิจารณาคดีไว้ ในกรณีที่ เป็นคดีซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในศาลอื่นที่มีเขตอำนาจ เว้นแต่จะปรากฏว่าคดีนั้นจะไม่ได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และด้วยความรวดเร็ว

3. ความเท่าเทียมกันของคู่ความในกระบวนการพิจารณา

3.1 ศาลควรทำให้แน่ใจว่าผู้ดำเนินคดีจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน และมีโอกาสในการใช้สิทธิฟ้องและต่อสู้คดีอย่างเหมาะสม

3.2 สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงการหลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสัญชาติหรือถิ่นที่อยู่ ศาลควรคำนึงถึงความยุ่งยากที่คู่ความชาวต่างประเทศอาจจะประสบได้ในการมีส่วนร่วมดำเนินคดีด้วย

3.3 บุคคลไม่ควรต้องถูกบังคับให้วางประกันค่าใช้จ่าย หรือวางประกันความรับผิดชอบในการขอให้ศาลใช้วิธีการชั่วคราว โดยเหตุเพียงเพราะบุคคลนั้นไม่มีสัญชาติหรือถิ่นที่อยู่ในประเทศที่ทำการพิจารณาคดีนั้น

3.4 เมื่อดำเนินคดีตามที่เป็นไปได้ ข้อบังคับเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลไม่ควรกำหนดให้เป็นภาระอันไม่สมควรแก่บุคคลซึ่งไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่ทำการพิจารณาคดีในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยศาล

4. สิทธิที่จะเลือกใช้นายความ

4.1 คู่ความมีสิทธิที่จะเลือกใช้นายความได้ทั้งนายความซึ่งว่าความอยู่ในประเทศที่ทำการพิจารณาคดีและนายความที่ว่าความอยู่ในประเทศอื่นๆ

4.2 ความเป็นอิสระของวิชาชีพทนายความควรได้รับการเคารพ และควรให้ทนายความสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ต่อลูกค้าด้วยความซื่อสัตย์ และมีความรับผิดชอบในการรักษาความลับของลูกค้าได้อย่างเต็มที่

5. การได้รับแจ้งโดยชอบและสิทธิที่จะได้รับการพิจารณา

5.1 เมื่อเริ่มต้นคดี คู่ความฝ่ายอื่นนอกจากโจทก์ควรได้รับแจ้งด้วยวิธีการที่สมควรและมีประสิทธิภาพ ในการแจ้งควรจะแนบสำเนาคำฟ้องซึ่งรวมถึงข้อกล่าวหาตามคำฟ้อง และคำขอบังคับของโจทก์ จำเลยควรได้รับการแจ้งถึงกระบวนการพิจารณานี้เพื่อที่จะสามารถต่อสู้คดีได้ และศาลอาจมีคำพิพากษาโดยขาดนัดได้หากจำเลยไม่ต่อสู้คดีภายในกำหนด

5.2 เอกสารตามข้อ 5.1 จะต้องทำเป็นภาษาของประเทศที่ทำการพิจารณาคดี และภาษาของประเทศที่ผู้รับมีถิ่นที่อยู่ หรือสถานที่หลักในการประกอบธุรกิจของผู้รับ หรือภาษาที่ใช้ในเอกสารหลักของธุรกรรมนั้นด้วย จำเลยและคู่ความฝ่ายอื่นควรแจ้งคำให้การ และข้อต่อสู้อื่น รวมทั้งคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์เป็นภาษาที่ใช้ในกระบวนการพิจารณาในข้อ 6

5.3 ภายหลังจากเริ่มต้นคดี คู่ความทุกฝ่ายควรได้รับแจ้งคำร้องและคำขอของคู่ความฝ่ายอื่น รวมทั้งคำสั่งศาลโดยทันที

5.4 คู่ความควรมีสิทธิที่จะยื่นข้อต่อสู้ในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเสนอพยานหลักฐานซึ่งใช้เพื่อสนับสนุนได้

5.5 คู่ความควรได้รับโอกาสที่เป็นธรรม และระยะเวลาที่เพียงพอเหมาะสมในการโต้แย้งข้อต่อสู้ในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายและการเสนอพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายอื่น รวมทั้งคำสั่งและคำแนะนำของศาล

5.6 ศาลควรพิจารณาข้อต่อสู้ทั้งหมดของคู่ความที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาท

5.7 คู่ความอาจใช้วิธีการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว เช่น ระบบโทรคมนาคมโดยการตกลงกัน และได้รับอนุญาตจากศาล

5.8 การมีคำสั่งและการบังคับคดีตามคำสั่งซึ่งมีผลกระทบต่อคู่ความที่มีส่วนได้เสีย อาจกระทำได้โดยไม่ต้องมีการแจ้งไปยังคู่ความฝ่ายนั้นเฉพาะในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม คำสั่งตามคำขอฝ่ายเดียวควรจะได้สัดส่วนกับประโยชน์ที่ผู้ร้องประสงค์จะให้คุ้มครอง และคู่ความที่ได้รับผลกระทบควรได้รับการแจ้งคำสั่ง พร้อมเหตุผลสนับสนุนคำสั่งดังกล่าวโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งควรมีสิทธิที่จะขอให้ศาลพิจารณาใหม่โดยทันที

6. ภาษาที่ใช้ในกระบวนการพิจารณา

6.1 กระบวนการพิจารณาซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารด้วยเอกสารและด้วยวาจา โดยปกติควรดำเนินการโดยภาษาที่ใช้ในศาลนั้น

6.2 ศาลอาจจะให้ใช้ภาษาอื่นทั้งหมดหรือบางส่วนของกระบวนการพิจารณาได้ หากไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อคู่ความ

6.3 ควรจัดให้มีการแปลภาษาในกรณีที่คู่ความหรือพยานไม่มีความสามารถในภาษาที่ใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น การแปลเอกสารที่มีความยาวหรือมีจำนวนมากอาจจำกัดให้แปลเฉพาะส่วนได้ตามที่คู่ความตกลงกัน หรือตามที่ศาลสั่ง

7. ความรวดเร็วของกระบวนการยุติธรรม

7.1 ศาลควรวินิจฉัยข้อพิพาทภายในระยะเวลาอันเหมาะสม

7.2 คู่ความมีหน้าที่ในการให้ความร่วมมือกับศาล และมีสิทธิที่จะปรึกษาหารือกับศาลตามสมควรเกี่ยวกับการกำหนดตารางเวลา ข้อบังคับเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาและคำสั่งศาลอาจจะกำหนดตารางเวลาที่เหมาะสมและระยะเวลาสิ้นสุด รวมทั้งกำหนดบทลงโทษแก่คู่ความหรือทนายความที่ไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับและคำสั่งเช่นนั้นโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรได้

8. วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา

8.1 ศาลอาจมีคำสั่งให้ใช้วิธีการชั่วคราวในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อเป็นการประกันไม่ให้คำพิพากษาที่จะมีต่อไปเป็นอันไร้ผลหรือเพื่อรักษาหรือควบคุมสถานะการณ์ในขณะนั้น โดยวิธีการที่ใช้จะต้องอยู่ภายใต้บังคับของหลักความได้สัดส่วน

8.2 ศาลอาจมีคำสั่งให้ใช้วิธีการชั่วคราวโดยไม่ต้องมีการแจ้งให้ทราบเฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยผู้ร้องขอจะต้องเปิดเผยประเด็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายทั้งหมดที่ศาลควรจะได้รับทราบอย่างเหมาะสม บุคคลที่จะต้องถูกบังคับตามคำขอฝ่ายเดียวดังกล่าวต้องมีโอกาสโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ในการโต้แย้งเกี่ยวกับความเหมาะสมของวิธีการชั่วคราวนั้น

8.3 ผู้ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ใช้วิธีการชั่วคราวโดยปกติควรจะต้องมีความรับผิดชอบในการชำระค่าเสียหายแก่บุคคลที่ต้องถูกบังคับตามคำขอ หากภายหลังศาลได้วินิจฉัยว่าไม่ควรสั่งให้ใช้วิธีการชั่วคราวดังกล่าวนั้น และในกรณีที่เหมาะสม ศาลจะต้องกำหนดให้ผู้ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ใช้วิธีการชั่วคราววางหลักประกันความเสียหายด้วย

9. ขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา

9.1 โดยปกติการพิจารณาคดีควรประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการเริ่มต้นคดี หรือขั้นตอนในการทำคำฟ้อง ขั้นตอนกลางหรือขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี และขั้นตอนสุดท้ายหรือขั้นตอนในการพิจารณาคดี

9.2 ในขั้นตอนการเริ่มต้นคดีหรือขั้นตอนในการทำคำฟ้อง คู่ความจะต้องเสนอ คำฟ้อง คำให้การ และข้อโต้แย้งอื่นๆ โดยทำเป็นหนังสือ รวมทั้งระบุพยานหลักฐานที่จะใช้เป็นหลัก ในคดี

9.3 ในขั้นตอนกลางหรือก่อนการพิจารณาคดี หากจำเป็นศาลควรดำเนินการ ดังนี้

9.3.1 นัดพร้อมหรือจัดการประชุมเพื่อกำหนดแนวทางของกระบวนการพิจารณา

9.3.2 กำหนดตารางวันนัดพิจารณา

9.3.3 พิจารณาประเด็นปัญหาที่ควรคำนึงถึงในเบื้องต้น เช่น เขตอำนาจศาล มาตรการคุ้มครองชั่วคราว และอายุความฟ้องคดี

9.3.4 พิจารณาประเด็นเกี่ยวกับการมีอยู่ การรับฟัง การเปิดเผย และการแลกเปลี่ยน ซึ่งพยานหลักฐาน

9.3.5 กำหนดประเด็นที่อาจทำการชี้ขาดเบื้องต้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของคดี

9.3.6 มีคำสั่งเกี่ยวกับการสืบพยาน

10. การเริ่มต้นคดีของคู่ความและขอบเขตของกระบวนการพิจารณา

10.1 การเริ่มต้นคดีควรเริ่มโดยคำฟ้องของโจทก์ ไม่ใช่โดยการดำเนินการของศาลเอง

10.2 ระยะเวลาในการเสนอคำฟ้องต่อศาลจะต้องกำหนดให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วย อายุความ การฟ้องซ้ำ และเงื่อนไขอื่นๆ ในเรื่องระยะเวลา

10.3 ขอบเขตของกระบวนการพิจารณาจะต้องกำหนดโดยคำฟ้องและคำให้การของคู่ความ ซึ่งถือเป็นคำคู่ความ และรวมถึงการแก้ไขคำคู่ความนั้นด้วย

10.4 ในกรณีที่มีเหตุผลอันสมควร คู่ความมีสิทธิที่จะแก้ไขคำฟ้องหรือคำให้การได้ โดยต้องแจ้งให้คู่ความอีกฝ่ายทราบ แต่ต้องไม่ทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้าโดยไม่สมควรหรือ ก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรม

10.5 คู่ความควรมีสติที่จะยุติหรือแก้ไขกระบวนการพิจารณาไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ได้โดยสมัครใจโดยการถอนคำคู่ความ การยอมรับ หรือการประนีประนอมยอมความ คู่ความฝ่ายหนึ่งไม่ควรได้รับอนุญาตให้ยุติหรือแก้ไขกระบวนการพิจารณาเมื่อจะก่อให้เกิดผลเสียแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

11. หน้าที่ของคู่ความและทนายความ

11.1 คู่ความและทนายความจะต้องดำเนินคดีโดยสุจริตต่อศาลและคู่ความฝ่ายอื่น

11.2 คู่ความมีความรับผิดชอบร่วมกับศาลในการสนับสนุนส่งเสริมการวินิจฉัยคดีที่เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และรวดเร็วตามสมควร และคู่ความจะต้องงดเว้นจากการใช้สิทธิในกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต เช่น การมีอิทธิพลต่อพยานบุคคล หรือการทำลายพยานหลักฐาน

11.3 ในขั้นตอนการเริ่มต้นคดีหรือขั้นตอนในการทำคำฟ้อง คู่ความต้องแสดงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องโดยสมควรซึ่งข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และคำขอบังคับ รวมทั้งการระบุพยานหลักฐานที่เพียงพอต่อใช้สนับสนุนข้อกล่าวอ้างต่างๆ ของตน ในกรณีมีเหตุผลอันสมควรที่คู่ความไม่สามารถแสดงรายละเอียดดังกล่าวได้ ศาลควรให้โอกาสคู่ความเสนอข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานนั้นได้ในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาหลังจากนั้น

11.4 การที่คู่ความไม่ได้ทำการโต้แย้งข้อกล่าวอ้างหรือข้อต่อสู้ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งภายในกำหนดระยะเวลา ศาลอาจถือเป็นหลักเกณฑ์ที่เพียงพอในการพิจารณาว่าจะรับฟังหรือยอมรับข้อโต้แย้งนั้นหรือไม่ หลังจากที่ศาลได้เตือนคู่ความฝ่ายนั้นแล้ว

11.5 ทนายความมีหน้าที่ในทางวิชาชีพที่จะต้องช่วยเหลือคู่ความในการปฏิบัติหน้าที่ของคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

12. คำฟ้องและคู่ความจำนวนมาก และการร้องสอด

12.1 คู่ความอาจฟ้องคดีใดๆ อันเกี่ยวพันกับคู่ความฝ่ายอื่นหรือบุคคลที่สามได้ภายใต้เขตอำนาจของศาลนั้น

12.2 บุคคลผู้มีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องกับประเด็นในกระบวนการพิจารณาอาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ด้วย การร้องสอด ในกรณีที่ศาลเห็นเองหรือตามคำขอของคู่ความ ศาลอาจเรียกให้บุคคลนั้นเข้ามาในคดีในฐานะผู้ร้องสอดได้ เว้นแต่จะทำให้เกิดความล่าช้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือจะทำให้กระบวนการพิจารณาที่มีความยุ่งยากสับสน หรือไม่ยุติธรรมแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กฎหมายของประเทศที่ทำการพิจารณาคดีอาจอนุญาตให้มีการร้องสอดในกระบวนการพิจารณาชั้นอุทธรณ์ได้

12.3 ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลควรอนุญาตให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้ามาเป็น คู่ความ แทน หรือรับมรดกความได้

12.4 สิทธิและหน้าที่ของคู่ความที่เข้ามาในคดีนั้น ปกติจะเป็นเช่นเดียวกับคู่ความเดิม โดยขอบเขตของสิทธิและหน้าที่ดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับลักษณะ ช่วงเวลา และพฤติการณ์ของคู่ความที่เข้ามาในคดี

12.5 ศาลอาจมีคำสั่งให้แยกคำฟ้อง แยกประเด็น หรือแยกคู่ความ เป็นคดีต่างหาก หรือให้ไปรวมพิจารณากับคดีอื่น ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการคดีและการวินิจฉัยคดีมีความเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

13. การเสนอความเห็นของบุคคลอื่นใดในลักษณะของการเป็นที่ปรึกษาศาลหรือเพื่อนของศาล (Amicus Curiae)

บุคคลที่สามอาจจะยื่นหนังสือให้ความเห็นเกี่ยวกับประเด็นข้อกฎหมายที่สำคัญในคดี และเรื่องที่เป็นข้อมูลแวดล้อมของคดีต่อศาลได้ โดยได้รับอนุญาตจากศาลและปรึกษาหารือกับคู่ความทุกฝ่ายแล้ว แต่ศาลอาจเรียกให้บุคคลดังกล่าวยื่นหนังสือต่อศาลได้เอง และคู่ความต้องมีโอกาสที่จะยื่นหนังสือแสดงความเห็นเกี่ยวกับหนังสือของบุคคลที่สามได้ก่อนที่ศาลจะทำการพิจารณาหนังสือของบุคคลที่สามนั้น

14. ความรับผิดชอบของศาลในการกำหนดแนวทางของกระบวนการพิจารณา

14.1 เมื่อเริ่มต้นคดีโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ศาลควรบริหารจัดการกระบวนการพิจารณาในเชิงรุกโดยใช้ดุลพินิจเพื่อให้การระงับข้อพิพาทประสบผลสำเร็จอย่างเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และด้วยความรวดเร็วตามสมควร ทั้งนี้ ในการพิจารณาศาลควรคำนึงลักษณะของข้อพิพาทระหว่างประเทศด้วย

14.2 ศาลควรบริหารจัดการกระบวนการพิจารณาโดยการปรึกษาหารือกับคู่ความ ทั้งนี้ ภายในขอบเขตเท่าที่จะทำได้

14.3 ศาลควรกำหนดลำดับของประเด็นข้อพิพาทที่จะต้องพิจารณา และตารางเวลาของกระบวนการพิจารณาทุกขั้นตอนซึ่งรวมถึงวันนัดและวันสิ้นสุด แต่ศาลอาจจะแก้ไขแนวทางของกระบวนการพิจารณาดังกล่าวได้

15. การยกฟ้องและคำพิพากษาโดยขาดนัด

15.1 การยกฟ้องโดยปกติจะต้องกระทำต่อโจทก์ซึ่งไม่ได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยปราศจากเหตุที่จะอ้างได้โดยชอบ ทั้งนี้ ก่อนยกฟ้องศาลจะต้องเตือนโจทก์ตามสมควรด้วย

15.2 คำพิพากษาโดยขาดนัดโดยปกติจะต้องทำต่อจำเลยหรือคู่ความฝ่ายอื่นซึ่งไม่ได้มาศาล หรือไม่ได้ยื่นคำให้การหรือข้อต่อสู้ภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยปราศจากเหตุที่จะอ้างได้โดยชอบ

15.3 ศาลที่มีคำพิพากษาโดยขาดนัดจะต้องกำหนดในเรื่องดังต่อไปนี้

15.3.1 ศาลมีเขตอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้น

15.3.2 มีการแจ้งให้คู่ความทราบ และคู่ความมีระยะเวลาเพียงพอที่จะต่อสู้คดีได้

15.3.3 ข้อกล่าวหาอันมีข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานสนับสนุนตามสมควร และมีฐานที่จะอ้างได้ตามกฎหมาย รวมทั้งมีการเรียกค่าสินไหมทดแทนและค่าใช้จ่ายใดๆ

15.4 คำพิพากษาโดยขาดนัดอาจจะกำหนดจำนวนเงินหรือการเยียวยาความเสียหายอื่นๆ ไม่เกินกว่าที่ขอตามคำฟ้อง

15.5 การยกฟ้องและคำพิพากษาโดยขาดนัดนั้น อยู่ภายใต้การอุทธรณ์หรือการยกเลิกเพิกถอน

15.6 คู่ความซึ่งไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตนในการดำเนินกระบวนการพิจารณา จะต้องอยู่ภายใต้บังคับเรื่องบทลงโทษตามที่กำหนดไว้ในหลักการ ข้อ 17

16. การเข้าถึงข้อมูลและพยานหลักฐาน

16.1 โดยปกติศาลและคู่ความแต่ละฝ่ายควรจะเข้าถึงพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งไม่มีเอกสิทธิ์คุ้มครองกันได้ ซึ่งรวมถึงคำให้การของคู่ความและพยานบุคคล คำให้การของพยานผู้เชี่ยวชาญ เอกสารและพยานหลักฐานที่ได้มาจากการตรวจสอบ หลักฐานการเข้าไปในสถานที่ หรือในกรณีที่เหมาะสมหลักฐานจากการตรวจร่างกายและจิตใจของบุคคล ทั้งนี้ คู่ความควรมีสิทธิที่จะยื่นบันทึกถ้อยคำพยานได้

16.2 ภายในระยะเวลาที่คู่ความร้องขอ ศาลควรมีคำสั่งให้เปิดเผยพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งไม่มีเอกสิทธิ์คุ้มครองกันที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือของผู้ที่ไม่ได้เป็นคู่ความในกรณีที่เป็นและมีเหตุอันสมควร และไม่อาจมีการคัดค้านได้ว่าการเปิดเผยพยานหลักฐานอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อคู่ความหรือบุคคลที่ทำการเปิดเผยพยานหลักฐานนั้น

16.3 เพื่อให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมีความสะดวกขึ้น ทนายความของคู่ความฝ่ายหนึ่ง อาจซักถามพยานของผู้ซึ่งไม่ได้เป็นคู่ความโดยพยานนั้นสมควรใจก็ได้

16.4 การให้การของคู่ความ พยาน และพยานผู้เชี่ยวชาญควรดำเนินการตามวิธีการ ปกติของประเทศที่ทำการพิจารณาคดี แต่คู่ความฝ่ายหนึ่งควรมีสิทธิที่จะซักถามพยานของคู่ความ อีกฝ่ายหนึ่ง หรือพยานผู้เชี่ยวชาญซึ่งถูกศาลหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งซักถามก่อนได้โดยตรง

16.5 บุคคลที่เสนอพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นคู่ความหรือไม่ มีสิทธิขอให้ศาลมีคำสั่ง คุ้มครองการเปิดเผยข้อมูลซึ่งเป็นความลับโดยไม่สมควรได้

16.6 ศาลควรมีอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงความสำคัญ ในเรื่องประเภทและที่มาของพยานหลักฐานนั้น

17. บทลงโทษ

17.1 ศาลอาจกำหนดบทลงโทษแก่คู่ความ ทนายความ และบุคคลที่สามซึ่งไม่ปฏิบัติ หน้าที่ของตนในกระบวนการพิจารณาได้

17.2 บทลงโทษควรเหมาะสมและได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของเรื่องและความเสียหาย ที่เกิดขึ้น รวมทั้งเป็นไปตามขอบเขตของการมีส่วนร่วมและความมากน้อยของการกระทำ

17.3 บทลงโทษที่เหมาะสมแก่คู่ความ ได้แก่ ข้อสรุปที่เป็นปฏิปักษ์ต่อคู่ความ การยกฟ้อง หรือการไม่รับคำให้การทั้งหมดหรือแต่บางส่วน การมีคำพิพากษาโดยขาดนัด การงดการพิจารณา และการสั่งให้ชำระค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมจากค่าใช้จ่ายตามปกติ บทลงโทษที่เหมาะสมแก่คู่ความและ ผู้ที่ไม่ได้เป็นคู่ความนั้นรวมถึงบทลงโทษทางการเงิน เช่น ค่าปรับ ส่วนบทลงโทษที่เหมาะสมแก่ ทนายความ เช่น การสั่งให้ชำระค่าใช้จ่าย

17.4 กฎหมายของประเทศที่ทำการพิจารณาคดีอาจกำหนดบทลงโทษเพิ่มเติมได้ ซึ่งรวมถึงความรับผิดทางอาญาในกรณีที่คู่ความและผู้ที่ไม่ได้เป็นคู่ความได้ประพฤติผิดอย่างร้ายแรง หรือรุนแรง เช่น การเสนอพยานหลักฐานเท็จ หรือมีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงหรือคุกคาม

18. เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางพยานหลักฐาน

18.1 คู่ความหรือผู้ที่ไม่ได้เป็นคู่ความควรมีเอกสิทธิ์ ความคุ้มกัน และความคุ้มครอง ในลักษณะเดียวกันเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานหรือข้อมูลอื่นๆ

18.2 ศาลควรพิจารณาว่าความคุ้มครองดังกล่าวนั้นอาจถือเป็นการไม่ยอมเปิดเผยพยานหลักฐานหรือข้อมูลอื่นๆ ได้หรือไม่ และวินิจฉัยว่าจะกำหนดบทลงโทษโดยมีข้อสรุปที่เป็นปฏิปักษ์ต่อคู่ความหรือโดยบทลงโทษทางอ้อมอื่นๆ หรือไม่

18.3 ศาลควรจะได้รับรู้ถึงการคุ้มครองดังกล่าวเมื่อจะใช้อำนาจกำหนดบทลงโทษแก่คู่ความหรือผู้ที่ไม่ได้เป็นคู่ความในการบังคับให้เปิดเผยพยานหลักฐานหรือข้อมูลอื่นๆ

19. การเสนอคดีด้วยวาจาและด้วยลายลักษณ์อักษร

19.1 การฟ้องคดี คำร้อง และข้อโต้แย้ง ตามปกติควรจะเริ่มเสนอโดยทำเป็นหนังสือ แต่คู่ความควรมีสิทธิที่จะเสนอข้อโต้แย้งด้วยวาจาในประเด็นที่สำคัญได้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

19.2 การสืบพยานนัดสุดท้ายจะต้องกระทำต่อผู้พิพากษาผู้ที่จะทำคำพิพากษา

19.3 ศาลควรกำหนดวิธีการในการให้การ โดยปกติการให้การของคู่ความและพยานควรกระทำด้วยวาจา และรายงานความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญควรทำเป็นหนังสือ แต่เมื่อศาลได้ปรึกษาหารือกับคู่ความแล้วอาจกำหนดให้พยานให้การเป็นหนังสือได้ซึ่งควรส่งให้แก่คู่ความล่วงหน้าก่อนทำการสืบพยาน

19.4 การให้การด้วยวาจาอาจจำกัดเฉพาะการอธิบายเพิ่มเติมคำให้การเป็นหนังสือของพยานหรือรายงานความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ

20. การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

20.1 โดยปกติการพิจารณาคดีซึ่งรวมถึงการสืบพยานและการอ่านคำพิพากษาคควรกระทำโดยเปิดเผย เมื่อศาลได้ปรึกษาหารือกับคู่ความแล้วอาจสั่งให้การพิจารณาคดีทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเป็นความลับได้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เพื่อความปลอดภัยของสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล

20.2 จำนวนคดีและรายงานกระบวนการพิจารณาคดีควรเปิดเผย หรือเข้าถึงได้โดยบุคคลผู้มีส่วนได้เสียหรือโดยบุคคลซึ่งได้ทำคำร้องขอที่เชื่อถือได้ ตามกฎหมายของประเทศที่ทำการพิจารณาคดี

20.3 หากกระบวนการพิจารณาได้กระทำโดยเปิดเผย ศาลอาจสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในส่วนใดส่วนหนึ่งเป็นความลับได้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เพื่อความปลอดภัยของสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล

20.4 คำพิพากษาซึ่งรวมถึงเหตุผลที่วินิจฉัยในคำพิพากษา และคำสั่งอื่นๆ ควรเข้าถึงได้โดยสาธารณะชน

21. หน้าที่นำสืบและการรับฟังพยานหลักฐาน

21.1 โดยปกติคู่ความแต่ละฝ่ายมีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงที่ตนต่างกล่าวอ้างในคดี

21.2 ข้อเท็จจริงจะได้รับการพิสูจน์ต่อเมื่อศาลเชื่อโดยมีเหตุผลสมควรว่าเป็นความจริง

21.3 ในกรณีที่ปรากฏว่าคู่ความได้ครอบครองหรือควบคุมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งไม่ได้นำมาแสดงโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ศาลอาจมีข้อสรุปที่เป็นปฏิบัติโดยการเชื่อถือประเด็นที่พยานหลักฐานนั้นต้องการพิสูจน์ได้

22. ความรับผิดชอบในการกำหนดข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

22.1 ศาลมีความรับผิดชอบในการพิจารณาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รวมทั้งการกำหนดข้อกฎหมายที่ถูกต้องที่จะใช้ในการทำคำพิพากษา ซึ่งรวมถึงประเด็นที่ต้องวินิจฉัยโดยอาศัยกฎหมายต่างประเทศด้วย

22.2 เมื่อศาลให้โอกาสคู่ความในการโต้แย้ง ศาลอาจดำเนินการดังต่อไปนี้

22.2.1 อนุญาตหรือเรียกให้คู่ความแก้ไขข้อโต้แย้งในข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริง และเสนอประเด็นข้อพิพาทและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

22.2.2 สั่งให้สืบพยานหลักฐานที่คู่ความไม่ได้เสนอมาก่อน

22.2.3 พิจารณาทฤษฎีทางกฎหมาย หรือตีความข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่คู่ความไม่ได้กล่าวอ้างมาก่อน

22.3 โดยปกติศาลควรสืบพยานทั้งหมดด้วยตนเอง แต่ในกรณีที่จำเป็นอาจมอบหมายให้ตัวแทนที่เหมาะสมทำการสืบพยานและรวบรวมพยานหลักฐานไว้เพื่อให้ศาลพิจารณาในการสืบพยานนัดสุดท้ายก็ได้

22.4 ศาลอาจแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ และเสนอพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นใดๆ ที่เหมาะสมกับการให้การของพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นได้ ซึ่งรวมถึงกฎหมายต่างประเทศ

22.4.1 หากคู่ความตกลงด้วยในการแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยปกติศาลควรแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญนั้น

22.4.2 คู่ความมีสิทธิที่จะเสนอการให้การของพยานผู้เชี่ยวชาญที่ตนแต่งตั้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องใดๆ ที่เหมาะสมกับการให้การของพยานผู้เชี่ยวชาญนั้น

22.4.3 พยานผู้เชี่ยวชาญไม่ว่าจะได้รับการแต่งตั้งโดยศาลหรือโดยคู่ความมีหน้าที่ต่อศาลในการเสนอความเห็นในประเด็นที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่และอย่างเป็นรูปธรรม

23. การทำคำพิพากษาและการให้เหตุผลในคำพิพากษา

23.1 ภายใต้การเสนอพยานหลักฐานโดยครบถ้วนของคู่ความ ศาลควรมีคำพิพากษาด้วยลายลักษณ์อักษรในทันที คำพิพากษาศาลควรกำหนดวิธีการเยียวยาตามคำพิพากษา และจำนวนเงินที่ต้องชำระในกรณีที่ต้องชำระเงิน

23.2 คำพิพากษาศาลควรประกอบด้วยคำอธิบายเหตุผลในข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และพยานหลักฐานที่จำเป็นอันเป็นฐานที่ใช้ในการวินิจฉัย

24. การระงับข้อพิพาท

24.1 ในขณะที่เกี่ยวกับการให้โอกาสคู่ความในการฟ้องและต่อสู้คดี ศาลควรสนับสนุนให้คู่ความตกลงกันเท่าที่จะเป็นไปได้

24.2 ศาลควรอำนวยความสะดวกให้คู่ความใช้กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกในขั้นตอนใดๆ ของกระบวนการพิจารณา

24.3 ทั้งก่อนและหลังการเริ่มต้นคดี คู่ความควรร่วมมือกันในการที่จะพยายามตกลงกันด้วยวิธีการที่เหมาะสม ศาลอาจจะกำหนดค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมได้ในกรณีที่คู่ความไม่ให้ความร่วมมือโดยไม่เหมาะสมหรือไม่สุจริต

25. ค่าใช้จ่าย

25.1 โดยปกติคู่ความฝ่ายที่ชนะคดีควรได้รับชดใช้ค่าใช้จ่ายทั้งหมดหรือแต่บางส่วนที่ตนเสียไป ค่าใช้จ่ายรวมถึงค่าธรรมเนียมการฟ้องคดีหรือค่าขึ้นศาล ค่าธรรมเนียมที่ชำระแก่เจ้าหน้าที่ เช่น เจ้าหน้าที่จดเลขของศาล ค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าธรรมเนียมพยานผู้เชี่ยวชาญ และค่าทนายความ

25.2 โดยถือเป็นข้อยกเว้น ศาลอาจสั่งไม่ชดใช้ค่าใช้จ่ายหรือสั่งจำกัดค่าใช้จ่ายแก่คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีได้หากมีเหตุอันสมควรโดยชัดแจ้ง ศาลอาจจำกัดค่าใช้จ่ายเฉพาะส่วนที่เกิดขึ้นในคดีอย่างแท้จริง และกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีซึ่งยกประเด็นข้อพิพาทที่ไม่จำเป็นหรือยกข้อต่อสู้โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรนั้นชำระค่าใช้จ่ายได้ ในการทำคำพิพากษาเรื่องค่าใช้จ่ายศาลอาจคำนึงถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ โดยไม่สุจริตของคู่ความด้วย

26. การบังคับตามคำพิพากษาได้ทันที

26.1 คำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาลชั้นต้นโดยปกติควรบังคับได้ทันที

26.2 เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์อาจมีคำสั่งเองหรือตามที่คู่ความร้องขอให้ทุเลาการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นไว้ก่อนในระหว่างการอุทธรณ์

26.3 ศาลอาจเรียกให้ผู้อุทธรณ์วางประกันในการขอให้ศาลอนุญาตให้ทุเลาการบังคับหรืออาจเรียกให้ผู้คัดค้านวางประกันในการขอให้ศาลไม่อนุญาตให้ทุเลาการบังคับได้

27. การอุทธรณ์คำพิพากษา

27.1 การพิจารณาในชั้นอุทธรณ์ควรอยู่ในเงื่อนไขเช่นเดียวกับการพิจารณาในศาลชั้นต้นตามกฎหมายของประเทศที่ทำการพิจารณาคดี การพิจารณาในชั้นอุทธรณ์ควรกระทำโดยรวดเร็ว

27.2 ขอบเขตของการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์โดยปกติควรถูกจำกัดโดยคำฟ้อง และคำให้การที่เสนอในศาลชั้นต้น

27.3 ศาลอุทธรณ์อาจพิจารณาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานใหม่ได้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

28. การฟ้องชั้นและการฟ้องซ้ำ

28.1 ในการใช้ข้อบังคับเรื่องการฟ้องชั้น ขอบเขตของกระบวนการพิจารณาให้กำหนดจากคำฟ้องและคำให้การรวมถึงที่ได้แก้ไขด้วย

28.2 ในการใช้ข้อบังคับเรื่องการฟ้องซ้ำ ขอบเขตของกระบวนการพิจารณาให้กำหนดจากคำฟ้องและคำให้การรวมถึงที่ได้แก้ไข ตลอดจนคำพิพากษาและเหตุผลในคำพิพากษาด้วย

28.3 ข้อความคิดในเรื่องการฟ้องซ้ำไม่ว่าจะเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายควรจะใช้เฉพาะเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความไม่ยุติธรรมอย่างมากเท่านั้น

29. การบังคับคดีตามคำพิพากษาที่มีประสิทธิภาพ

กระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาควรมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพซึ่งรวมถึงการบังคับให้ชำระเงินและค่าใช้จ่ายตามคำพิพากษา คำสั่งศาลที่ให้กระทำการหรือห้ามไม่ให้เกิดการใด และมาตรการคุ้มครองชั่วคราว

30. การยอมรับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ

คำพิพากษาถึงที่สุดและการเยียวยาตามมาตรการคุ้มครองชั่วคราวซึ่งทำในต่างประเทศ โดยกระบวนการพิจารณาที่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากลนี้ ต้องได้รับการยอมรับและบังคับได้ เว้นแต่จะขัดต่อข้อกำหนดในเรื่องนโยบายสาธารณะ

31. ความร่วมมือระหว่างประเทศทางการศาล

ศาลของประเทศที่น่าหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากลไปใช้ ควรให้ความช่วยเหลือศาลของประเทศอื่นๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหลักการดังกล่าว ซึ่งรวมถึงการมีคำสั่งอนุญาตให้ใช้วิธีการชั่วคราว และความช่วยเหลือในการรวบรวม และ จัดทำพยานหลักฐาน

อย่างไรก็ดี มีข้อวิพากษ์วิจารณ์มากมายเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากล⁹⁴ ตัวอย่างเช่น ข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่เกิดจากการคัดค้านในเรื่อง ความต้องการ ความเป็นไปได้ และความสะดวกของหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากล โดยการยอมรับในคุณค่าของหลักการพื้นฐานนี้อาจขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของ นักนิติศาสตร์ แต่ความต้องการและความสะดวกของประเทศใดประเทศหนึ่งในการนำหลักการพื้นฐานดังกล่าวไปใช้กลับเป็นการตัดสินใจทางด้านการเมือง ข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่เกิดจากการคัดค้านในเรื่องการใช้วิธีการใดโดยเฉพาะในหลักการดังกล่าว เช่น มีผู้ที่คัดค้านเรื่องภาระและค่าใช้จ่ายของการใช้กระบวนการเปิดเผยพยานเอกสารก่อนพิจารณา (Discovery) ซึ่งเป็นที่ทราบดีว่าการปล่อยให้ใช้กระบวนการนี้อย่างกว้างขวางจะเป็นภาระหนักและมีราคาแพง ข้อวิพากษ์วิจารณ์เรื่องการทำให้เข้าใจผิดเกี่ยวกับภาษา เทคนิค หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งอาจแก้ไขปัญหานี้ได้โดยปรับปรุงคำอธิบาย

⁹⁴ Geoffrey C. Hazard, Jr., "Preliminary Draft of the ALI Transnational Rules of Civil Procedure," Texas International Law Journal 33, pp.495-97 (1998) and see Antonio Gidi, "Presentación del Proyecto de Normas Transnacionales del Proceso Civil," Revista de la Facultad de Derecho de la Pontificia Universidad Católica del Perú 52, pp.607-620 (1999).

ตัวบทของหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากล⁹⁵ โดยที่หลักการพื้นฐานนี้เขียนเป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้นในส่วนเนื้อหาที่มีความสลับซับซ้อนจึงอาจเกิดปัญหาใหญ่ในการตีความกฎหมายและข้อความคิดที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมเฉพาะซึ่งภาษานั้นได้สื่อออกมา โดยเมื่อพยายามที่จะใช้หลักการพื้นฐานนี้ในการสร้างความเป็นเอกภาพของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในระดับสากล ข้อความคิดบางประการของภาษากฎหมายอังกฤษอาจไม่สอดคล้องกันในแต่ละประเทศได้ ในปัจจุบันได้มีการเขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสและมีการแปลเป็นภาษาอื่นๆ อีกหลายภาษา นอกจากนี้ นักนิติศาสตร์ในระบบ Civil Law และในระบบ Common Law ต่างก็มีมุมมองต่อหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากลที่แตกต่างกัน โดยนักนิติศาสตร์ในระบบ Civil Law มองว่าหลักการพื้นฐานนี้เป็นวิธีการของต่างประเทศ ข้อความคิดหลายประการเป็นปัญหา เช่น กระบวนการเปิดเผยพยานเอกสารก่อนพิจารณา (Discovery) อำนาจในการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษา ข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท การถามพยานโดยทนายความ และการอ้างตัวความเป็นพยาน ในขณะที่นักนิติศาสตร์ในระบบ Common Law ไม่สะดวกใจกับลักษณะบางประการของหลักการพื้นฐานนี้ที่ไม่สอดคล้องกับกระบวนการพิจารณาแบบ Common Law เช่น ผู้พิพากษามีอำนาจในการควบคุมกระบวนการพิจารณามากขึ้น การใช้กระบวนการเปิดเผยพยานเอกสารฐานก่อนพิจารณา (Discovery) ที่จำกัด การถามพยานโดยศาล และการไม่มีระบบลูกขุน ดังนั้น หลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากลจึงพยายามที่จะสร้างสมดุลระหว่างกฎหมายทั้ง 2 ระบบ ด้วยการประนีประนอมกัน โดยการเพิ่มด้านบวกและลดด้านลบของแต่ละระบบเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law และระบบ Common Law

กล่าวโดยสรุป การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือระบบวิธีพิจารณาความแพ่งทั้งในระดับประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ เยอรมนี ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น และในระดับระหว่างประเทศ กล่าวคือ สภาแห่งยุโรป สหภาพยุโรป รวมทั้งสถาบันกฎหมายอเมริกันและสถาบันระหว่างประเทศ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกฎหมายเอกชนนั้น ได้พยายามที่จะทำให้ระบบกระบวนการ

⁹⁵ Gerhard Walter and Samuel P. Baumgartner, "Utility and Feasibility of Transnational Rules of Civil Procedure: Some German and Swiss Reactions to the Hazard-Taruffo Project," *Texas International Law Journal* 33, pp.469-471 (1998).

ยุติธรรมทางแพ่งสามารถเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักพื้นฐานของมาตรฐานสากลของระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือระบบวิธีพิจารณาความแพ่งใน 3 มิติ คือ มิติด้านความเป็นธรรมในการค้นหาความจริง เช่น การกำหนดให้ศาลมีบทบาทเชิงรุกในกระบวนการพิจารณา มิติด้านการเป็นกระบวนการพิจารณาที่ใช้ระยะเวลาอย่างเหมาะสม เช่น การกำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจในการใช้ดุลพินิจเองว่าจะรับคดีไว้พิจารณาหรือไม่ และมิติด้านค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมในการเข้าถึงความยุติธรรม เช่น การกำหนดให้คู่ความไม่จำเป็นต้องมีทนายความช่วยเหลือในการดำเนินคดีมโนสาหร่ายหรือคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์เล็กน้อย ส่วนความแตกต่างของระบบกฎหมายที่สำคัญ 2 ระบบอันได้แก่ ระบบ Civil Law ระบบ Common Law ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับระหว่างประเทศนั้นก็มีความพยายามที่จะประนีประนอมหรือผสมผสานแนวความคิดของกฎหมายทั้ง 2 ระบบ เช่น การกำหนดให้การเริ่มต้นคดีเป็นเรื่องของคู่ความจะเป็นหลักในระบบกล่าวหาของระบบ Common Law ส่วนการกำหนดให้ศาลมีบทบาทเชิงรุกในกระบวนการพิจารณาจะเป็นหลักในระบบไต่สวนของระบบ Civil Law เป็นต้น รวมทั้งได้มีการนำรูปแบบและวิธีการของแต่ละระบบมาปรับใช้ เช่น ประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law ได้เริ่มให้ความสนใจในการนำหลักเรื่องแนวบรรทัดฐานคำพิพากษา (Precedent) มาใช้ในการพิพากษาคดี ส่วนระบบ Common Law นั้นก็มีความพยายามที่จะนำความเห็นของนักกฎหมายมาประกอบการวินิจฉัยคดีด้วย เป็นต้น จึงทำให้ระบบกฎหมายทั้ง 2 ระบบมีวิวัฒนาการไปในลักษณะที่คล้ายคลึงกันมากขึ้นซึ่งเป็นการลดอุปสรรคของการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือระบบวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องความแตกต่างของระบบกฎหมายทั้ง 2 ระบบได้